

**TÜRKMENISTANYŇ YLYMLAR AKADEMIÝASY  
MILLI GOLÝAZMALAR INSTITUTY**

**AŞYKY  
(ESERLER ÝYGYNDYSY)**

**Çapa taýýarlan:**  
**Rahymmämmed Kürenow**

**Aşgabat**  
**«Ylym» neşirýaty**  
**2013**

UOK 894. 361

A 79

A 79 **Aşyky.**– A.: Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Milli golýazmalar instituty, 2013.

**REDAKTOR:**  
**Rahmanberdi Godarow**

XIX asyr türkmen edebiýatynyň görnükli wekili, ajaýyp şahyr Aşykynyň eserlerden düzülen şygrylar çemeni onuň ylma belli ähli eserlerini öz içine alýar. Şahyryň şygrylaryny okan islendik okyjy onuň dürli öwüşginli şygrylar dünýäsine syýahat eder. Aşykynyň şygrylary jemgyýet, ynsan ahlagy, söýgi barada şahyrana duýgulary özünde jemleýär. Türkmen edebiýatynyň şanly sahypalarynda mynasyp orun alan şahyryň şygrylary şu günki we geljekki nesilleriň ruhy kämilligi üçin gymmatly ruhy hazynadyr.

Kitap giň okyjylar köpçüligine niýetlenildi.

TDKP № 216

KBK 84 Tür 1

© TYA-nyň Milli golýazmalar instituty, 2013

© «Ylym» neşirýaty, 2013

# GÖWNE – GANAT, DILE – AÝDYM

## Eziz halkym!

Ata-babalarymyzyň almaz akylyndan, jöwher zehininden dörän türkmeniň milli mirasy halkymyzyň gamly günlerinde göwünleriniň ganatyna, şat günlerinde dilleriniň aýdymyna öwrülip, asyrlaryň synagyndan geçip, taplanyp biziň günlerimize gelip ýetipdir. Her bir sözi gyzyly gaplanmaly nakyllardyr atalar sözi, eneleriň süýji arzuwlary siňen hüwdüler, türkmen gözelleriniň inçe duýgularyna eýlenen monjugatdylardyr läleler, pederlerimiziň durmuş tejribesi siňen hekaýatlardyr tymsallar, mahlasý türkmen geçmişiniň müňýyllyklara uzaýan taryhy we medeni durmuşyny şöhlendiriýän milli mirasymyz Berkarar Döwletimiziň Bagtyýarlyk döwründe täze rövüşde ýalkym saçýar. Baş müň ýyllyk arheologik tapyndylar, iki müň ýyllyk taryhy çeşmeler, Geradot, Strabon, Ptolomeý, Arrian, Belazury, Hamawy, Tabary, Beýhaky, Istehri, Kazwyny kimin günbataryň we gündogaryň meşhur taryhçylarynyň, syýahatçy alymlarynyň ýazgylary ruhy mirasyny, ruhy dünýäsini, milli häsiýetlerini gözün göreji deýin päkize saklan milletimizi dünýäniň ylymly-bilimli, dana halklarynyň biri hökmünde tanadýar, ýakyn-alys, goňşy-garyndaş halklaryň medeniýetleriniň baýlaşmagynda türkmen halkyna taýsyz ornuň degişlidigini ykrar edýär. Ine, hut şonuň üçin hem, ynsanperwerligiň aýdymyna öwrülen türkmeniň ruhy dünýäsi – asyrlaryň jümmüşinden gözbaş

alýan döredijilik älemi bilen tanyşmak, adamzadyň şö-  
ratly geçmişiniň altyn sahypalaryny okamak her bir ynsan  
üçin örän gyzyklydyr.

## **Eziz okyjylar!**

Sagdyn aňy, giň gözýetimi bilen tapawutlanýan türkmen halkynyň şanly geçmişi, adamzat kalbyny heýjana salýan ruhy mirasy geçmişde-de, bu gün hem dünýä halklarynyň iňňän ýokary bahasyna, çäksiz hormatyna mynasypdyr. Çünki, adamzat gymmatlyklar hazynasynyň baýlaşmagynda, pelsepe, saz, edebiýat, dil, matematika, himiýa, astronomiýa, geologiýa, lukmançylyk ýaly ylymlaryň kämilleşmeginde Muhammet Horezmi, Abusagyt Abylhaýyr, Abu Nasr Faraby, Abu Reýhan Biruny, Ibn Sina, Mahmyt Kaşgarly, Mahmyt Zamaňşary, Hoja Ahmet Ýasawy, Nejmeddin Kubra, Alyşir Nowaýy, Baýram han, Nurmuhamet Andalyp, Döwletmämmet Azady, Magtymguly Pyragy kimin ylym dünýäsinde müdimi meşhur akyldarlarymyzyň, kalam güyjüni, kalam gudratyny äleme ýaýan söz ussatlarymyzyň taýsyz hyzmatlarynyň ýatandygyny görenimizde kalbymyzy milletimize bolan beýik buýsanç, çäksiz guwanç duýgulary gurşap alýar. Aňyrsyna-bärsine gözýetmez, çäksiz hem-de düýpsüz döredijilik ummanyny döreden beýik şahslarymyzyň mirasy, ýyllaryň, asyrlaryň, müňyyllyklaryň dowamynda zähmetiň, zehiniň hem-de ylhamyň sazlaşygynyň miwesi bolan ruhy baýlyklarymyz täzedan galkynýan jemgyýetimiziň ruhy çyragydyr, dostlugy, doganlygy, yn-

sanperwerligi ündeýän aňyýetimiziň egsilmez hazynasydyr, mizemez nusgasydyr.

Gözbaşyny alyslardan hem asyrlardan alyp gaýdýan türkmeniň milli mirasy – bu akyldar alymlarymyzyň dünýäni müdimi haýrana goýýan ylym dünýäsidir, şirin nagmaly, hoş sedaly söz ussatlarymyzyň ynsan kalbyna, ynsan ýüregine ruhy melhem beriji çuň many-maňyzly, şekerden datly söz bossanydyr.

Adamzadyň kalbynda nepis duýgulary oýarýan, zehini taplaýan iň ajaýyp, iň gözel, iň näzik bu miras geçmişe, şu güne hem-de geljege çaksiz buýsanç we guwanç duýgularyny döredýän ruhy güýçdir, biziň baky diriligimizdir.

«Oguznama», «Gorkut ata», «Görogly», «Şasenem-Garyp», «Zöhre-Tahyr», «Saýatly-Hemra» kimin dürdäne eserlerimiz milletimiziň egsilmez ruhy gorudyr, ynsan ýüreklerini ysnyşdyrýan, dostlugy, doganlygy wagyz edýän adamzat pähiminiň örän seýrek duşýan ajaýyp dürdäneleridir.

Berkarar Döwletimiziň Bagtyýarlyk döwründe ylym dünýäsinde, alymlarda, syýahatçylarda uzak ýyllardan bäri uly gyzyklanma döredýän şirin zybana, dury paýhasa eýlenen ruhy dürdänelerimizi toplamak, öwrenmek, dünýä dillerine terjime etmek hem-de adamzadyň ajaýyp medeniylmy ýadygärlikleriniň sanawyna girizmek zerurdyr. Çünki, jemgyýetimiziň galkynýan täze taryhy döwründe ýürek törlerimizde baky orun tapan bu öçmez-ýitmez ruhy mirasy döreden ata-babalarymyzyň mübärek adyny, mertebesini şöhratlandyrmak, gadymy hem müdimi taryhymyzy, milli genji-hazynalarymyzy, pelsepämizi, zybanymyzy, döp-

dessurlarymyzy, toý-baýramlarymyzy dünýä ýaýmak biziň mukaddes borjymyzdyr.

## **Mähriban okyjylar!**

Siziň eliňizde Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Milli golýazmalar institutynyň taýýarlan ajaýyp kitaby. Ynsanyýetiň baş baýlygy, onuň sermaýasy kitapdyr. Söz ussatlarynyň ylham-zehininden kemala gelen nepis edebi eserler, şygır diwanlary, şanly geçmişden söhbet açýan taryhy, ylmy kitaplar ynsan üçin ajaýyp sowgatlardyr. Buýsançly geçmişimiziň, baý ruhy dünýämiziň aýrylmaz parçasý bolan şeýle ajaýyp kitaplaryň Berkarar Döwletimiziň Bagtyýarlyk döwründe gözelliginde, nepislikde we şirinlikde durmuş ýörelgämize, taryhymyzyň dowamatlylygynyň, durmuş gurluşymyzyň mizemezliginiň ruhy we maddy esasyňy üpjün edýän gymmatlyklara öwrüljekdigine berk ynanýaryn. Şeýle eserleriň höwrüniň köp bolmagyny tüýs yüregimden arzuw edýärim!

**TÜRKMENISTANYŇ  
PREZIDENTI**



**GURBANGULY  
BERDIMUHAMEDOW**

## PERIZAT

Jemalyň çyragdyr, ýüzüň gülgüzar,  
Göreni perwana kylan perizat.  
Bizi aşyk Garyp edip intizar,  
Şasenem dek ýary saýlan perizat.

Synasy röwşendir, göwsi jöwherden,  
Lebi lagyl, sadap dişleri dürden,  
Jan alyjy jellat gözi hanjardan,  
Endamyna nur çayylan perizat.

Aşyga ot salar kereşme-näzi,  
Dertli gula derman – bilbil owazy,  
Kä açar sen gamdan – jennetiň ýazy,  
Kä ýylgyryp, bagrym dilen perizat.

Ölüm bolmaz aby-haýat içene,  
Lebiň sorup, inçe bilden guçana,  
Toba kyldym kaddy-terziň biçene,  
Nusga bolup dünýä gelen perizat.

Barabar ýok Hüýrilukga, Saýat han,  
Goýnuň bagy-Erem, jennetde bossan,  
Gören eder arman üstüne arman,  
Synama yşk odun salan perizat.

Her göreni köýdir nurdan alkymy,  
Yşka ataş salar ýüznüň ýalkymy,  
Ýañagy bal-şerbet, üzüm salkymy,  
Derde dowa-däri bolan perizat.

Ismiň üç harp: üç lam, bir elip, dört käp,  
Han Enar sypatly, husnuň mahy-tap,  
Aşkyky diýr, boldum yşkynda kebab,  
Jellat gözli, janym alan perizat.

## BU GÜN

Sallanyp, seýkin basyp, ýar ýörmüşin gördüm bu gün,  
Husnuna aç gözlerim doýdurmuşyn gördüm bu gün.

Bir ajap gudrat salan Beýtulla manzar Kábäni,  
Ýetmiş üç ýüz<sup>1</sup> ýüz<sup>2</sup> bilen köýdürmişin gördüm bu gün.

Ýedi başly owsunjy bir mesti-syýa per aždär,  
Genç üstünde tovlanyp, oturmuşyn gördüm bu gün.

Iki hindi jan alan<sup>3</sup> jellat elinden, dat heý,  
Aýny hanjarny çekip, öldürmişin gördüm bu gün.

Ger gezäp kasdymga durmuş ol otuz, üç ýüz oky<sup>4</sup>,  
Yspyhan ýaýyn kirişsiz<sup>5</sup> gurmaşyn gördüm bu gün.

Aşkyky diýr, ismi pynhan „nun“, „ri“, esna „elip“<sup>6</sup>,  
Gam könlümi şat edip ýylgyrmuşyn gördüm bu gün.

---

1 Bu ýerde „bir ýüz ýetmiş üç“ manysynda getirilýär.

2 Bu ýerde bakyş, garaýyş manysynda getirilýär.

3 Bu ýerde iki sany gara göz manysynda gelýär.

4 Bu ýerde „üç ýüz otuz“ manysynda gelýär.

5 “Çekmiş ol ýaýyn kirişsiz” nusgasy hem gabat gelýär.

6 Aşkyky diýr, ismi pynhan nuran esna „elip“ nusgasy hem bar.



## SAÇLY GYZLAR

Bizem geldik tomaşaňa,  
Uzyn-uzyn saçly gyzlar.  
Gaşlary elwan boýagly,  
Apy ýylan saçly gyzlar<sup>1</sup>.

Gider-gider öz iline,  
Men gurban inçe biline,  
Çykarlar bagyň seýline,  
Eli totuguşly gyzlar.

Aýaklary terbiýetli,  
Gollary elwan boýagly,  
Uzyn boýly, al ýañakly,  
Gyýma galam gaşly gyzlar.

Aşyk Oraz diýer, näzlim,  
Köli ördek, guba gazlym,  
Bal bilen şeker agyzlym,  
Göwher hünji dişli gyzlar.

## BIZE GELIN

Ýalançy pany dünýede,  
Bir bakmadyň bize gelin.  
Ýüzüň üsti dogan Aýdyr,  
Gaşyň meňzär ýaýa gelin.

Gezen ýeriň belent daglyk,  
Bolsam tumaryňa baglyk,

---

<sup>1</sup> Bu goşgy “Türkmen aýdymlary” Aşgabat – 1960, 208-nji sahypada bar.

Sol eliñde gyzyl ýaglyk,  
Sen tutarsyň ýüze gelin.

Ala dagdan öte bilmen,  
Waspyň aýdyp ýete bilmen,  
Sen bir sona, tuta bilmen,  
Ýörşüň meňzär gaza gelin.

Jyňňyrdaýan sazyň bilen,  
Bilbil dek owazyň bilen,  
Ýüz jilweli näziň bilen,  
Birje baksan bize gelin.

Aşyky diýr, etsem waspyň,  
Köpdür seniň hünär-kesbiň,  
Taryp etsem seniň destiň  
Belli meşhur bize gelin.

### **GARA GÖZLİ GELİN**

Gözüm görüp, doýmaz garap,  
Öldüm gara gözli gelin.  
Gördükçe yşk etdi harap,  
Öldüm gara gözli gelin.

Ýalkym salyp, husnuň çenan,  
Köydürdi yşkyň bigüman,  
Ýandym, çekip nurbat-aman,  
Öldüm gara gözli gelin.

Kä ýylgyryp köňlüm alan,  
Kä köýdürip, otlar salan,

Jan aldy jellat göz bilen,  
Öldüm gara gözli gelin.

Yşkyň ody nara sokar,  
Ýanan ýürekden ot çykar,  
Wehm eýle sen, ahym ýakar,  
Öldüm gara gözli gelin.

Gamgyn köňüller görse şat,  
Her sözleri gandy-nabat,  
Her lebleriň aby-haýat,  
Öldüm gara gözli gelin.

Bilbil deý owazyň bilen,  
Ýüz gamzaly näziň bilen,  
Şaýyň deý hoş sazyň bilen,  
Öldüm gara gözli gelin.

Diýr Aşyky, döwran öter,  
Gel, Han Enar gamdan gutar,  
Ahyr seni ahym tutar,  
Öldüm gara gözli gelin.

## NÄZLI GELIN

Goýnuň jennet girelmedim <sup>1</sup>,  
Arman senden nâzli gelin.  
Gunça gülüş tirelmedim,  
Arman senden nâzli gelin.

Münewwerdir göwsün agy,  
Lebiň bal-şerbet bulagy,

---

<sup>1</sup> Bu setiriň „Gyzyl ýüzüň görelmedim“ diýen nusgasy hem bar.

Gana bilmeý çekdim dagy,  
Arman senden nâzli gelin.

Ynjalyk galmady tende,  
Ýokdur sabry-karar mende,  
Bu derdime derman sende,  
Arman senden nâzli gelin.

Sen gamgyn günler şatlygy<sup>1</sup> ,  
Men perwana yşkyň dagy,  
Örtäpdir husnuň çyragy,  
Arman senden nâzli gelin.

Ýürekde yşk ody sönmez,  
Göwre dänse, köňül dänmez,  
Göz görer, aç mährim ganmaz,  
Arman senden nâzli gelin.

Totyýa göze tozuňdan,  
Doýar aç gözler ýüzüňden,  
Jan tara tapar sözüňden,  
Arman senden nâzli gelin.

Kehruba deý meňzim soldy,  
Didäm ýoluňda dört oldy,  
Humar gözler ganmaz boldy,  
Arman senden nâzli gelin.

Aşky, bir şeyda bilbil,  
Han Enar açylan ter gül,

---

1 Bu setiriň „Sen bir alma-enar bagy“ diýen nusgasy hem bar.

Ýürek möwç urar, saýrar dil,  
Arman senden nâzli gelin.

## ÝARYM GÖZLEDİ

Görüň begler, bäräk bakyp –  
Gözledi ýarym, gözledi.  
Ýeňin dişläp, eräp-akyp,  
Gözledi ýarym, gözledi.

Mest bolup akan çay kimin,  
Otagaly humay kimin,  
Bulutdan çykan Aý kimin,  
Gözledi ýarym, gözledi.

Togap edeýin yzyndan,  
Jan şypa tapar sözünden,  
Ýaglygyn serpip ýüzünden,  
Gözledi ýarym, gözledi.

Bu dünýäde wagty hoşlap,  
Gyýa bakyp, ýeňin dişläp,  
Agzyndan ýaşmagyn taşlap,  
Gözledi ýarym, gözledi.

Süzül-hä söwdügim süzül,  
Saçbagyňa düwme düzül,  
Agy ak, gyzyly gyzył,  
Gözledi ýarym, gözledi.

Aşyky diýr, salsam gola,  
Gulluk etsem, ýüz mün ýola,

Boýnun burup, güle-güle,  
Gözledi ýarym, gözledi.

## ÖLDÜM-ÖLDÜM

Köýüp aşyklyk dagyna,  
Döze bilmeý öldüm-öldüm.  
Şeýda bilbil men bagyňa,  
Gire bilmeý öldüm-öldüm.

Akly-gyzyl gül mysaly,  
Her göreniň dünýä maly,  
Simin beden, ter jemaly,  
Göre bilmeý öldüm-öldüm.

Bendiwan göwsüň agyndan,  
Alma-narly pudagyndan,  
Ter nowça güller bagyndan,  
Tire bilmeý öldüm-öldüm.

Ganym pitne owazyndan,  
Duşmanyň tagna sözünden,  
Şum rakyp, iliň gözünden,  
Bara bilmeý öldüm-öldüm.

Gul bolup hyzmata dursam,  
Aç gözlerim doýar görsem,  
Iliň gözi ýaman, barsam –  
Dura bilmeý öldüm-öldüm.

Nowça gül, kaddy huraman,  
Golum sersem ýetmez, arman,

Aýşy-eşret, bezmi-döwran,  
Gura bilmeý öldüm-öldüm.

Han Enar diýp çekmişem jan,  
Ötedir ol ýalan döwran,  
Aşky, baş gün biarman,  
Süre bilmeý öldüm-öldüm.

## KEÝPİNDEN ÖLDÜM-ÖLDÜM

Eý boýlary huraman,  
Keýpiňden, öldüm-öldüm.  
Yzynda çekdim arman,  
Derdiňden, öldüm-öldüm.

Bagryň döndümi daşa,  
Rehm eýlemez nalyşa,  
Dal pudakda jüp-goşa,  
Naryňdan, öldüm-öldüm.

Akly-gyzyl bogakdan,  
Hem gaşdan hem gabakdan,  
Gähi alma ýañakdan,  
Lebiňden, öldüm-öldüm.

Doýmady mährim ganyp,  
Kä söne men, kä ýanyp,  
Aýralykda örtenip,  
Hijriňden, öldüm-öldüm.

Pynhandyr yşkyň içde,  
Ýatsam mydama döşde,

Ak ýüzüňde şol pušta,  
Zülpünden, öldüm-öldüm.

Jana tara ýakyşly,  
Müşki-anbar kokuşly,  
Ogryn, gyýa bakyşly,  
Çeşmiňden, öldüm-öldüm.

Synama ot goýduran,  
Yşk oduna köýdüren,  
Aç gözlerim doýduran,  
Husnuňdan, öldüm-öldüm.

Gözeller içre serwer,  
Ýüzleri nurdan enwer,  
Göwsüňdäki münewwer,  
Agyňdan, öldüm-öldüm.

Aşyky, men ahy-zar,  
Didaryňa hyrydar,  
Eý, rehimsiz Han Enar,  
Yşkyňdan, öldüm-öldüm.

## TOÝ ÜSTÜNE

Görgen köňül joşa geldi,  
Hanlar geldi toý üstüne.  
Sagalyp hassalar galdy,  
Şypa geldi toý üstüne.

Görün ter nowça gyzlary,  
Aja azykdyr ýüzleri,



Sagaldar şully gözleri,  
Hüýrler geldi toý üstüne.

Gelinler ter gyzyl güldür,  
Ýigitler şeýda bilbildir,  
Gelip gören köňli galdyr,  
Şana geldi toý üstüne.

Ol çöken köňüller galdy,  
Haly ýürek yşka doldy,  
Ala göz juwanlar geldi,  
Tomaşaly toý üstüne.

Hylapyň ýokdur, etdim syn,  
Aç gözler doýdy, näzenin,  
Sensenetli şalar kimin,  
Hanlar geldi toý üstüne.

Tasma buýan <sup>1</sup>, arap atly,  
Altyn-kümüşden zynatly,  
Meýdanda Rüstem sypatly,  
Mertler geldi toý üstüne.

Bedew at münüp harladan,  
Jyza-zülpükar parladan,  
Ganymdan al gan şarladan,  
Ärler geldi toý üstüne.

Parasatly suhan söýlär,  
Ýagşy-ýaman parhyn saýlar,

---

1 Bu ýerde „uýan“ manysynda bolsa gerek.

At-ýarag esbaby şaýlar,  
Begler geldi toý üstüne.

Aşykydyr güftar açan,  
Han Enar diýp serden geçen,  
Şeraban-tahurdan içen,  
Serler geldi toý üstüne.

### ÝEL MYSALY

Ýete bilsem şol jenana,  
Aýym geçer ýel mysaly,  
Aýrallyk düşse miýana,  
Her bir günüm ýyl mysaly.

Bitakatam aýra ýörsem,  
Aç gözlerim doýar görsem,  
-----<sup>1</sup>  
Gol gowşuryp gul mysaly.

Hoş geldiň hupbul-mekana,  
Şypadyr didaryň jana,  
Bezenip, çykyp sen, şana,  
Akly-gyzyl gül mysaly.

Ol aýrallyk derdiň öldir,  
Husnuň çöken köňli galdyr,  
Jemalyň ter gyzyl güldür,  
Men şeýda bilbil mysaly.

---

1 Golýazmalarda bu setire gabat gelinmedi

Gel, jany jana goşaýly,  
Pynhan-pynhan syrlaşaýly,  
Gol salyşyp dolaşaýly,  
Nowça çykan dal mysaly.

Enar ýakma Aşykyny,  
Ahyr tutar ahym seni,  
Telbe kyldy yşkyň meni,  
Oda düşen gyl mysaly.

### GAÇAN GYZ

Peri-peýkermi sen bile bilmedim,  
Hakyň nury gökden ýere gaçan gyz.  
Hakyky aşyk men ala bilmedim,  
Indi biziň bilen wadaň haçan gyz.

Bilbil owazyň bar, toty sözün bar,  
Guba gaz ýörşün bar, jeren gözün bar,  
Ak göwsün üstünde dessembazyň bar,  
Ýakmak üçin ýakynymdan geçen gyz.

Gyz gyrmyz geýipsiň meýlis gurmaga,  
Men şikara çykdy, jeren urmaga,  
Laçyn göwnüm telwas eder görmäge,  
Sen bir ýaşylbaş sen, kölden uçan gyz.

Gyzlaryň hany sen, gözeller şahy,  
Zeminiň lälesi, asmanyň mahy,  
Gözümniň guwanjy, ýüregmiň şahy,  
Bir söz bilen gam didesin açan gyz.

Gyz seni söýermen, jan bile dilden,  
Umudym bar lebiňdäkije baldan,  
Gyzlyk senden gider, ýigitlik menden,  
Sen bir ýaşylbaş sen kölden uçan gyz.

Seniň dek gyz-oglan jahana gelmez,  
Her bir nadan-samsyk gadryňy bilmez,  
Şahyram ýok bolmaz, garrymaz ölmez,  
Aşky, ýoluňda serden geçen gyz.

### **GEL, MAŇA GARŞY**

Söwer ýaryň tarypyny aýdaly,  
Gitme, ak maralym, gel, maňa garşy.  
Altyn-kümüş, zümrerreden şaýmaly,  
Ak goluň boýnuma sal, maňa garşy.

Men arzymy söwer ýara ýetirsem,  
Tutsam ak mämäňden, oýnap otursam,  
Göwnümdäki maksat işim bitirsem,  
Emsem lebleriňden, bal maňa garşy.

Meniň göwnüm söwer ýaryň goýnunda,  
Agzým ýaňagynda, elim boýnunda,  
Assa-seýkin basyp oýnan oýnunda,  
Her jaýy, her jaýy gül maňa garşy.

Aşky diýr, sensiň wepaly ýarym,  
Owadany, kepder topuk, nigarym,  
Gözeller içinde sen intizarym,  
Sen Leyli men Mejnun çöl maňa garşy.

## NABAT

Hasratyňdan derdim boldy zyýada,  
Bakjadaky täze gunça, gül Nabat.  
Gullugyňda mydam gezsem pyýada,  
Lebleriň şekerdir, şirin-bal, Nabat.

Baş penjeden iner ýaryň tolkumy<sup>1</sup> ,  
Çyn käseden dury ýuka alkymy,  
Çyg biläni ýere düşer ýalkymy,  
Görenleriň akyl-huşun al, Nabat.

Men seniň yşkyňda bolmuşam hassa,  
Lebleriň şekerdir, agzyňdyr pisse,  
Şebreň gara zülpuň bardyr bir desse,  
Boýlaryň çynardyr, bagda tal, Nabat.

Aşky diýr, men eýledim köp täsip,  
Reňňiňe syn etsem, müň dürli käsip,  
Höwesim bar bile bolsak mynasyp,  
Ýañadandan şu gün göwni al, Nabat.

## NURBIBI

Sür döwrany, bir pasyldyr zamana Nurbibi,  
Wagtyň ötüp galar sen puşeymana Nurbibi.  
Bir bilbilem Hak aşgy nurana Nurbibi,  
Aşyk-magşuk at galsyn bir nyşana Nurbibi.

Gaşyň terzi gurulgan Yspyhan ýaýy göýä,  
Ýüzleriňdir nuran-nur asmanyň Áýy göýä,

---

1 Bu ýerde saç, zülp manysynda gelýär.

Hüýrilukgadan zyýat Şasenem taýy göýä,  
Nusga bolup gelip sen bu jahana Nurbibi.

Agzyň atlyn pyýala, lebleriň şähdi-şeker,  
Äleme şugla saldy göwsüňdäki münawwer,  
Açyldy läle reýhan, kokydy müşki-anbar,  
Goýnuň meňzär jennetil-bossana Nurbibi.

Dagy-daşy kül kyldy, aşyk bolup, ol Perhat,  
Hary-hasy ýandyrdy Şibli ahdan saçyp ot,  
Şirin jany ýoluňda gaýgyrmanam perizat,  
Özün oda taşlar ol perwana Nurbibi.

-----  
-----<sup>1</sup>  
Sen bir nury-münawwer, hurşydy-mahy-taban,  
Göz bolupdyr ot saldyň bu jana Nurbibi.

Sen Leýli sen, men Mejnun, keşt etmişem çöllerde,  
Yşkyň ýürekde gaýnar, waspyň gezer illerde,  
Tor guraryn, öňlärin, otyrjak men ýollarda,  
Gutular sen, ýa uçaň asmana Nurbibi.

Aşyky diýr wasp edip, taý eýledim Enary,  
Ter açylan güllerden bilbiliň ahy-zary,  
Yşkyň goýmaz erkime, bermez sabry-karary,  
Sütem gören arz eder soltanyňa Nurbibi.

## **ZERBABYŇ**

Ter nowça mestanyň waspyn ýazaly,  
Açylypdyr bahar-ýazy Zerbabyň.

---

1 Goşgynyň iki setiri golýazmalarda gabat gelmedi.

Gören aýdar nurdan, asly perizat,  
Götermiş nesibi-duzy Zerbabyň.

Ýüzüň ogşatmyşam gyrmyzy güle,  
Owazyn ogşatdym şeýda bilbile,  
Ýañagyň – şerbete, lebleriň – bala,  
Dertli gula derman, sözi Zerbabyň.

Pissedir dahany, hünji dişleri,  
Şirwan gunduzyndan berna saçylary,  
Erider her sözi dagy-daşlary,  
Bilbil kimin hoş owazy Zerbabyň.

Som altyn kümüşden her dürli sözi,  
Ter jemalyň azyk, doýdyr aç gözi,  
Gül ynjamaz ýörse, azarsyz yzy,  
Totyýadyr göze tozy Zerbabyň.

Gözelleriň hany, huplar serweri,  
Synasy röwşendir, derýa göwheri,  
Nurdan bina bolan bir zyba peri,  
Janym aldy jellat gözi Zerbabyň.

Goýny göýä sekiz jennetiň jaýy,  
Gaşlary terzidir Yspyhan ýaýy,  
Husnuň on dördünji asmanyň aýy,  
Äleme röwşen biýr ýüzi Zerbabyň.

Aşkyky diýr, çöken könlüm joşandyr,  
Yşkym täzelenip, gaýnap daşandyr,  
Haly ýürek dolup, hetden aşandyr,  
Han Enara meňzär terzi Zerbabyň.

## AMANMY

Kasyt senden arzym – soragym dilber,  
Mähribanym söwer ýarym amanmy?  
Hijr oduna köýdüm, çus men, habar ber,  
Näzli dilber, wepadarym amanmy?

Galmady köňlümde sabry-kararym,  
Arşa ýetişendir ah ile zarym,  
Aýrallykda çohdur derdim-azarym,  
Gije-gündiz intizarym amanmy?

Günüm aýa döndi her aýym ýyla,  
Watan bolar bagy-bossan bilbile <sup>1</sup>,  
Säher nalyş eýläř aşykdyr güle,  
Ter açylan bakja barym amanmy?

Synama ot salan göwsüniň agy,  
Köýdürdi ol ýaryň aýrallyk dagy,  
Oşol goýny sekiz jennetiň jaýy<sup>2</sup>,  
Behişdim, ryzwanym, hüýrüm amanmy?

-----  
-----  
Didaryndan tara tapardy janym,  
Ol arzuwym, giriftarym amanmy?<sup>3</sup>

Köňlüm telwas eder ýaryň ýurduna,  
Şibli kimin köýüp, yşkyň oduna,

---

1 Bu bendiň: „dünýä zyndan aýra düşen bilbile“ diýen nusgasy hem bar.

2 Bu iki setiriň: „köňlümiň hoşgähi, zehnimiň çagy, Oşol goýnuň sekiz jennetiň bagy“ diýen nusgasy hem bar.

3 Bu bendiň iki setiri golýazmalarda gabat gelmedi.



Uçraşyp men aşyk Garyp derdine,  
Şasenem sypatly ýarym amanmy?

Leýli diýip, Mejnun bolan habybym,  
Ýar waslyndan aýra düşen nesibim.  
Röwşenim, çyragym, dostum, habybym,  
Aşkyki diýr, wepadarym amanmy?

### ÝARDAN AÝYRDY

Duşmanyň gözleri, rakybyň sözi,  
Mähribanym söwer ýardan aýyrady.  
Aýralyk oduna köýdürip bizi,  
Näzli dilber – wepadardan aýyrady.

Perileriň hany, näzik mezajy,  
Gamda köňül çagy, derdim alajy,  
Lagly göwher, haznam, dünýä syrajy,  
Gül ýüzi-geňç, zülpi mardan aýyrady.

Goýny bagy-Erem, jennetil-bossan,  
Ysy müşki-anbar, açylan reýhan,  
Bal-şerbet gatylan, şirin, hoş zyban,  
Lebi aby-Köwser, hüýrden aýyrady.

Aýşy-eşret, bezm, hoş erdi wagtym,  
Duşman şikes berdi açylan bagtym,  
Gizli genjim, göwsi soltanat tagtym,  
Besledigim alma-nardan aýyrady.

Synama ot salan göwsüniň agy,  
Gözümiň röwşeni, zehnimiň çagy,

Bilbil nalyş eýlär, aýrylsa bagy,  
Ter açylan bakja-bardan aýyrdy.

Çekdigim naladyr, işim ahy-zar,  
Gündiz hyýalatym, gijeler bidar,  
Kaddy zyba, terzi, husny margyzar,  
Ter menewşe gülgüzardan aýyrdy.

Bir niçe mest bolup, gaýnap daşmyşam,  
Gözel ýardan ahyr aýra düşmüşem,  
Aşyky diýr, hijr oduna bişmişem,  
Hoş taraly Han Enardan aýyrdy.

### ZÜLPÜŇ <sup>1</sup>

Ala gözli perizat, ýassanma, gör, kimiňdir,  
Ala ýorgan örtügi, nesibe, gör, kimiňdir,  
Men çekip men mähnetiň, rahatyň, gör, kimiňdir,  
Goýmazlar gury agaç, miweli бага zülpüň,

Gara saçyň etegi gunduzmydy, garmydy,  
Göwsüňdäki ýumralýan almamydy, narmydy,  
Biçäre oğlan, söýgülim rehimiň barmydy,  
Çar tarapa telmirip goýdy azara zülpüň.

Seniň ýaly ak beden asyl dogmaz beşerden,  
Göz ýaşymy sil edip, köp agladym daşardan,  
Hem sypalap, sermeläp, bir tutmadym goşardan,  
Çar tarapa towlanyp, goýdy azara zülpüň.

---

1 Golýazmalarda goşgynyň öňi gabat gelmedi.

Aşyky diýr, aşyklar, söwer ýara gol ýetir,  
Gülüşip hem oýnaşyp üstünden bilbil ötir,  
Täze agaç miweläp, şahasyna zor getir,  
Her tarapa tovlanyp, goýdy azara zülpüň.

## GARA GÖZ GELİN

Geldim seni ýar diýip, çyksaň gara göz gelin,  
Yşkyňda men diwana, ýakdyň gara göz gelin.

-----  
----- 1

Girsem seniň bagyňa, üzsem täze gülünden,  
Öpsem gözüň öňünden, sorsam şirin diliňden,  
Gülüp-oýnap otursam, göwsünde sünbüliňden,  
Birin-birin gysymlap, guçsam gara göz gelin.

Aşyky diýr, seniň dek (gözel) ýarym bar diýip,  
Ölsem seniň goýnuňda gaýgy çekmen jan diýip,  
Ýaradana ýalbarsak göwheri-iman diýip,  
Her bir ýerde sataşsaň, gelseň gara göz gelin.

## GELDİN

Şükür Alhamdililla, tara tapar hassa jan,  
Ýar wysaly ýetişdi, derde dermana geldiň.  
Ýaşyl-aldyr esbasyň älemgoşar mysaly,  
Jilwe berip ýüz elwan, azmy-seýrana geldiň.

Ak ýüzünde hallaryň çün däne-däne, tem-tem,  
Toty dilli, hoş zyban sözle, sözüň derde em,

---

1 Golýazmalarda goşgynyň iki setiri gabat gelmedi.

Ýedi ýyllap aýrylan, göýäki ol Garybam,  
Sen Şasenem boluban ähdi-peýmana geldiň.

Hüýr-peri diýr bir gören, haýran olar sem bolup,  
Senem bir gün ýatar sen gül bedeniň gum bolup,  
Hülle geýip tamamy, hüýrlr bilen jem bolup,  
Jilwe bilen azm edip, hupbul-mekana geldiň.

Zülpüň aždar ogşatdym, ýüzüň genji-nahana,  
Goýnuň için meňzetdim, behişt-i-jawydana,  
Geýip zeri-zerbaby, şöhle berip jahana,  
Ulgam bilen sallanyp, basyp mestana geldiň.

Bilbil kimin owazy, towşy jana ýakyşly,  
Çyn-Maçynyň tatory, müşki-anbar kokuşly,  
Jan alarga kasdyň bar, şunkar kimin bakyşly,  
Jellat kimin gözleriň algaly jana geldiň.

Gül ýüzüň Aýa tymsal, boýuň serwi nahala,  
Ýüzde gaşyň ogşatdym ýaňy dogan helala,  
Ýüz dürli, ýüz mün elwan geýip gyrmyzy-ala,  
Akly-gyzyl gül kimin, bezenip şana geldiň.

Lebiň lagly-sadapdyr, dişleriň dür, düzülmüş,  
Agzyň altyn pyýala şähdi-şerbet ezilmüş,  
Han Enar diýp örtenmäge takdyr ezel ýazylmyş <sup>1</sup>,  
Aşykynyň şanyna pany jahana geldiň.

## GÖZÜM DÜŞDI

Men göýä bir Ysmaýyl geldim saňa gurbana,  
Bu jany pida eýleý janana gözüm düşdi.

---

<sup>1</sup> Bu setiriň: „Janyma azar eýlär gaşyň galam gyýylmyş“ diýen nusgasy hem bar.

Ýandyr seni bu ahym yşkyň ýetişiip jana,  
Bu derdimniň aramy Lukmana gözüm düşdi.

Magşuk işi köýdürmek, aşyklar işi ahdyr,  
Dilber ki wysalyňda eşretli bezm çohdur.  
Ak ýüzleri göwher-genç, synaň gurulan tagtdyr,  
Goýnunda sekiz jennet, bossana gözüm düşdi.

Set para kylyp bagrym, gamza okuny urdy,  
Hijran maňa ýoluňda çoh jebri-jepa berdi,  
Yşk ataşyna örtäp, nâhak meni ýandyrdy,  
Arz etmäge dadymy soltana gözüm düşdi.

Görgeç meni mest etdi, göwüsiň münewwer ak <sup>1</sup>,  
Sordukça meni örtär <sup>2</sup> şerbetli şirin dodak,  
Bilbilni kylar şeyda ter bakjada dal pudak,  
Goýnunda biten jüp nar lertzana gözüm düşdi.

Sen gunçaýy, men bilbil, göýäne men yşkyňda,  
Ýok sabry-karar, aram diwana men yşkyňda,  
Ýoluňda geçip jandan, perwana men yşkyňda,  
Köýdürgiji bir şemgi-suzana<sup>3</sup> gözüm düşdi.

Içde ýürek joş ursa, daş eseri dil söýlär<sup>4</sup>,  
Sen gökdäki dolan Aý, aşyk görübän neýlär?  
Göz görse-de gol ýetmez ah ile pygan eýlär,  
Aşyklary mest etgen mestana gözüm düşdi.

---

1 „Aşyklara meýhana göwsünde münewwer ak“ diýen nusgasy hem bar.

2 „Sordukça ki mest eýlär“ diýen nusgasy hem bar.

3 „Sen çyragdan men perwaz, oda...“ diýen nusgasy hem bar.

4 „Ýakdy meni sendäki eşretli bezmi jaýlar“ diýen nusgasy hem bar.

İsmiñi hasap etsem „bi“, „bi“ bilen ol üç „fi“,  
Goýnuñda gözüm gördi ismiñdäki dört harpy,  
Yşkyñda kebab etdiñ<sup>1</sup> ol Aşky sarrapy,  
Zyba peri, ter gunça armana gözüm düşdi.

## AŞYK BOLMUŞAM

Aga-begler bir peri pynhana aşyk bolmuşam,  
Zibi-zynat, görk içinde hana aşyk bolmuşam.  
Jennet içre hüýr ile gulmana aşyk bolmuşam,  
Bir ajaýyp näzenin janana aşyk bolmuşam.

Görgeç yşkyñ zähmetinden kehruba boldy daşym,  
Titreder arzy-semany hasratynda nalyşym,  
Dynmaýyn şam-u säherler dat ile perýat işim,  
Bilbili-şeyda menem reýhana aşyk bolmuşam.

Hiç zamana batnynda dogmaz onuñ deý bir peri,  
Aly-ýaşyl geýdi çykdy, egnine simi-zeri,  
Göýä ki çykdy bulutdan afytaby-haweri,  
Yşk ody köýdürgiji mestana aşyk bolmuşam.

Saçlary şebreñ, dişi dür, wazzuhadyr ýüzleri,  
Algujy jan şerhi „mäzagal-basardan“ gözleri,  
Howzy-Köwser şerbeti, aby-asal her sözleri,  
Husny dilkeş, lafzy hoş, handana aşyk bolmuşam.

„Nun“, „ri“, esna „elip“ ol nägäh jandan uçaşyp,  
Aşky sermest olup men gaýnaýyp, gähi daşyp,  
Towlanar men gyl mysaly ataşy-yşka düşüp,  
Göýä ol bir şemgi, men perwana, aşyk bolmuşam.

---

1 „Yşkyñda eda kyldyñ“ nusgasy hem bar.

## GÖZLERİM

Eý ýaranlar, bir ýüzi gül, aýy gözlär gözlerim,  
Älemi röwşen kylan şählaný gözlär gözlerim.  
Jümle huplar serweri zypany gözlär gözlerim,  
Bilbilem bir ter güli ragnany gözlär gözlerim.

Bezenip köşki-saraýdan çykdy, gör bir mahy-tap,  
Dogdy göýä äleme burjy-semadan afytap,  
Görgen aşyk gül ýüzüňni doýmaz aç gözler garap,  
Gül – ruhy, simin beden bitaýy gözlär gözlerim.

Simi-zerden, geýdigi älemgoşardyr ýaşyl-al,  
Asly nurdan husny, terzi şeýle hup sahypjemal,  
Lebleri lagly sadapdan, dişleri dürden mysal,  
Kaddy zyba çekilen suraýy gözlär gözlerim.

Hoş zyban, jana taraly şähdi-şerbet sözleri <sup>1</sup>,  
Gamzasy jan algyjy, jellat hanjar gözleri,  
Boýlary serwi-sehi, şemsi-kamardyr ýüzleri,  
Göýäki bir jennetil-mägwaýy gözlär gözlerim.

Gözlerim röwşen tapar görsem jemalyň názli ýar,  
Hiç hylapyň tapmadym men syn edip nagşy-nigar,  
Nalyşym tursam, otursam dilde zikrim Han Enar,  
Şol peri-peýker, melek simaýy gözlär gözlerim.

## ÝAR AGLAR

Bilbil kimin her säher eda bolmaz nalyşym,  
Döze bilmez aşyklyk, nalyşyma ýar aglar.

---

1 „Derde-derman, daş erider şähdi-şerbet sözleri“ diýen nusgasy hem bar.

Yşk ataşy köýdürdi ah ile nala işim,  
Döze bilmez aşyklyk, nalyşyma ýar aglar.

Sen Leýli, Mejnun etdi yşkyň meni gün-günden,  
Aç gözlerim didara, doýmady mährim senden,  
Jan seniň diýp arz eder widaglaşyp bedenden,  
Döze bilmez aşyklyk, nalyşyma ýar aglar.

Aşyklara aýrallyk ahyrzaman pyragy,  
Bilbil saýrar baglarda gül-gunçanyň soragy,  
Yşk oduna ýandyrсам Şibli kimin bir dagy,  
Döze bilmez çekdigim, nalyşyma ýar aglar.

Perwana deý, şemg üçin özüm oda urdugym,  
Perhat kimin yşkynda dagy-daşy ýardygyň,  
Nalyş edip zarynjy bilbil bezmin gurdugym,  
Döze bilmez çekdigim, nalyşa ýar aglar.

Hak aşygam yzynda didaryňa giriftar,  
Şum rakyndan – aýrallyk, duşman sözünden – azar,  
Gije-gündiz pyganyň dilde zikri-Han Enar,  
Döze bilmez zarynjy nalyşyma ýar aglar.

### **BIHABAR<sup>1</sup>**

Her säher perýat edip, hak aşygam Şibli mysal,  
-----

Möwç urup, mestana joşup, arzuwlan zowky-wysal,  
Ahy-zaryn çekdigimden bihabar, ýar bihabar.

Derdim artar gül ýüzüň görsem, bolar men hassa hal,  
Artdyrar köýdürmesini ataşa degse şemal,

---

1 Bu goşgy MGI-niň 6499-njy bukjasynda saklanylýar. Goşgynyň öňi ýok.



Arzuw eýläp, aýlanar men oda düşen gyl mysal,  
Yşk oduna köýdügimden bihabar, ýar bihabar.

Zöhre-Tahyr çykdy dünýä, nowça gül deý çyrmaşyp,  
Sürdüler zowky bir niçe ogryn-ogryn syrlaşyp,  
Bolmady ýörmek nesibe bir-bire hal soraşyp,  
Kehruba deý soldugymdan bihabar, ýar bihabar.

Daglar goýdy ýüregimde örtener men mahy-sal,  
Sen perizat, men bir beşer, ah saňa ýetmek muhal,  
Kä tutar men ýoluna göz, kä çykar däli hyýal,  
Arz ilen gäh geldigimden bihabar, ýar bihabar.

Ger tapar janyň tara husny-jemalyňy görüp,  
Hassa halym – görmesem, yşkyňda köýdüm telmirip,  
Derdi-halyn soraşan deý Şasenem, aşyk Garyp,  
Şul garyp aşyklygymdan bihabar, ýar bihabar.

Şum rakypdan gorkar men aýdarga haly-derdimi,  
Ýar bagry daşdyr meger, ýa aňlamas perýadymy,  
Rehm ederdi görse ol synamda ýangan odumy,  
Hasratynda köýdügimden bihabar, ýar bihabar.

Bolma eý, nämähriban, ahyr seni ahym tutar,  
Leýli diýp Mejnun bolup men, Warka-Gülşadan beter,  
Gör, Nigär Mahmydy istäp özüni derýa atar,  
Aşyky diýr, öldügimden bihabar, ýar bihabar.

## BIR PERI

Aý deňin şugla salyp, geçdi gözümden bir peri,  
Görünip, tälim berip, uçdy gözümden bir peri.

Ýa aklymy, ýa serimi alandyр şol ýar peri,  
Görünip, tälim berip, uçdy gözümden bir peri.

Ol peri-peýker, melek, sekiz uçmah hüýrüdür,  
Ýa Şirin, ýa Şasenem, ýedi aşygyň biridir,  
Ak damak, alma ýaňak, hem gyzył, hem sarydyр,  
Görünip, tälim berip, uçdy gözümden bir peri.

Ol periniň gudratydyр bu ýürek joşum meniň,  
Gündizi hyýalymdyр-u gijeler düýşüm meniň,  
Gitdi şol peri birlen öz akylm-huşum meniň,  
Görünip, tälim berip, uçdy gözümden bir peri.

Ak ýüzünde gara saçy uzyn hem-de gysgadyр,  
Kössi bolmaz işiniň, on barmagy on nusgadyр,  
Leblerinden posa berip, al ýaňakdan ysgadyр,  
Aşyigna jilwe berip, geçdi gözümden bir peri.

Aşyky diýр, ýaradandyр bir hoşroý ilden seni,  
Söwdügim, Taňry saklasyn göz bile dilden seni,  
Nesip etse, bizge bergeý bir kiçi päliden seni,  
Görünip, tälim berip, uçdy gözümden bir peri.

## PERI

Gel eşit arzym bu gün sen hany-soltanym peri,  
Yşk elinden sargaryban gurydy ganyм peri.  
Gizli genjim, alma-naryм, göwherim-känim peri,  
Goýny jennet, arzuwym ol hüýri-gulmanym peri,  
Hassa janym rahaty sen derde dermanym peri.

Ahy-zaryňny çeker men gije-gündiz, subhy-şam,  
Gul bolup, gol gowşuryp, dursam gaşynda elmydam,  
Görgeň aşykdyr giriftar, arzuw eýläň hasy-a:m,  
Gül – ruhy, simin beden, akly-gyzyl gülden tamam,  
Al-u ýaşyl, gymyzy sen ýüz müň elwanym peri.

Kehruba boldum mysaly hasratyňdan sargaryp,  
Ýedi aşykdan zyýat, yşkynda köýdüm telmirip,  
Gijelerde bikarar men nowça didaryň görüp,  
Maksadyga çün ýeter perwana, gör, oda urup,  
Misli bir perwana men, sen şemgi-suzanym peri.

Göýä ki kaknus kimin köýdüm eda boldum ýanyp,  
Oda düşgeň gyl mysaly her tarapga tolğanyp,  
Telbe men, görsem jemalyň çarh urar men aýlanyp,  
Bir göreň diýr hüýr-peri çykça saraýdan şaýlanyp,  
Küresi dendan, pisse leb, alma-zenehdanym peri.

Gamzasy hanjar mysal, jan algujy jyza <sup>1</sup> gözi,  
Derde derman hem dowadyr sözleýen her bir sözi,  
Saçlary şebreň syýadyr nury-enwerden ýüzi,  
Hasratynda köýdürüp, aşyk Garyp kyldyň bizi,  
Ýedi ýylly wada kylgan ähdi-peýmanym peri.

Husnuňa kyldyň giriftar nägehandan uçaşyp,  
Däli-mejnun görgeli, mestana men gaýnap-daşyp,  
Göýäki döndüm kebaba ataşy-yşka düşüp,  
Bir lybas, bir ten bolaýdyk, dal pudak deý çyrmaşyp,  
Aşky, mährem diýer çoh sende armanym peri.

---

1 Jyza (jyda) – naýza.

## DILBER

Arzym eşit, yşkyňdan geldim amana dilber,  
Akdy didäm silleri, döndi ummana dilber.  
Hasratyňda öldürip, galma bu gana dilber,  
Sensiz geçen her günüm ahyrzamana dilber,  
Sözle, gurban olar men şirin zybana dilber.

Her dem, her dem görende şirin jandan geçer sen,  
Men beşer, sen perizat, gol uzatsam uçar sen,  
Men perwana, sen çyrag, husnuň görsem öçer sen,  
Aşyklyk derdi gursyn, örtener sen, bişer sen,  
Köýdürdiň yşk oduna rehm eýle jana dilber.

Pynhan ýerde bezm etsek, oýun gurap, dalaşyp,  
Gol boýuna salyşsak, bir jaýma-jaý jaýlaşyp,  
Gana-gana seretsek göz ujundan gözleşip,  
Aşyk ýeter myrada ogryn-ogryn sözleşip,  
Pynhan bolsun işimiz ýagşy-ýamana dilber.

Her dem husnuň görkezip, janym oda salar sen,  
Şibli kimin köýdürip, sen ahyma galar sen,  
Bir pasyldyr bu döwran, husnuňdan aýrylar sen,  
Ahyr garrap, ölmeseň saralar sen, solar sen,  
Gelen geçer armanly pany jahana dilber.

Züleyha bol Han Enar, Ýusup kimin al meni,  
Ýa bu yşkyň derdinden azat eýlegil meni,  
Ýa bent eýle gapyňda, hyzmatyňa sal meni,  
Ýa Jirjis deý öldürip, set müň para kyl meni,  
Bolmasa „Aşyky“ diýp, getir dahana dilber.

## HÜÝRI-GULMANYM GELIN

Görk içinde sensenetli hany-soltanym gelin,  
Goýny jennet bakjaly, ol hüýri-gulmanym gelin.  
Ýüz müň elwan bezenen, dürli zereňşanym gelin,  
Aramy-sabry-kararym derde dermanym gelin,  
Gözlerimniň röwşeni sen mahy-tabanym gelin.

Men bu arzym – ýar waspyny senden özgä diýmenem,  
Herne diýsem bar sende, patyşa sen bakerem,  
Jana didaryň şypa, çekdirme hasrat, gaýgy-gam,  
Men Garyp aşyk, sen ol asly perizat Şasenem,  
Köşk üstünde bezm edişgen aýşy-döwranym gelin.

Gül ruh, simin beden, esbasy gülgün, gyrgyzy,  
Dürli mäjümden gatylgan şähdi-şerbetden sözi,  
Leýli sen, Mejnun bolup men, ygtyýar etdim düzi,  
Yşkyň oduna tutaşdym, Şibli deý kyldyň bizi,  
Wehim kyl, ahyr tutar bu ahy-efganym gelin.

Kehrubas boldum mysaly, hasratyňda sargaryp,  
Säherlerde bimaza men, nowça didaryň görüp,  
Ýedi aşykdan zyýat yşkyňda köýdüm telmirip,  
Zöhre, Tahyr, Arzy, Gammar, Şasenem, aşyk Garyp,  
Bir-birewge, gel, bular deý bol bu jananym gelin.

Aşyky diýr, „nun“, „ri“, esna „elipge“ uçaşyp,  
Hanyman terkin kylyp, men bu şirin jandan geçip,  
Görküň – ol meýhanadyr, mestana men gaýnap, daşyp,  
Nalyş eýlär her säher bilbil gülünden meý içip,  
Açylan ter nowça, gülşen, läle, reýhanym gelin.

## INTIZARYM GELMEDI

Wada edip arzyly keýpi-humarym gelmedi,  
Ýolunda dört oldy didäm, intizarym gelmedi.  
Bilbili-aşufta zaram, gülgüzarym gelmedi,  
Maksadym ten rahaty, sabry-kararym gelmedi,  
Çoh jepa çekdim ýolunda ahy-zarym gelmedi.

Biwepadyr pany dünýä, şum ajal geldi meger,  
Ýetişip derdi-elem, ýa saralyp soldy meger,  
Beste boldy ýa ki duşman aýralyk saldy meger,  
Biwepalyk eýleýip, gaýry bilen boldy meger,  
Goýny jennet bakjaly näzli-nigärim gelmedi.

Intizar oldum, geler diýp, muntazyr ýolun garap,  
Titreşer simap kimin, bu tende janym yztyrap,  
Derde dermandyr jemaly hassa men, halym harap,  
Çyksa müşki-anbar kokyp, timar berip, zülpün darap,  
Hassa-bimar jana däri gamgusarym gelmedi.

Şasenem, aşyk Garyp, Seýpelmelek, Methaljemal,  
Yşky-pynhan soraşardy bir-birine derdi-hal,  
Aýşy-eşret bizge ýok – ol ýardan zowky-wysal,  
Bilbilem hijranda galan, oda düşen gyl mysal,  
Saçy sünbül, ýüzi gül, pasly-baharym gelmedi.

Leýli diýp Mejnun sepil çöllerde gezdi intizar,  
Ýykdy Perhat dagy-daşy gül Şirin diýp ahy-zar,  
Ýedi aşykdan zyýat yşkym ýoluňda Han Enar,  
Aşkyky diýr, biwepa, arzuwly ýarym gelmedi<sup>1</sup>.

---

1 Golýazmalarda bu bendiň bir setiri gabat gelmedi.

## BILMEN ÝAR

Dilber jemalyň görüp, aşyk boldum giriftar,  
Görgeç gözüm, jan tende simap kimin bikarar.  
Gül ýüzün genç, üstünde zülpuň owsunjy şamar,  
Köýdürgiji mysaly bir jady çeşmi-hunhar,  
Jellat gözün öldürdi, ne sebäpden, bilmen ýar.

Gözüm düşdi dal şejerden asylan alma-nara,  
Titreşdi ustuhanyň, düşgeç gözüm dildara,  
Saçyň şebta meňzetdim „wel-leýli wen-nehara“,  
Kyldy hanjar müjgäniň Jirjis kimin set para,  
Jellat gözün öldürdi, ne sebäpden, bilmen ýar.

Ýüzün hurşyt, köz bolar yşk, ýürekde ýanar ot,  
Gören arman ölinçä, görmeyenler öter mat,  
Bir ajaýyp ýasalan, nurana, kaddy şemşat,  
Ter açylan gül-gunça, ala gözli perizat,  
Jellat gözün öldürdi, ne sebäpden, bilmen ýar.

Dadym ýetişmez – Ýerde, sen göýä asmanda Aý,  
Rehmiň inmez ýüzümni gözýaşymdan kylsam laý,  
Men bir murda, depn edip, goýnuň içre kylsaň jaý,  
Ganyň içer ol gamzaň, kirpigiň ok, gaşyň ýaý,  
Jellat gözün öldürdi, ne sebäpden, bilmen ýar.

Ýüz ýigrimi alty sany<sup>1</sup>, baş harpdan ismiň bar,  
Aşykyny köýdürdiň Han Enara keşbiň bar,  
Wehm ederem, owsunjy aždard kimin haşmyň bar,  
Men perwana, çyrag deý jan algyjy çeşmiň bar,  
Jellat gözün öldürdi, ne sebäpden, bilmen ýar.

---

1 Bu setiriň „ýüz ýigrimi ýedi sany“ nusgasy hem bar.

## SEN MENİŇ<sup>1</sup>

Elip – deý roýy-kamat, şemsi-aýym sen meniň,  
Bi – bilek sal boýnuma, huplarda aýym sen meniň.  
Ti – teni näzik beden, göwnümde daýym sen meniň,  
Si – sogapdyr görmek seni, gaty-ýaýym sen meniň.  
Jim – jennet içre päkdir aslyň seniň.

Ha – hassalara halawat ber şepagat,  
Hi – hilaly gaşlaryň .....,

Dal – dolan, bári bak, boýlaryň selbi erer.  
Zal – zulmuňa duşuryp kyldyň meni tenekär,  
Ri – rahber dilberim köýünde eýlediň ahbar.  
Zi – berdiň zeýesi (?) gün bile pür kär,  
Sin – sona sen garçygaý, boz humaýym sen meniň.

Şin – şekerdir lebleriň, köýünde gezdim bikarar,  
Aýn – alamat kylmagyl, kaýdy-kaddyň näzli ýar,  
Gaýyn – gurbat içre seniň aglaram men zary-zar,  
Pi – pyraga taşlagan ahy-zarym sen meniň.  
Kap – kokudan kokuýar müşki-anbarym sen meniň.

Lam elip la – teriň-türpe saraýym sen meniň,  
Mim – melamat çekdiren ahy-zarym sen meniň,  
Nun – neneňsi näzli ýar, bilmedim raýyň seniň,  
Waw – wepa wadaňda ýok, bilmedim jaýyň seniň,  
Hi – heläk kyldyň meni wepadarym sen meniň.

Yýa – yzyňda ýördüm görmedim sen deý zalymy,  
Hemze säkin astyn, üstün, ol nokat teşdit biläni,  
Aşyky, ol zary Mejnun, Leýli ýarym sen meniň.

---

1 MGI-niň 3070-nji bukjasynda saklanýan bu goşgy dilden ýazylyp alnypdyr.  
Goşgy ýazylyp alnanda aýdyjy tarapyndan ýadyna düşmedik sözler taşlanyndyr.



## DYNMAK BOLMAZ

Meniň bu gedi derdimden,  
Dynamak bolmaz, dynamak bolmaz.  
Özün bilmez her näkesden,  
Duz dileýip iýmek bolmaz.

Görüş şol ýigdiň özüni,  
Bihuda sözlär sözünü,  
Alma bir näkes gyzyňy,  
Arslan soýundan seg bolmaz.

Hylwatda bir orun tutmaz,  
Her kim öz aslyn unutmaz,  
Her tikene bir gül bitmez,  
Her şoradan nemek bolmaz.

Aşyky diýr, şohuň güli,  
Saýraşar şeýda bilbili,  
Men istemen özge güli,  
Gaýry güli söýmek bolmaz.

## AKYL-HUŞDAN GEÇER

Söweş gün meýdana gelmez,  
Namart akyl-huşdan geçer.  
Ürker ýaby, gan görende,  
Bedew segräp, läşden geçer,

Ýaman bilen kylsaň sapar,  
Uruş, gowgaly şer gopar,

Namart jeňden basgy tapar,  
Ýoldaşyndan, goşdan geçer.

Söz ýetse her bir nadana,  
Degse degim nämekana,  
Saýmaz özün hiç bir jana,  
Barça deňden-duşdan geçer.

Namarda gaýgy jan tende,  
Gorkar duşundan ýetende,  
“Bol, atlanha-atlan!” günde,  
Abraýdan-söweşden geçer.

Namardyň ykbaly ýörse,  
Müflisi artar – mal görse,  
Hak bir merde döwlet berse,  
Sözi dagdan, daşdan geçer.

At çykamaz gury bat üçin,  
Mert jan biýr abraý-at üçin,  
Nep bilip sähel zat üçin,  
Näkes gözden-gaşdan geçer.

Aşyky diýer, arwatlar,  
Ýaramaz derde namartlar,  
Bir ar-namys üçin mertler,  
Jandan, maldan, başdan geçer.

## **GYLYÇ BILE AŞ GEREKDIR**

Sana salyp, at çykara,  
Gylyç bile aş gerekdir.

Häkimsiz ýurt galar zora,  
Parasatly baş gerekdir.

Nökersize han diýilmez,  
Ýeke “jime”<sup>1</sup> jan diýilmez,  
Ýalňyza merdan diýilmez,  
Hemaýat, göz-gaş gerekdir.

Ogul merdiň köňül hoşy,  
Parasatly ýan ýoldaşy,  
Hem döwlet bilen mal-başy,  
Döwdülän dört-baş gerekdir.

San bolmaz öwüngen ärde,  
Görünmez namysda, arda,  
Many saçyp, til saýrarda,  
Içde ýürek, joş gerekdir.

Degim degse näkes äre,  
Ili synar para-para,  
Serenjamly il düzere,  
Äre akyl-huş gerekdir.

Düzlük bolmaz başsyz ilde,  
Ner bolsa, ýük galmaz çölde,  
Söweş günde, alys ýolda,  
Merdana ýoldaş gerekdir.

Aşyky diýr, mert galarga,  
Ganat gerek ýol alarga,

---

1 Jim – arap elipbiýiniň 5-nji harpy bolup, „j“ sesini berýär we jan sözi hem şu harp bilen başlanýar.

Peşe halyň pil bolarga,  
Täsipli gardaş gerekdir.

## HOŞ GÖRÜNER

Baryşmaga saglygyňda,  
Ýat gadyrly-hoş görüner.  
Ar günde, näçaglygyňda,  
Gadyrly gardaş görüner.

Geldiň pany dünýä ýüze,  
Aldanma bimagny söze,  
Her hünärden owwal göze,  
Gylyç bilen aş görüner.

Menlik etmez mert özüne,  
Bakmaz ganym köp-azyna,  
Gorkan namardyň gözüne,  
Bir ýagy dört-baş görüner.

Akmak akyl diýp özüne,  
At dakar akyl sözüne,  
Her kim akyl öz gözüne,  
Parasatly baş görüner.

Gadyr artar, ýörseň daşdan,  
Yzzat artar akyl-huşdan,  
Bolajak baş bolar ýaşdan  
Bolmaz mydam ýaş görüner.

Getirgin gorkyny ýada,  
Guwanma bir günlük şada,

Gezseň niçe ýyl dünýäde,  
Öleňden soň düýş görüner.

Hasaplydyr uşbu demiň,  
Ölüm häzirdir – hemdemiň,  
Şum ajal gapyl adamyň,  
Hyýalyňa daş görüner.

Aşyky, hebesdir käriň,  
Unut bolar bar göreniň,  
Talygyn gördüm şu käriň,  
Ahyr-soňy läş görüner.

## **GÖREN BILER**

Her kimsäniň häsiýetin,  
Güman bilmez, gören biler.  
Müňker-Nekiriň haýbatyn,  
Ýer goýnuna giren biler.

Eble gezer gözden düşüp,  
Özün bilmez, hetden aşyp,  
Är gadryny ters söweşip,  
Ýüzbe-ýüz tyg uran biler.

Mert çykar her işden serin,  
Namart bilmez iş ederin,  
Oglanlyk, ýigitlik gadryn,  
Sandan galyp, garran biler.

Ýagşy at – ýoluň Byragy,  
Perzentdir yzyň çyragy,

Öýüň gadryny – dynçlygy,  
Ýörip, ýortup, aran biler.

Ýaman bile düşse işiň  
Çykmaز gowga-şerden başyň,  
Gadryny dogan-gardaşyň,  
“Urha-ura” ugran biler.

Deň diýme är bile ärni,  
Atdan atyň, ýerden-ýerni,  
Her bir ýagşynyň gadryny,  
Ýaman bile ýörän biler.

Aşky diýr, dünýä rastyn,  
Düýşe meňztdim sypatyn,  
Pany dünýäniň wepasyn,  
Peýman dolup, eňrän biler.

### **ŞER BOLMASA**

Bu eýýamda är diýmezler,  
Daýym işiň şer bolmasa.  
Orun berip, “gel” diýmezler,  
Elde sim-u zer bolmasa.

Doýsa özün bilmez ýeser,  
Namardy gaýgy-gam basar,  
Köňül çöküp, yşkyň küser,  
Her bir golda bar bolmasa.

Deň-duşdan gysgadyr diliň,  
Ýetişip uzalmaz goluň,

Açylmaz, keçdir ykbalyň,  
Döwletden eser bolmasa.

Başa bela dilden geler,  
Ýaman özün gözden salar,  
Pynhan syryň zahyr bolar,  
Är syrdaşy är bolmasa.

Ejiziň gözi nem bolar,  
Ýalňyzyň köňli gam bolar,  
Bir-bire gadryň kem bolar,  
Ara açyk-dur bolmasa.

Ogul gerek käri-bara,  
Medet gerek namys-ara,  
Her namartlar döner äre,  
Gardaş, howandar bolmasa.

Aşyky diýr, magşar saly –  
Ýer gyzarmyş mis mysaly,  
Niçik bolar bende haly,  
Ol Haýrul-Beşer bolmasa.

## **ŞADY-HORRAM GETIRER**

Ýagşy hatyn köňül hoşy,  
Ki şady-horram getirer.  
Ýaman hatyn ýagşy äriň,  
Şat köňlüne gam getirer.

Namartdyr merdiň duşmany,  
Dostuna kylmaz peýany,

Sözletseň akmak nadany,  
Özüne söz, jim getirer.

Kimiň azdyr akyl-huşy,  
Her bir ýerde hardyr başy,  
Bir akylsyz, akmak işi,  
Jana käýiş, şum getirer.

Namart bile bolsaň syrdaş –  
Öz syryň halka kyldyň paş,  
Gadyr bilmez dogan-gardaş,  
Ýada gadryň kem getirer.

Elden gitse ygtyýaryň,  
Güýçlener derdiň, azaryň,  
Golda harjy, elde baryň,  
Başda akyl jem getirer.

Kimiň köp aş, gylyk, nany –  
Köpeler dosty, myhmany,  
Göwher imanyň nyşany –  
Wehim gözden nem getirer.

Aşyky, gelip ne gördüň?  
Otuz öýüne ýüz urduň,  
Garyplyk, ýoksuzlyk merdiň,  
Şeýda dilin sem getirer.

## **HOŞY BILE**

Akmak dünýä meniň diýip,  
Gezer köňül hoşy bile.



Akyl dünýäni pikir edip,  
Ýüzün ýuwar ýaşy bile.

Merdiň abraýdyr myrady,  
Çyksa her babatdan ady,  
Begenmezler mylakaty,  
Bolmasa deň-duşy bile.

Bir dogan mertden at galar,  
Dogmadykdan lagnat geler,  
Bir ýaman hatyn jet kylar,  
Aga, ini, goňşy bile.

Ýagşy goňşy aýbyň ýapar,  
Duşmandan ýetirmez zeper,  
Ile ýortup, aýyp tapar,  
Bolsaň ýaman goňşy bile.

Ýolun çyn urduran ynsan,  
Herne syryn eder beýan,  
Keramat eder bigüman  
Agşam gören düýşi bile.

Şerigata salmaz nazar,  
Ol tarykatdan bihabar,  
Mazy öwlüýa syp gezer,  
Gury haýbat – peşi bile.

Aşyky, gül ýegdir gaýdan,  
Ejap eýlegil Hudaýdan,  
Zandy egri gaýtmaz raýdan,  
Elli-altmyş ýaşy bile.

## ŞEMI ÖÇER

Gel, oýan habý-gaflatdan,  
Bir gün ömrüň şemi öçer.  
Kim gutular bu nobatdan?  
Barça ajal jamyn içer.

Tendir bir gögeren gyýa,  
Jan guşuna baş gün öýe,  
Dünýa bir doýmaz aźdarha,  
Bar geleni ýuwdar geçer.

Gaýgyly, gamhana tündür,  
Diýme ajal daş, ömr uzyndyr,  
Salymysz köne gerdundyr,  
Bir gün gonan, bir gün göçer.

Akylla ýasly gamhana,  
Geleni goýar armana,  
Bir gün elter gabrystana,  
Gujak açyp, läşiň guçar.

Bir gün uzadyp tutarlar,  
Läşiň keserdip atarlar,  
Jamaň gyýa köklederler,  
Ýaka-ýeňsiz donuň biçer.

El ýuwup, çykar kenara,  
Ýat bolar sen bara-bara,  
Ten bergidar gara ýere,  
Gujak açyp, läşiň guçar.

Aşyky diýr, saýran diller,  
Sem bolar şeýda bilbiller,  
Hak şerabyn içen gullar,  
Dahanyndan dürler saçar.

## ÝAŞYŇ GIDER

Adam ogly, ýatma, oýan,  
Ömrüň ötüp, ýaşyň gider.  
Baky berilmez bu jahan,  
Barça deňň-duşuň gider.

Garradykça güýç kemeler,  
Maza gider, diş köneler,  
Jellat gözleriň çöňňeler,  
Yşkyň köýüp, huşuň gider.

Ne aglan galar, ne gülen,  
Arman bilen geçer gelen,  
Heserdeş deň-duşuň bilen  
Gadyrdan syrdaşyň gider.

Isgender deý ýerni alsaň,  
Lukman bolup, çäre kylsaň,  
Eflatun dek baryn bilseň,  
Bir gün akyl-huşuň gider.

Ajal tor çeker daşyňa,  
Toz-toprak iner başyňa,  
Ýoldaş bolup bu läşiňe,  
Otuz bile ýaşyň gider.

Näçe gezseň ençe sürüp,  
Bir gün düz bolar sen erip,  
Ýanyň bile hemra ýörip,  
Haýry-şer kylmyşyň gider.

Aşyky diýr, bir gün ölüp,  
Ten topraga döner solup,  
Jana azaply ot bolup,  
Mundan ýaman işiň gider.

### **PIŞE, BEGLER**

Akyl ömr öterin biler,  
Eder haýyr pişe, begler.  
Nadan oýlanmaz ölerin,  
Eýlemez endişe, begler.

Azan-kamat eşdip çykmaz,  
Din yslam diýp emre bakmaz,  
Bersen nesihatýň ýokmaz,  
Meňzär misli daşa, begler.

Ynam bolmaz tende jana,  
Çeýnegeniň bil gümana,  
Akylsyz gende-nadana,  
Ajal meňzär daşa, begler.

Haýyr bolsa bar kylmyşyň,  
Hüýr bolar görde ýoldaşyň,  
Ýogsa betha-ýaman işiň,  
Hemra bolar läşe, begler.

Gabrystan, oýlan, duranyň,  
Duýdurmaz gabra gireniň,  
Meňzär dünýäde göreniň,  
Ölenden soň düýşe, begler.

Adamzat näge şat bolar,  
Daglar erär, ýer ýarylar,  
Depäň gaýnar, ýakyn geler,  
Gün bir näýza başa, begler.

Aşyky, dünýä sagatdyr,  
Yzyňy oýlan, pikir et, tur,  
Sözün pendî-nesihatdyr,  
Baş gün deňe-duşa begler.

## ÖŇÜŇDE

Eý gapyl, bigam adamzat,  
Hassalyk – bimar öňüňde.  
Ne günüňe şat bolar sen,  
Ajal intizar öňüňde.

Şirin jan çyksa bu tenden,  
Aýrylar maldan, watandan,  
Jogaby soralar senden,  
Soragçy taýýar öňüňde.

Gapyl bolsaň işiň matdyr,  
Her günüň ýyldan zyýatdyr,  
Köýdürerler, ornuň otdur,  
Ýedi dowzah – nar öňüňde.

Ýalňyz galar görde başyň,  
Aýrylar dogan-gardaşyň,  
Erir, hemra bolan läşiň,  
Gabyr atly dar öňünde.

Ölse şa-geda deň bolar,  
Taňla heyhat işler geler,  
Haýbat bilen zährin salar,  
Bugra boýun mar öňünde.

Üç müň ýyllyk ýoldur başdan,  
Müňi iniş, müň çykyşdan,  
Inçe-gyl, ýiti gylýçdan –  
Syrat, ahy-zar öňünde.

Aşyky, bişek öter sen,  
Gel, niçik bigam ýatar sen,  
Ölmezligi pikir eder sen,  
Howpy-hatar bar öňünde.

## İÇER BİR GÜN

Bu rehimsiz jellat ajal,  
Çalyp ganyň içer bir gün.  
Ten kapasda jan bir guşdur,  
Ganat kakyp uçar bir gün.

Ýagşy tut niýetiň-päliň,  
Ölmejekdir ham-hyýalyň,  
Çemçe bilen ýygnan malyň,  
Peýmanalap saçar bir gün.

„Hak rehmet etsin“ diýerler,  
Tenden esbabyň soýarlar,

Keserdip, läşin goýarlar,  
Kepen donuň biçer bir gün.

Eziz ten ýegsan ýer bolar,  
Gelen-gelmäniň bir bolar,  
Gara ýer bir aźdar bolar,  
Wehm et, agzyn açar bir gün.

Dünýä bir gowgaly öýdür,  
Bir ýer toý, bir ýerde waýdyr,  
Mysaly kerwensaraýdyr,  
Bir gün gonan göçer bir gün.

Ýyglaşarlar zar eňreşip,  
Läşin uzar, ýola düşüp,  
Hanymandan aýrylyşyp,  
Dostlar aýra düşer bir gün.

Ýörsün diýip: „Dünýä meniň“,  
Başyň çeynär bir gün seniň,  
Hemra bolan eziz teniň,  
Bu gara ýer guçar bir gün.

Aşyky, goýmaz bu pany,  
Adam adamyň myhmany,  
Ganymat bil bu döwrany,  
Bir pasyldyr geçer bir gün.

## **DEGILDIR**

Bu ýalançy dünýä gelen,  
Hiç aman galan degildir.

Elli müň ýyl döwran süren,  
Benijan galan degildir.

Nobat geldi demden-deme,  
Howa ene, ol Adama,  
On baş ýüz zürýady-heme,  
Bil, ýegsan, galan degildir.

Tagtyny asmanda guran,  
Ençe berzeň – döwi gyran,  
Ýele-suwa hökmün süren,  
Süleýman galan degildir.

Öwrülmez dünýäden giden,  
Toprak bolar nâzik beden,  
Ençe derde tedbir eden,  
Ol Lukman galan degildir.

Dünýä gelen pygamberi,  
Ýüz ýigrimi dört müň bary,  
Bir dört pygamberden gaýry<sup>1</sup>,  
Hiç bir jan galan degildir.

Refref münüp magraç aşan,  
Hak bilen raz aýdyşan,  
Ymmat üçin köýüp-bişen,  
Mähriban galan degildir.

Aşyky diýr, kysmat ezel,  
Ajal şahy-gedaga del <sup>2</sup>,

---

1 Bu ýerde: dine dört pygamberden – Hydyr, Ylýas, Isa we Idris pygamberden başga hiç kim diri galan dälär diýilýär.

2 Bu ýerde „deň“ manysynda gelýär.



Ýetişip ýagşyga ajal,  
Keriman galan degildir.

### BILMEZ SEN

Ajal – saýýat, adam – şikär,  
Gaýgysyz ýata bilmez sen.  
Ýalançy, gör, bir bazygär,  
Bir söý-le uta bilmez sen<sup>1</sup>.

Ajal ömür kökün kerter,  
Zemin bir aždarda, tartar,  
Çalyndykça derdi artar,  
Dünýäni tuta bilmez sen.

Ömür ýel mysaldyr – geçer,  
Ýigitlik çyragdyr – öçer,  
Bu dünýäni kowsaň gaçar,  
Per baglap, ýete bilmez sen<sup>2</sup>.

Dost görüner dünýä bizge,  
Bipeýandyr alma gözge<sup>3</sup>,  
Ölçegli ryzkyňdan özge,  
Kem, artyk ýuwda bilmez sen.

---

1 Bu bendiň; Dünýä – saýýat, adam – şikär,  
Gutulyp ýata bilmez sen.  
Ýalançy bir bazygärdir,  
Söý bile uta bilmer sen – diýen nusgasy hem bar.

2 Bu bendiň; Jellat ajal ganyň içer,  
Ol gara ýer agzyn açar,  
Ýalançyny kowsaň gaçar,  
Per baglap ýete bilmer sen – diýen nusgasy hem bar.

3 Bu setiriň; Duşman bolar bir gün sizge – diýen nusgasy hem bar.

Jan çekme weýran watana,  
Bir gün gum inderer tene,  
Duşsaň bir ýaman hatyna,  
Öldürip, sata bilmez sen.

Dünýä soňy ahyr pyrak,  
Ýük agyrdyr menzil yrak,  
Perzent bentdir, aýal-duşak,  
Baş alyp gide bilmez sen.

Aşyky, ajal nekändir,  
Al üçin däne dökendir,  
Daşymyza tor çekendir,  
Gutulyp, öte bilmez sen.

### ÝEGAN BOLAÝDY

Ýok döwletden ýagşy diýrler bir hünär,  
Her hünärden, dostum, ýegan bolaýdy.  
Zerre döwlet ýegdir ýüz mün hünärden,  
Bagt açylyp, döwlet rowan bolaýdy <sup>1</sup>.

Ýüz mün ak otagly, zerbap ýapylan,  
Ýüz mün hoşboý, müşki-anbar sepilen,  
Ýüz mün arap atly, zerden ýapylan,  
Ýüz mün ýeser, ýüz mün ýaran bolaýdy.

Ýüz mün şirin gelse, labzy şekerden,  
Ýüz mün hoşboýlysy, müşki-anbardan,  
Parasatly ýüz mün zyýada hüýrden,  
Zyba senem, pisse dahan bolaýdy.

---

1 Bu setiriň „Ýüz mün ogul atly nyşan olaydy“ – diýen nusgasy hem bar.

Ýüz mün ömür sürsem, açylsa bagtym,  
Ýigrim başde bolsa mydama wagtym,  
Ýüz mün tümen bolsa esbaby-rahtym,  
Ýüz mün hana genji-pynhan bolaýdy.

Ýüz mün arap atym ýörse hoş reftar,  
Ýüz mün senseletli çyksam şasuwar,  
Salyp şunkar laçyn, eýleşem şikär,  
Sowulmaz eşretli döwran bolaýdy.

Söwdagärim gelse, ýüz mün güzerden,  
Ýüz mün tüýs arwana, ýüz mün inerden,  
Ýüz mün harwar jöwähirden, göwherden,  
Seýilgäm Şam şerif, Şirwan bolaýdy.

Ýüz mün aşpez bolsa, ýüz mün nanbaýdan,  
Dowam doýsa ýüz mün açdan, gedaýdan,  
Ýüz mün bina kylsam tylla saraýdan,  
Ýüz mün zerefşanly mekan bolaýdy.

Zabtymdan titrese dag bilen ýerler,  
Jylawymda gezse ýüz mün erenler,  
“Zal ogly Rüstendir!” diýse görenler,  
Medetkär Ysmamyt Pälwan bolaýdy.

Küffary derbeder her ýana salsam,  
Yslama göndersem, Eýrany alsam,  
Din üçin kapyra Zülpükar çalsam,  
Destigirim Şahymerdan bolaýdy<sup>1</sup>.

---

1 Bu bendiň: „Kapyry derbeder her ýana salsam,  
Zabt eýleşem, külli Eýrany alsam,  
Her görüp algany Zülpükar çalsam,  
Medetkärim Şahymerdan olaýdy.“ – diýen nusgasy hem bar.

Ýüz müň wezir sagy-solumda dursa,  
Ýüz müň akly kämil nesihat berse,  
Isgender deý hökmüm jahana ýörse,  
Süleýman deý tagty-rowan bolaýdy.

Ýüz müň ahun dursa, wagz edip saýrap,  
Alkyş eýläp dursa, ýüz müň şyhy-şap,  
Ylmy ledün – Hakdan, çiltenden – şerap,  
Köwneýnimiz magmur bossan bolaýdy.

Ýüz müň kazy, ýüz müň wagz eden ahun,  
Ýüz müň arap atly, ýüz müň demir don,  
Atlansam meýdana, deprense gerdun,  
Ýüz müň elwan tygy-parran bolaýdy.

Müň sazanda, ýüz müň şahyr hoş owaz,  
Ýüz müň hoş nagmaçy, ýüz müň dürli saz,  
Ýüz müňi kernaýçy, ýüz müň teblebaz,  
Ýene ýüz müň Rüstemi-san bolaýdy.

Ýüz müň gumparaly, ýüz müň-de top, saz,  
Ýüz müň-de barygäh, ýüz müň-de serbaz,  
Sensenetli ýüz müň zenzele, owaz,  
Haýbatyndan daglar lerzan bolaýdy.

Ýüz müň aýş-eşretde geçýädi gyş-ýaz,  
Sag-solda sazanda, ýüz müň hoş owaz,  
Ýüz müň näzi-nygmat, çekilse çun baz,  
Ýüz müň şirin-şerbet birýan bolaýdy.

Ýüz müň daýhan, ýer gerekdir ekerge,  
Şişe mekan gerek anbar dökerge,

Ýüz mün hatar ner bolaýdy çökerge,  
Ýüz mün şunça, ýüz mün çendan bolaýdy.

Ýüz mün myhman gidip, ýüz müni gelse,  
Ýüz mün hyzmatkärim gaşymda dursa,  
Ýüz mün dürli näzi-nygmat çekilse,  
Ýüz mün şamçyragym suzan bolaýdy.

Aşyky, istegi köpdür bu janyň,  
Aslyň türkmen, Horezimdir mekanyň,  
Ahyr demde ýoldaş bolup imanyň,  
Mesgeniň jennetil-bossan bolaýdy.

### EPENDIM

Danyş olan pendî-nesihat tutar,  
Gaflat içre gapyl ýörme, ependim.  
Serimsizler soltan başyn har eder,  
Islenmegen ýere barma, ependim.

Ýokdan bara geldiň dünýä yüzüne,  
Gudratyn gör, uýgun Kelam sözüne,  
Ýagşy-ýaman her ne eder özüne,  
Ýakan bişer, gazyp girme, ependim.

Akylsyz gardaşdan namys-ar ýeter,  
Nadan bolan eziz başyn har eder,  
Bir ýere köp barsaň, hormatyň gider,  
Gadryň bolmaz ýerde durma ependim.

Namart dostdan heder eýle belany,  
Kesapaty ýeter, içinde aly,

Mert ýigidiň duşmanydyr aýaly,  
Mähriban diýp, syryň berme endim.

Mertden aç hem bolsa oslanyň çykar,  
Namart myhman görse, görünmez bukar,  
Barsaň möhüm bitmez, hatyraň ýykar,  
Dileg salyp ýüzün görme, endim.

Bijaý söz har eder hatyraň has-da,  
Söz tapmasaň otur dişiňi gysda,  
Agyr märekede, ulug mejlisde,  
Bihuda, bimany urma, endim.

Halal, haram tapsaň dandamaý iýr sen,  
Ýelip-ýortup “ýygsam dünýäni” diýr sen,  
Aşyky, magşar gün jogabyn biýr sen,  
Halalyň harama garma, endim.

## **HORMATY ARTAR**

Ýamandan halk bizar, jeňdir adaty,  
Ýagşylar harlanmaz, hormaty artar.  
Gargyşdan galynmaz gurduň zürýady,  
Alkyş bilen ömür haýraty artar.

Ýagşynyň ýady ýok – gardaşdyr daşy,  
Ýamanyň ýakyny bolmaz gardaşy.  
Ýaman hatyn başa – bir ýaman goňşy,  
Kesapaty ýeter, mähneti artar.

Ýaman zen – aslyna bir lagnathadyr,  
Abraýyň kemeler, işiň gowgadyr,

Aýrar aga-iniden başa beladyr,  
Ýagşy zenîň hoşy-rahaty artar.

Namart dostun satar, ýagşylyk bilmez,  
Merdiň arkasynda ýagşylyk galmaz,  
Muhannes ýow görse, meýdana gelmez,  
Merdiň söweş günü gaýraty artar.

Bir merdi kemsitmek namardyň işi,  
Ýaman gününň hemaýatdyr mert kişi,  
Ýa gylyk, ýa gylyç bolsa, ýa aşy,  
Il içinde gadyr-gymmaty artar.

Näkesiň köpelse maly-dünýäsi,  
Iýip-içmez, ýygnaý bolmaz daýasy,  
Minnet eder, bir pul – iner-maýasy,  
Merdiň baýadykça, hümmeti artar.

Aşyky, toba kyl, Haka şükr eýle,  
Kyrka ýetip, gel, ne gördüň, pikir eýle!  
Gije-gündiz Hak ýadyny zikr eýle,  
Hyzmaty artanyň yzzaty artar.

## ÝAMAN SET GALAR

Nikasy nädürüs haramzadadan,  
Ýol-ýoda bozulyp, ýaman set galar.  
Niçe gördüm, alyp ýaman kadadan,  
Görelde ýok bolup, dawa-şert galar.

Mert diýilmez ynsan bolup her kime,  
Jan diýilmez “nunsuz”, “elipsiz” “jime”,

Ýowuz günde ýeke galsaň ganyma,  
Namart gaçar, döze bilmez mert galar.

Serdar gidip, ýolsuzlara ýol galsa,  
Ýagşy gidip, degimsiz il galsa,  
Başlar gidip, il agasy – gul galsa,  
Şagal arslan bolar, sandan gurt galar.

Hak açsa, ýok bolan ýoklar tapylar,  
Bolmasa nist bolup, barlar gapylar,  
Ile döwlet gelse, goňşy köpeler,  
Gitse, gara ýatak, çaňap ýurt galar.

Görümsiz don geýse, saýasyn gözlär,  
Namart baýadykça, tabagyn gizlär,  
Bethany görende, endamyň syzlar,  
Bir ýamandan içde düwün, dert galar.

Ýagşynyň sözünden doň daşlar erir,  
Alkyşy – gögerder, ýanaşan – ýaryr,  
Ýamandan möwç uran derýalar guryr,  
Näkes bile ýörseň, ýaman at galar.

Aşyky diýir, galp gazany gaýnamaz,  
Ulug ile betha bolan baýnamaz,  
Altyna zeň ýokmaz, asyl aýnamaz,  
Ýagşy çykmaz, bedasyldan bet galar.

## **ZOR BILE**

Her bir gula Hak bermegen döwletin,  
Tapyp bolmaz akyl bile, zor bile.



Başda akyl, tende bu jan gymmatyn,  
Alyp bolmaz söwdalaşyp zer bile.

Hoş gylyk erider doňan daşlary,  
Bet gylyk sowaşdyr ýakyn-daşlary,  
Her näkes ebläniň sütem işleri  
Jana barabardyr zähri-mar bile.

Ýagşy ýakyn artdyr gadyr-gymmaty,  
Ýalňyzyň gam geçer, bolmaz hormaty,  
Ogul gol-ganatdyr, dogan – kuwwaty,  
Taýr uçar asmanda ganat, per bile.

Ýaman hatyn altyn süňňüň pos kylar,  
Dinden çykar, belki iman küs kylar,  
Abraýyň kemelder, zehniň sus kylar,  
Öter ömür uruş, gowga, şer bile.

Namartlar öýünde özün är tutar,  
Lebizde tapylmaz, ygraryn ýutar,  
Az zady nep bilip, abraýyn satar,  
Mertler başdan geçer namys, ar bile.

Dünýa durmaz, her hil aýlanar çarhy,  
Bozular ne zyba senemler tarhy,  
Biliner mert bile namardyň parhy,  
“Bol, atlanha-atlan, ýörhä-ýör!” bile.

Aşyky diýr, geçdi men diýen ärler,  
Hak bilen erkana sözleşen pirler,  
Hany Soltansöýün, Myraly şirler?  
Sen hem ýegsan bolajak sen ýer bile.

## GÖWRE LÄŞ BOLAR

Akyl-huşdur at-abraýa hemaýat,  
Baş bolmasa, eziz göwre läş bolar.  
Hoş söz munda yzzat, mağşarda – haýrat,  
Ýaman dilden başa bela duş bolar.

At-abraý et, adam bolmaz duşmansyz,  
Aş ber-de haýr eýle, dost gazan sansyz,  
Ýaman söz ot salar içde dermansyz,  
Bir ýagşynyň sözi jana noş bolar.

Ebläniň müflisi artar, mal görse,  
Özün bilmez namart, ykbaly ýörse,  
Hak bir mertden nobat-döwlet aýyrsa,  
Görer gözi, söwer gaşdan daş bolar.

Iki dünýä abraý ýagşyga ýow gün,  
Ýagşylara ýanaş, ýamandan düwün,  
Ýyldan zyýat bolar mähnetli gam gün,  
Eşretde her günün göýä baş bolar<sup>1</sup>.

Mert bolan kem saýar, menligi taşlar,  
Ganym bilen ters söweşer, at goşlar,  
Agyr orda serdar bolup, tüp başlar,  
Ýaramazlar – ýaşadykça ýaş bolar.

Gardaşym diýmegin gadyr bilmezi,  
Şaýa satar nadan, duşsa almazy,

---

<sup>1</sup> Bu ýerde 4400 ýaşan lukman hekimiň dostlary bilen şatlykda geçiren her günini bir ýyl hasap edişi ýaly, bir şatlykly geçen gün baş güne barabar bolýar diýilýän bolsa gerek.

Öwüt bilen sana girmez bolmazy,  
Bolajak är bara-bara baş bolar.

Aşyky diýr, namartlaryň şanynda,  
Aýdyssa deň bolar, ölse ganynda,  
Gadyr bilmez namartlaryň ýanynda,  
Kem bahadyr, dür sözleriň daş bolar.

### **DERLEMEK BILE**

Hak Özi dertlige derman bermese,  
Hassa şypa tapmaz derlemek bile.  
Merdiň ady çykmaz, ykbal ýörmese,  
Dogum bile, dagy agdarmak bile.

Namart nany merde zäher deý geçer,  
Şir ar eder, tilki awundan gaçar,  
Nadana syr beren öz aýbyn açar,  
Galbirde suw durmaz torlamak bile.

Mynapyga peýda etmez istigfar,  
Ölejege – derman, görksüze – timar,  
Öwüt ýokmaz, akyl bermese Jepbar,  
Dury suw goýalmaz gaýnamak bile.

Göwre galmaz, içde hörek bolmasa,  
Laçyn çykmaz ganat, ýelek bolmasa,  
Mertler<sup>1</sup> adam bolmaz, ýürek bolmasa,  
At-ýarag esbabyn şaýlamak bile.

---

<sup>1</sup> Bu ýerde her bir erkek adam manysynda gelýär.

Akyl ýagşylarny göz salyp ötmez,  
Mert bolan är ýagşylygy unutmaz,  
Namart ýagşylygyň minnetin etmez,  
Hyzmat edip, başyň horlamak bile.

Ajal – kerwen, geler hataryn haýdap,  
Ýaýyn çekip, çemläp, okuny gadap,  
Lahat agzyn açar, guwanar turap,  
Sen gapyl ýatar sen horlamak bilen.

Aşyky diýr, mundan giden öwrülmez,  
Pany dünýä – baş gün, uzak berilmez,  
Giden gaýdyp gelmez, ölen dirilmez,  
Örtänip bihuda orlamak bile.

### **GERT BILE**

Bu ne ýüz şer, gowga baş gün ömürde?  
Ýok bolar sen toprak bile, gert bile.  
Garyplar mal üçin ýüz derdeserde,  
Beg beçjesi sadranç oýnar nert bile.

Akyl är hoş söz diýr ýakyna-daşa,  
Ýaman dilden bela geler bu başa,  
Sataşsaň namarda, näkese, naşa,  
Işiň gowga bolar, dawa, şert bile.

Namart işi gybat, mert aýbyn açar,  
Ýow günü baş-ony bir mertden gaçar,  
Jana wehim düşer, abraýdan geçer,  
Goýun niçik mydar eder gurt bile.

Näkese jan çekme, ýagşylyk bilmez,  
Bir deremi çykça, gaýgydan gülmez,

Goç ýigitler sähel işe gam bolmaz,  
Toý-da baýram, her iş gelse ýurt bile.

Mert bolan kem saýar özün, men diýmez,  
Hakdan gelen bela üçin gam iýmez,  
Zen geňeşne, hatyn sözüne uýmaz,  
Namart geňeş eder zen-arwat bile.

Ýagşydan ýagşylyk, ýokar şerapat,  
Ýamandan ýetişer her dürli apat,  
Namart dostdan ýeter ahyr kesapat,  
Bir gün synar şişe köňül ret bile.

Aşky, sen syryň söyle bir merde,  
Dostum diýip, paş eýleme namarda,  
Suw niçiksi karar kylar galbirde?  
Baş goşawer gerçek dogan mert bile.

## ÝEGSANA BELLİ

Menem diýp dünýäde bigam gezenler,  
Bolar ahyr ýere ýegsana belli.  
Akyl budur nebs itini öldürip,  
Uýsa yhlas ile permana belli.

Dünýäde sahawat tohmuny eken,  
Haka gulluk kylyp, jepalar çeken,  
Ilden pynhan edip, gözyaşyn döken,  
Ýetişer eşretli döwrana belli.

Jan karkara geler, bir gün basarlar,  
Onda ejrin tapar munda ýeserler,

Bir niçäniň holkumyndan asarlar,  
Azap bardyr her bir usýana belli.

Bibakadyr, bilgin, pany dünýäni,  
Gümra bolup terk eýleme permany,  
Ýetişse üstünden ajal kerweni,  
Galar sen hasratly armana belli.

Halal-haram ýygsaň her ýana ýelip,  
Baryn terk eder sen bir güni ölüp,  
Bir dereme herne haýratyň berip,  
Galar sen ondan soň puşmana belli.

Sabr eýle, dünýäni, gel, tutan kim bar,  
Bu gözüň doldyra bir gysym gum bar,  
Her kime bir kysmat, sanalgy dem bar,  
Jahan içre her bir ynsana belli.

Aşyky sen bu dünýäden gider sen,  
Dar gabyrda jogap sorsa neder sen,  
Ýaman işiň ilden pynhan eder sen,  
Pynhan eden işiň Rahmana belli.

## **DÖWRAN TAPYLMAZ**

Hak Özi bermese, gaýrata, zora,  
Baakyla döwlet-döwran tapylmaz.  
Lukman hekim gelse, eýlese çäre,  
Ajalyň derdine derman tapylmaz.

Kimsäniň azapda depesi gaýnar,  
Kimseler ölinçä eşretde ýaýnar,

Iýip näzi-nygmat, bal-şeker çeýnär,  
Kimlere bir parça höşk-nan tapylmaz.

Dünýä gelen baryň ahyry gumdur,  
Geleni ynjytsaň hünäriň kemdir,  
Oglanlykda şat gün, garranda gamdyr,  
Gyşa ýetseň, güli-handan tapylmaz.

Azazyl biiman dogdy eneden,  
Ahyrynda inderdiler semadan,  
Eflatun biiman geçdi dünýäden,  
Zehin bilen nury-iman tapylmaz.

Aşyky, sen berme ömrüňi bada,  
Diliň bolsun daýym zikri-senada,  
Deň bol ýagşy-ýaman, ýakyna-ýada,  
Galsa köňül, çyksa bu jan tapylmaz.

### **MYHMAN TAPYLMAZ**

Myhmandyr adamzat, dünýä öýünde,  
Gider bir gün mundan, myhman tapylmaz.  
Bu dem ganymatdyr, sürüň döwrany!  
Amanatdyr, tende bu jan tapylmaz.

Agzyn açmyş bu gara ýer guçarga,  
Gaýgysyz ýer däldir iýip-içerge,  
Ýer ýokdur, ajaldan pynhan gaçarga,  
Şum ajala çäre, derman tapylmaz.

Her kimse bir hüýde, her kim bir hili,  
Kimsäniň gam gözden akyzar sili,

Pelek bir asyýa, durmaz bir zeýli,  
Ertir bolan şatlyk öýlän tapylmaz.

Bende bolup, kylan haýratyň hany?  
Garry çeker ýigitlik diýp armany,  
Bir pasyldyr joşgunlygyň zamany,  
Mydam aýşy, şady-handan tapylmaz.

Bir ýola baş ur-da, ugruň ýitirme,  
Bolar-bolmaz sözi dile getirme,  
Aşyky, gam bile ömrüň ötürme,  
Ýigrim baş pasyldeý messan tapylmaz.

### IREN MYSALY

Yzzat, hormat gaçdy kowum-gardaşdan,  
Ýigrenip bir-birin, iren mysaly.  
Gadyrly bermezler Taňry salamyn,  
Bile hemra, ýatyp-turan mysaly.

Gelim-gidim artdyr goluňda baryň,  
Bolmasa, daş gaçar ýakynyň-ýaryň,  
Il içinde gitse söz ygtybaryň,  
Bir göwze it ýola üýren mysaly.

Ýow günü mert bolar ilin galasy,  
Namardyň ýetişer ile belasy,  
Çykmaz jandan ýaman sözün yzasy,  
Bitmez ýara hanjar uran mysaly.

Her kimden bent bolsa döwletiň gözi,  
Ýakynlar ýat bolar, görner bet özi,



Şaýa derek bolmaz ýüz tümen sözi,  
Bir şemaldyr, öwsüp baran mysaly.

Har bolar sen, hemra bolsaň ýamana,  
Zäher bolar deňsiz sözi bu jana,  
Ýüz bermeseň parastly myhmana,  
Taýak urup, zäher beren mysaly.

Baş yzzatyn artdyr nany-haýratyň,  
Tug başladar gylyç bile gaýratyň,  
Azary kemelmez ýaman arwatyň,  
Bir azaply göre giren mysaly.

Aşyky diýr, garap alyňlar zatyn,  
Wagty hoşluk artdyr süňňüň kuwwatyn,  
Munda hüýri-gulman bir ýagşy hatyn,  
Jennet içre sapa süren mysaly.

### KÄRINE DEGMEZ

Bolajak är ile başdan galadyr,  
Adam bardyr, eden kärine degmez.  
Adam bar ýaramaz, jana beladyr,  
Adam bardyr, adam ýaryna degmez.

Adam bar, gazanar hyzmatdan artyk<sup>1</sup>,  
Adam bardyr, hyzmatkärdir halaýyk,  
Adam bardyr, münse bedewe laýyk,  
Adam bardyr, münen haryna degmez.

Adam bardyr, bege, hana gerekli,  
Orny per düşekli, baldan hörekli,

---

1 MGI 3298-nji bukjada „hyzmatdan azyk“ diýen warianty hem bar.

Adam bardyr, aňmaz, haýwan derekli,  
Ança ýaşap, süren ömrüne degmez.

Adam bardyr dileg eder gedadan,  
Adam bardyr öýi altyn binadan,  
Adam bardyr gapyl bolmaz Hudadan,  
Adam bardyr sejde serine degmez.

Adam bardyr çykamaz sütemden başy,  
Adam bardyr demden erider daşy,  
Bir dogmadyk igden dogan gul ýagşy,  
Hojalar bar hyzmatkärine degmez.

Gözeller bar, geýse atlas ýaraşar,  
Görse gözün doýmaz, ýüregiň joşar,  
Gözel bardyr, görseň zehin gamaşar,  
Perizadyň zülpi-taryna degmez.

Aşyky diýr, köpdür adamyň syny,  
Adam bardyr, jana zäherdir üýni,  
Söweş günü, gaýrat günü, ar günü,  
Ýüz namartlar merdiň birine degmez.

## **JEM BOLAR**

Ogланlyk bir sagat, jahyllyk pasyl,  
Bara-bara kyrkda akyl jem bolar.  
Kyrkdan aňry ýylba-ýyldan gojalyp,  
Bil бүкүlip, elip kaddyň ham bolar.

Hany Hakyň dosty ol Şiri-Ýezdan,  
Hany Bişr Hafy, ol piri-Selman,

Hany ol tebibi-hezreti Lukman,  
Wagt ýetmese derman sebäp-em bolar.

Müň ýylyň ölmezlik gamyn eder sen,  
Halal-haram dandamaýyn ýuwdar sen,  
Bir gün ölüp, armanlyja gider sen,  
Görer gözün, görkli göwrän gum bolar.

Alamat köpeldi, ajap zamana,  
Nobat geldi, döwür döndi ýamana,  
Ýowuk gelmiş görüň ahyrzamana,  
Pisat artyp, howpy-rija kem bolar.

Baýlara gel diýip, işik açarlar,  
Ol garyby-pukaradan gaçarlar,  
“Ýaman” diýip ýagşa, gybat biçerler,  
Zalym rowaç, musulmanlar gam bolar.

Ulama hak sözün üstün ýaşyrar,  
Dogry ýoly örtüp, şer ýoly açar,  
Ejiziň malyna talaň ýetişer,  
Şer iş artyp, şerigaty dym bolar.

Aşyky, jan tende myhmandyr, gider,  
Her bendä bir derdi nesibe eder,  
Bir gün ajal salsa üstünden güzer,  
Bilbil kimin şeyda diliň sem bolar.

## **BIR HÜNÄR BERDI**

Her kimde bir şekil, her kim bir hüýde,  
Her kime bir söwda, bir hünär berdi.

Her başda ýüz hyýal, her kim bir küýde,  
Her kime bir başga rozygär berdi.

Kimseler ýurt tapmaz göçse gonmaga,  
Kimsäni salyrlar altyn otaga,  
Kimseler zar ýüklemäge, münmäge,  
Kimselere sansyz hatar ner berdi.

Kimse gapyl gezer dünýäge maýyl,  
Gör, pygamber Halyl ogly Ysmaýyl,  
Alla bende bolmak, emrine kaýyl,  
Janyn gurban edip Haka ser berdi.

Hiç kimsäge wepa kylmady pany,  
Hak dosty Muhammet, gör, Mustapany,  
Garyplykda çekdi jebri-jepany,  
Ol Karuna ýüz mün hana zer berdi.

Kim armanly geçer, kimse biarman,  
Kimse hasrat çeker, çykmaz şirin jan,  
Ençe başdan gitmez gaýgy-gam, duman,  
Ençe başa altyn jyga, per berdi.

Armanlydyr gelen dünýä ýüzüne,  
Aşky, dolma ýok adam gözüne,  
Şükr et, her ne beren ryzky-rozuna,  
Isa deý dostuna ýeke har berdi.

## ÝAGŞYDYR

Dünýäde bihabar gapyl gezenden,  
Iman birle ölüp ýatan ýagşydyr.

Yzakeşli – zikri-senaly dilden,  
Günäkärli şirin zyban ýagşydyr.

Ýagşa ýanaş, ýaman bilen oturma,  
Indegsiz her ýere galkynyp barma,  
Dostum diýp, namarda syryňy berme,  
Namart dostdan bir mert duşman ýagşydyr.

Aýrylma eşretli, hezilli jaýdan,  
Ne peýda berimsiz tylla saraýdan?  
Hödürsiz, keremsiz, bihaýyr baýdan,  
Ärsiz gezen loly zenan ýagşydyr.

Dynç gabyr ýagşydyr bir ýaman zenden,  
Daş gaçawer dost köňlüni bozandan,  
Tekepbirli tagat eýläp gezenden,  
Mylakatly nämusulman ýagşydyr.

Merde bela geler namysdan, ardan,  
Öýde pent eşidiň akyly bardan,  
Söz aňmaz, bisabyr, şerimsiz ärden,  
Özün bilmez däli-nadan ýagşydyr.

Hemra it ýagşydyr namart ýoldaşdan,  
Kyrk oýnaşly ýegdir akmak syrdaşdan,  
Ýokumsyz, nägadyr dogan-gardaşdan,  
Bir bigäna, ýat gadyrdan ýagşydyr.

Her kim tapar öz küýünden, pälinden,  
Hoja, seýit, her kim azsa ýolundan,  
Harwar-harwar her ne dünýä malyndan,  
Aşyky diýr, göwher iman ýagşydyr.

## ÝAŞYL, GYZYL, AL BOLSA

Gam gününde dünýä görünmez göze,  
Hoş gün gerek ýaşyl, gyzy, al bolsa.  
Ten topraga döner, döwler bu agza,  
Ha iýmitiň şirin, şerbet, bal bolsa.

Müşgil işe kaýyl, az jebre bolmaz,  
Hoş gün gelse, hergiz öterin bilmez,  
Ýaman gün köp görner, jana döz gelmez,  
Adam ogly işi kyly-kal bolsa.

Ýaman sözden diniň çyragy öçer,  
Ýagşy sözler bagly gapyny açar,  
Kimse sözün tapmaz, kimse dür saçar,  
Adam bardyr, sözlemese, lal bolsa.

Näpähimler ýaman söze uýarlar,  
Akyllar ahyret gamyn iýerler,  
“Ýagşy niýet – ýarym döwlet” diýerler,  
Ýamanlyga ýeter, ýaman päl bolsa.

Taňry nazar etse bir leňni-mora,  
Yzzat-ekram edip, geçirler töre,  
Bir niçe näkese turarlar öre<sup>1</sup> –  
Esbaby ebrişim, tirme şal bolsa.

Ýamandan gaç, ýagşy söze gulak sal,  
Ömür geçer, ötenlerden ybrat al,

---

1 Bu ýerde ör turmak manysynda gelýär.

Ýoksuzlyk bir şum owkatdyr, müşgil hal<sup>1</sup> ,  
Adyň gezer il içinde mal bolsa.

Aşyky sen, nesihat kyl özüňe,  
Bu dünýä bir loly zendir gözüňe.  
Ömrüň geçdi, nazar eýle yzyňa,  
Kyrka ýeter, ýene on baş sal bolsa.

## MESTANA BEGLER<sup>2</sup>

Pany dünýä, şum ajalyň elinden,  
Gezmedi birniçe mestana begler.  
Ýagşy-ýaman barça şah-u-gedalar,  
Munda gelen galar armana, begler.

Ajal ýakaňdadyr, mydam hemdemiň,  
Tutsa, çäre bolmaz, ýokdur melhemiň,  
Ölçegli ryskalyň, sanagly demiň,  
Çeýnegeniň, belki gümana, begler.

Garyplyk bir bela, käýitdir jany,  
Deň-duşundan gaýry salar merdany,  
Ýoklukdan kem bolsa suprada nany,  
Goç ýigit gam çeker myhmana, begler.

Ady çyksa kimiň aşdan, gylyçdan,  
Yzzaty kemelmez mydama başdan,

---

1 Bu setiriň 6499-njy bukjada: Bu dünýäde ha ýagşy bol, ýaman bol – diýen nusgasy hem bar.

2 Bu şygry ýalňyşlyk bilen Kätibiniň goşgular ýygındysyna girizilipdir. Emma golýazmalaryň deňşirilmegi netijesinde onuň Aşyka degişlidigi takyklandy. Milli golýazmalar institutynda 769-njy bukjada bu goşgy Kätibiniň ady bilen getirilýär. Aşykynyň ady bilen bu şygry MGI-niň 1(36-37; 186), 3 (2), 758e (63), 1010 (53-55), 3298 (79-82), 6499 (24-25), 500 (267-268) belgili bukjalarynda saklanylýar.

Haraý bolmaz ogul-gyzdan, gardaşdan,  
Ajal gelip, dolsa peýmana, begler.

Nämakulyň – makul söze bitiler,  
Her meýlisde, ilde adyň tutular,  
Ýagşy adyň çykyp, aýbyň örtüler,  
Döwlet dönse her bir ynsana begler.

Bagtyň keç, bakmasa döwlet her jana,  
Haýryň şere döner, peýdaň – zyýana,  
Sözün geçirmezler hasaba-sana,  
Belki, aklyň ýetse jahana begler.

Bäş günlük ömürdir ýüz müň hyýal bar,  
Dünýä doýmaz-dolmaz ýalmawuz şamar,  
Söz bir dürdür, akyl oňa hyrydar,  
Bir gury owazdyr nadana, begler.

Aşyky, bolmaz iş bolsa, oýlama,  
Diş bir gala, dil bir bela – söýleme!  
Ýeke görüp, merde sütem eýleme,  
Ýa alar, ýa öler merdana, begler <sup>1</sup>.

## HÄSIÝETI BOLMASA

Bet-hä dostun duşman kylyp, şer eder,  
Ýagşy gylyk, häsiýeti bolmasa.  
Özüne söz getir, başyn har eder,  
Akyl-huşy, parasady bolmasa <sup>2</sup>.

---

1 Bu setiriň: „Ölse öler, durar merdana begler“ – diýen nusgasy hem bar.

2 Bu bendiň 6499-njy bukjada:

Tutma tama dostdan, dogan-gardaşdan,  
Bir gaýrydan tapawuty bolmasa.



Tekep birlik eder, bilseň namardy,  
Şiri gör, barçadan özün kem gördi,  
Hiç kimse idemez bir dogan merdi,  
Deň-duş bilen mylakaty bolmasa.

Derýalar çekiler, baran kem iner <sup>1</sup>,  
Bereket göterler, ilaty dāner,  
Ýurt bozulyp, mülki haraba döner,  
Şa tagtynda adalaty bolmasa.

Akmakdyr Hak emrin her kim goýupdyr,  
Dünýä bir ham hyýal, haram keýipdir,  
Nebs yzynda başa selle haýypdyr,  
Sopy sabry-kanagaty bolmasa.

Gul bol, yhlas ile sygyn Subhana,  
Aman diýme hana, bege, soltana,  
Ynanma, galkynyp uça asmana,  
Mürşit olan şerigaty bolmasa.

Mert bolan ejize söz diýmez üstem,  
Ha bolsa Zal ogly pälwan Rüstem,  
Her namartdan merde ýetişer sütem,  
Arka dalda hemaýaty bolmasa.

Bir ýagşynyň ötmey gadry bilinmez,  
Ne mertler bar garyplykda galynmaz,  
Sözlese dür sözi şaýa alynmaz,  
Hemaýaty, baş döwleti bolmasa.

---

Ýagşy-ýaman medet gerek köňülde,

Ýakyn gursun, delalaty bolmasa – diýen nusgasy hem bar.

1 6499-njy bukjada bu setiriň: Agramçylyk, bela asmandan iner – diýen nusgasy hem bar.

Ýagşy hatyn aýşy, zowky-sapadyr,  
Ýaman hatyn başa töhmet-beladyr,  
Mal gazanmak tende jana jepadyr,  
Ogul atly bir zürýady bolmasa.

Akly bolan melamatdan<sup>1</sup> gaçarmy?  
Akmaga nesihat, güftar açarmy?  
Aşyky diýr, jürmi-günäň öçermi?  
Bende bolan, melamaty bolmasa.

### **WAGTY-HOŞUŇ BOLMASA**

Ýyganyň biýhuda, könlün gaýgy-gam,  
Ogul atly wagty-hoşuň bolmasa.  
Ýetişer näkesden hanjarly sütem,  
Hemaýatçy degre-daşyň bolmasa.

Merde dileg salsañ, ýokdan bar eder,  
Her ejize degmekligi ar eder,  
Namart ejiz görse, sütem kâr eder,  
Döwdüleşen dördi-bäşiň bolmasa.

Namart geňeş günü aklyny ýitir,  
Her bir başa düşen işi mert bitir,  
Yzasyny ýetir, başa ar getir,  
Kemalatly akyl-huşuň bolmasa.

Ýaman hatyn duşsa bir ýagşy äre,  
Göwre günä batar, janyň-azara,

---

<sup>1</sup> Bu ýerde özüni pes tutmak, mydama özüni günäkâr hasaplamak manysynda gelýär.

Ölmezden öň girdiň misli bir göre,  
Mylakatly baş ýoldaşyň bolmasa.

Hak sahy bendäni jennete salar,  
Bahyllar ot içre ebedi galar,  
Gelim-gidim, dostuň-ýaryň kem bolar,  
Berimli bol nany-aşyň bolmasa.

Aşyky, dertleşip sözüň alyşmaz,  
Arasyna barsaň, gürrüň gelişmez,  
Gadryň kemdir, ahwalyňdan bilişmez,  
Heserdeşiň, deňiň-duşuň bolmasa.

### ÝAZ GELER

Garrylyk gaýgyly, dumanly gyşdyr,  
Ýaşadykça ýene diýme „ýaz geler”.  
Jeset bir kapasdyr, jan içre guşdur,  
Bir gün awlar algyr şunkar, baz geler.

Hak halany bolar, adamky dälidir,  
Ölüm ýatda ýokdur, gury hyýaldyr,  
Ajal – kerwen, dünýä güzergäh ýoldur,  
Azygyň tut, eda bolmaz, düz geler.

Kesiler jan bilen jeset arasy,  
Pynhandyr, bilinmez ajal ýarasy,  
Her näçe ýaşasaň ömrüň barysy –  
Ýa otuz, ýa altmyş geler, ýüz geler.

Dat ederler gelen dünýä elinden,  
Barça içer ajal şerbet-balyndan,

Häzir bolsañ ornuñ eşret gülünden,  
Gapyl bolsañ köýdürerge köz geler.

Nesihat kâr etmez zandyýamana<sup>1</sup> ,  
Zulum artyp, aýryksydy zamana,  
Akmak uruş, gowga salar bu jana,  
Her pir bolan kime akyl saz geler.

Öleñsoñ düýş mysal her niçe ýaşyň,  
Ýat bolar sen, ýalňyz galyp şum başyň,  
Ýalaňaç goýarlar, keserdip läşiň,  
Dolanarga ýaka-ýeňsiz biz geler.

Aşkyki diýr, üç ýüz erenler meşhur,  
Du ten destgir bolup, ýetirdi Gapur,  
Nim käse tutdular şeraban-tahur,  
Şükür indi, Ylahydan söz geler.

## HARAP EÝLÄR

Adam ogly her iş gelse başyňa,  
Owwaly aýryksyp päl harap eýlär.  
Bir gün ajal şiri geçer daşyňa,  
Gaflat içre ýatma gul harap eýlär.

Geldi, görüň, ahyr pitne işleri,  
Ýaz gysgalyp, uzyn boldy gyşlary,

---

1 Bu bent 6499-njy belgili bukjada aşakdaky görnüşde gelýär.  
“Zulum artyp, boldy dünýä weýrana,  
Dünýä neýlär, duşsa päli ýamana,  
Biakl jeň bilen gam getir jana,  
Akl bolan her bir kime saz geler”.

Depe, dere, belent dagy, daşlary,  
Akym atly ýowuz ýel, harap eýlär.

Bu dünýäde ýagşy-ýaman her naşy,  
Taňry döwlet berse, ugrasa işi,  
Azy ursa opyr daglary-daşy,  
Ol döwleti galmagal harap eýlär.

Tapyp bolmaz, ýaman sözün ýarasyn,  
Jandan öter çekip bolmaz yzasyn,  
Muhabbetli iki dostuň arasyn,  
Bir ýaman söz bilen dil harap eýlär.

Buýrugyn terk edip gul men diýerler,  
Halal hökm ederler, haram iýerler,  
Pukaranyň gözde ýaşsyn akdyrlar,  
Zalymlar öç edip, il harap eýlär.

Aşyky, dogry dur, Haka zikr eýle,  
Bela sabr et, hoş günüňe şükr eýle,  
Gabrystany bar-da görüp, pikir eýle,  
Senem gum-çör edip gil harap eýlär.

## **GUŞDUR, ÝARANLAR**

Baş günlük dünýädir, sowulmaz ömür –  
Göýä uçup barýan guşdur, ýaranlar.  
Sanalgy dem günbe-günden kemeler,  
Şum ajaly diýmän daşdyr, ýaranlar.

Dünýä gerdişinden bolup men haýran,  
Bir köňül ynjytsaň, mün Käbe weýran,

Bir garyby goldap eýleseň handan,  
Sansyz haýyr, ýüz müň haçdyr, ýaranlar.

Satyn alyp, keýp eder sen günäni,  
Terk eder sen pulsuz zikri-senany,  
Oda döz geler sen bu şirin jany,  
Niçik pähim, niçik huşdur ýaranlar.

Gapyl adam, oýan, könlüň ne jaýdyr,  
Gazananyň günä, ýüküň bitaýdyr,  
Gelhä-gel, githä-git, bol, haýda-haýdyr,  
Bir zyz üzülmöz göçdür, ýaranlar.

Ölümsüz öý, ol jawydan ondadyr,  
Sansyz eşret, hüýri-gulman ondadyr,  
Her gün elli müň ýyl zaman ondadyr,  
Bu dünýä tymsaly düýşdür ýaranlar.

Kast eder sen, gapyl, kimiňdir bu jan,  
Ogul-gyz diýp, sansyz gazandyň usýan,  
Zekatsyz ýygnanyň bolar möý, içýän,  
Imansyz haýratyň hiçdir ýaranlar.

Aşyky, sen müň ýyl gamyn ederdin,  
Baş günlük dünýädir geldin, ne gördün?  
Halal-haram diýmän, ýeldin-ýüwürdin,  
Niçik akyl, niçik işdir, ýaranlar!

## **BENDÄNİŇ**

Günä etmek agyr gelermiş dagdan,  
Bolsa başdan zaty ary bendäniň.

Keýp eder günäni ýokumly ýagdan,  
Bolsa owwal zandy egri bendäniň.

Ogul-gyz diýp, terk ederler permany,  
Halal-haram ýygdyň ýelip jahany,  
Taňla bolar ahyretniň duşmany,  
Medetkärdir taňla haýry bendäniň.

Gabryna salmazlar dünýä malyndan,  
Habar almaz galanlary halyndan,  
Baýlaryň ne peýda tirme şalyndan,  
Gabra girse deňdir bary bendäniň.

Sanalgy deminden gapyl, biperwaý,  
Baş günlük ömr üçin bolsam diýer baý,  
Terk eder Hak emrin, eýlemez berjaý,  
Munda maldyr intizary bendäniň.

Bir gün nogsan görer dünýä sudundan,  
Wehm eýlemez ahyretiň odundan,  
Nebs zynda çykar ölüm ýadyndan,  
Eda bolmaz derdeseri bendäniň.

Ölmejekmi? Ýüz urar sen her işe,  
Ten topraga döner, her niçe ýaşa,  
Jan çykansoň meňzär mysaly düýşe,  
Süren ýaşy, gören ömri bendäniň.

Magşar düşer Aşykynyň ýadyna,  
Ejiz ten tap etmez ötgür oduna,  
Ýetişmese müşgil bolar dadyna,  
Şepagatçy pygamberi bendäniň.

## JANY ÝOK

Aşyk Oraz habar bergil:  
Ol ne ölendir, jany ýok?  
Her lahzada, lerzanada,  
Seda çeker, zybany ýok.

Etrapynda bolmaz nemi,  
Aşykdyr görseň her kimi,  
Özi gyzyl, gökdür demi,  
Dendany bar, dahany ýok.

Jesedi bar, ýokdur gözi,  
Owazy bar, ýokdur sözi,  
Hörek tapsa, ölmez özi,  
Peýmanasy dolany ýok.

Ol ne gümandyr, ol ne ras?  
Bilseň ol ne mähriban dos?  
Gören ony eder höwes,  
Ahyrynda paýany ýok.

Ne kapasda bar niçe guş?  
Haysy bagly, haýsysy boş?  
Haýsy çykça, haýsy bihuş?  
Belli uçar zamany ýok.

Ol ne gider, ol ne gelse?  
Ol ne azdyr, ol ne bolsa?  
Ol ne birewden ýykylsa,  
Bolmaz aňy, gümany ýok.



Ol ne hyýalyňa daşdyr?  
Göýä ýanyňda ýoldaşdyr?  
Ol ne pyragy-serhoşdyr?  
Gelse, nurbat-amany ýok.

Ol ne dört ýüz kyrk dört turar,  
Onda üç ýüz altmyş erer,  
Ýüz segseni lerzan urar,  
Ýüz segseniň lerzany ýok.

Tymsaldyr dilime gelen,  
Pähm eýleýir akly bolan,  
Ne garaly, akly ýylan,  
Görseň, oýan-buýany ýok.

Aşyky diýr, ol ne hiçdir?  
Häzir görseňiz bir guşdur,  
Kastynda gezen ne guşdur?  
Niçe derdiň dermany ýok.

### **TIRDANY KYRK**

Ýa mugallym, guşy togsan,  
Onuň (bilgin) tirdany kyrk.  
Ol nedir, eşidip Gurhan,  
Aşdy ne guş, dahany kyrk?

Ol nedir, kyrk şamary bar?  
Elli altydan şäheri bar?  
Onuň müň bir maderi bar,  
Ýene ruhy-rowany kyrk.

Ne guşdur, uçar pynhany?  
Hiç ýerde tutmaz binany?  
Müň-de kyrk ýedi mekany,  
Ol ne kim, merdiwany kyrk?

Ol ne derýadyr keç akar?  
Ol ne üýndür, arşa çykar?  
Ne hamrdyr, otsuz ýakar?  
Ne murda gabrystany kyrk?

Ne haýsy baş inip geldi?  
Haýsy zatdyr zinde boldy?  
Başisi hemganat boldy,  
Gör, diý, haýsy weýrany kyrk?

Ne saraý ganaty üçdür?  
Sütüni esna altmyşdyr,  
Ýüz-de altmyş iki guşdur,  
Oldur duran şebany kyrk.

Ne çe ne tişi, ne mertdir,  
Berilmegen niçe dertdir,  
Her kime berilgen dörtdür,  
Her haýsynyň permany kyrk.

Aşyky, söz bir, many ençe,  
Diýsem, eda bolmaz şunça,  
Tapa bilmez gende nimçe,  
Meger bolsa peş sany kyrk.

## **BIZE MUNDAN HABAR BER**

Danyş bolsaň, dosty-duşmanyň haýsy?  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber,

Bu ne guşuň niçe mekany haýsy?  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

Nedir nury-hasrat minnan şejeri?  
Ol Beýtil-Magmuryň niçedir deri?  
Pähim kyl, nedendir baby, münberi?  
Owwal-ahyr mekanyndan habar ber.

Niçe ýüz ýyllykdyr, ol Surya kaddy,  
Ini ne çenlidir, çent bölek ady,  
Her bölekde goýdy ne haýsy zady?  
Adama ady bir, sandan habar ber.

Ol ne dört, bilermiň haýsy binada,  
Ikiden çöplense uşbu ýuwada,  
Ýedi zatdyr, peýda bolar zyýada,  
Her haýsynyň beýanyndan habar ber.

Ne beýtil-saraýdyr, üçdür hanasy,  
Neden sütüni bar, nedir senasy?  
Pähmiň bolsa, altmyş dörtür binasy,  
Bir üçden, bir dörtten, ondan habar ber.

Aşyky diýr, köňül möwç urar, synar,  
Ol ne kimse, ne gün azapdan dynar?  
Ol ne ondur, ne gün asmandan iner?  
Kim ölüp, kim galan jandan habar ber.

## **ARYP BOLSAŇ HABAR BER**

Ne öý, ýedi işikli jöwher sezasy?  
Aryp bolsaň, bize mundan habar ber.

Pähm eýle, niçedir her der arasy?  
Aryp bolsaň bize mundan habar ber.

Bilermiň ne semek, ne seňden daşy?  
Ne gudrat aždarda, niçe mün başy?  
Niçe mün dahany, niçe mün dişi?  
Aryp bolsaň bize mundan habar ber.

Anyň her dişiniň niçe boýy bar?  
Ismi nedir, nirde gudrat öýi bar?  
Näçe mün roýy bar, näçe paýy bar?  
Aryp bolsaň bize mundan habar ber.

Beýtil-magmur bina boldy bu hyşda,  
Çekdiler asmana niçe perişde,  
Ne pestele girer harseň behişde,  
Aryp bolsaň, bize mundan habar ber.

Nuh kişdisi niçe hana atylmyş?  
Ne tagta ýüzünde ne hat bitilmiş?  
Niçe gata, niçe hana çatylmyş?  
Aryp bolsaň bize mundan habar ber.

Aşyky diýr, ykraryna gelendir,  
Ol Benijan haýsy günde ölendir?  
Pähm etmeseň danyşlygyň ýalandyr  
Aryp bolsaň bize mundan habar ber.

## **GUDRAT IŞDEN HABAR BER**

Aryp sen, refgy ýyl bitilen hatyna <sup>1</sup>,  
Pähm eýleýip, gudrat işden habar ber.

---

1 Bitilen hatyna – bu ýerde ýazylan hat manysynda gelýär.

Zulmat içre ýatan iki dürdäne,  
Dört aýakly, dört hebeşden habar ber.

Keş eden ne demdir älem-jahany,  
Habaryn ber, ol ne panydan many?  
Ol ne janyň jesedi ustuhany,  
Peýda boldy niçe ülşden, habar ber.

Bir guş bardyr, ol ne dördün içinde,  
Üç altmyş dört ýüz-de kyrky daşynda,  
Ol saýýat änedip gezer gaşynda,  
Ýetmiş mün paý, dört ýüz başdan habar ber.

Dört ýüz kyrk dört köldür, ne bahra iner?  
Döker gözden ebrin dört gözli enwer.  
Ýüz elli birden soň kyrk başı döner,  
Ölse zinde bolan läşden habar ber.

Alty aýda dolan haýsy öwüşden,  
Ol ne gaflat, ol ne hesretli düşden?  
Maksadymyz ýedi, arzuwmyz heşden,  
Mydama ýaz bolmaz gyşdan habar ber.

Inderdi gudratdan Taňry bir guşy,  
Sypaty niçiksi, paýasy, başy?  
Her haýsynyň niçe inderen daşy?  
Gudrat bile inen guşdan habar ber<sup>1</sup>.

---

1 Bu ýerde, Gurhany-Kerimde getirilýän garlawaç şekilli „Taýran ebäbil“ atlandyrylýan guşlar göz önünde tutulyp, ol guşlar iki aýagyna we çüňküne bir, jemi 3 daş alyp, Mekgäni haraplamaga gelen Hebeş serkerdesi Ebrehâniň goşunynyň üstüne daş oklaýarlar.

Ol nedir, alajy bolmaz, melhemi?  
Ol nämedir, ondan ederler wehmi?  
Häzir habar berip, aýlandyr pähmi,  
Aşky diýr, ýakyn-daşdan habar ber.

## **MUNDAN HABAR BER**

Ol aropy-sopy kim bolup geçen?  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.  
Kim neýnatys-sema şerabyn içen?  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

Görmüşem bir ajap, gudrat şäheri,  
Müň üç ýüz-de on dört daşy, diwary,  
Ol Müsüriň altmyş dokuzdyr bary,  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

Niçesi lertzandyr, niçe bimary?  
Sekiz ýüz-de kyrkdyr pasly-bahary?  
Dokuz ýüz-de kyrkmyş gyşyň bahary?  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

Şähre eba kyldy niçe namany,  
Niçesi janlydyr, niçe bijany,  
Niçe wezir, ol ne haýsydyr hany,  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

Niçesi azada, niçesi ogry,  
Niçesi egridir, niçesi dogry,  
Niçesi güň erer, niçesi sagry,  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

Ne ataş, bendäni salasył etmiş?  
Janynda barynyň esbaby ýetmiş,  
Ne mahlugy ýelden, otdan ýaratmys?  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

Aşyky, mestana gaýnady, daşdy,  
Dört ýüz-de kyrk dördüň dahanyň açdy,  
Üç ýüz- de altmysyň zybanyn saçdy,  
Ussat bolsaň, bize mundan habar ber.

### **HABAR BER – BEÝLEDİR <sup>1</sup>**

– Eý Aşyky senden habar alayyn,  
Ussat bolsaň bize mundan habar ber.  
Pähm eýleseň, seni ussat bileýin,  
Aryp bolsaň bize mundan habar ber.  
– Bir şäher bar oňa kimseler bakar,  
Niçe derwezesi, niçe suw akar,  
Ne söz birle girer, ne birle çykar,  
Ussat bolsaň bize mundan habar ber.

– Namaz bir şäherdir, möminler bakar,  
Iki derwezesi, onki suw akar,  
Tahrymadan girer, salamdan çykar,  
Bizi ussat bilseň habar beýledir.

– Ol şäheriň bilseň niçedir şasy,  
Niçe weziri bar, niçesi asy,  
Niçesi a:mydyr, niçesi hasy,  
Ussat bolsaň bize mundan habar ber.

---

1 Goşgy doly däl

– Namaz onki parzdyr, otuzdyr şasy,  
İki weziri bar, başisi asy,  
On ýedisi a:mdyr, onusy hasy,  
Bizi ussat bilseň habar beýledir.

– Niçe ymam bardyr, niçe kybla bar,  
Asyl zady näden, bir-bir kyl yzhar,  
Bilseň ol ne kimse bolandyr duçar,  
Ussat bolsaň bize mundan habar ber.

– Bir – baş ymam bardyr, bir – baş kybla bar,  
Üçi daş, ikisi nurdandyr yzhar,  
Hak Özi Resula eýledi duçar,  
Bizi ussat bilseň habar beýledir.

– Ol ne dürdür, ýetmiş altydyr sany,  
Okyrdyň dört ýüz-de on üçdür many,  
Ol ne höküm agzasy ýok, bar jany,  
Ussat bolsaň bize mundan habar ber.

## HAÝSYDYR?

Arpa, bugdaý içinde şemgi-suzan haýsydyr?  
Gark eder bir gireni, kişdi, umman haýsydyr?  
Sahyby bir, labry baş, dördi ýelken haýsydyr?  
Alty ýüz on sekiz onda göwheri-kän haýsydyr?  
Häzir onda bimekan ol nazyry-jan haýsydyr?

Ne şäher, baş derwezesi, ýedi ruzy-penjiri?  
Hany bir, şerti iki, leşgeri on dört ganbary,  
Ýedi saz, ýetmiş-de perde, sedi-heftat hujjuri,  
Bu şäherde niçe bentdir, üç ýüz altmyş zynjyry,  
Bagy ýedi ýüz-de segsen, bilbil efgan haýsydyr?



Sözlegende sem nedir, söz diýmeseň eýlär seda?  
Gaty-gaty dillener, nedir ol jan, ol ne geda?  
Ol ne dost, gaçsaň kowar, dursaň gaçar senden jyda?  
Ol ne dost tutdukça duşman, sen has hem tutsaň pida?  
Azaply günde ýakyn, gamly zemistan haýsydyr?

Şekli ýok, owazy bar, ol ne gany-söwdagäri,  
Genji ýedi, lagly onki, altydyr dür-göwheri,  
Sahyp olmaz munlary, baş düрни almaý ilgeri,  
Bu ganly kastynda bardyr, ýüzde togsan leşgeri,  
Uşbu genji hana üç, ýowukçy tersan haýsydyr?

Aşkyky diýr, dagy üç müň, ýedi bendergäsi bar,  
Ýetmiş müň paýtagty bardyr, başda dört ýüz şasy bar,  
Sekiz arzuw, iki arman, ýedi aždarhasy bar,  
Howpy sekiz, iki menzil, barabar deý rasy bar,  
Syrry-pynhan, daş-ýakyn, hanjarly birun haýsydyr?

## GOŞAR ADAMZAT

Gapylykda geçer bihuda ömri,  
Şeýtan bilen başyn goşar adamzat.  
Ýagşy-ýaman, barça şalar-gedalar,  
Gelen arman bilen geçer adamzat.

Ömr ötenin bilmez, gapyldyr bende,  
Sen bihabar, demiň sanalgy günde,  
Ömür bir depedir dünýä ýüzünde,  
Gün-günden aşaga süýşer adamzat.

Ölmejek sen boýun goýmaýyn emre,  
Bir sagat döwrandyr baş günlük ömre,

Jan çykar, ten girer garaňky göre,  
Gara ýer barçany guçar adamzat.

Ysrapyl suruna salarlar jany,  
Garaňky gör bolar teniň mekany,  
Kökledip geýdirler üç gabat dony,  
Kaddyňa mynasyp bişer adamzat.

„Birim on bolsa“ diýp, tutduň päliňi,  
Ogul-gyzyň sormaz ölseň, halyňy,  
Paýlaşarlar, talaň urup malyňy,  
Azap içre ýersiz bişer adamzat.

Öleňden soň dünýä meňzär düýsüne,  
El-aýagyň güwä kylan işiňe,  
Gün bir naýza boýy geler baýyňa,  
Müşgil işler başa düşer adamzat.

Aşyky, sen dogduň, bir gün batar sen,  
Ölüm ýadyňda ýok, gapyl ýatar sen,  
Haýyr-şer soralar taňla, neter sen,  
Wehm etmediň, kyldygyň şer, adamzat.

## ADAMZAT

Baý-u garyp, şa-geda ölenden soň deň bolar,  
Aýrylyp mal-mülküňden, ger öler sen adamzat.  
Ýer diýp basan gadamyň bir gün bolar gabrystan,  
Ol gün gardaş-dogandan aýrylar sen adamzat.

Jepasyny çeker sen herne kylan agmalyň,  
Ýelip-ýortup her ýana, ölmezlik ham-hyýalyň,

Paýlaşarlar öleňsoň halal-haram ýygnanyň,  
Bihuda azap içre sen galar sen adamzat.

Ajala çäre bolmaz, geldi ölüm Lukmana,  
Jellat ajal ýetişdi Hak Resul deý janana,  
Ha Musa deý erkana, ha Ýusup deý görkana,  
Bir gün ölüm zähminden saralar sen adamzat.

Ahyr ölüp bir daban göre girer bu başyň,  
Ýalançyda kem-kemdir hezlin gören yüz ýaşıň,  
Görer göz, görkli göwräň, hemra bolan bu läşiň,  
Ahyr toprak-toz bile garylar sen adamzat.

Göýäki düş mysaly bu pany dünýä bize,  
Bir pul üçin aýdyşyp ýetişer sen her söze,  
Lukman kimin ha ýetsin ýaşıň dört müň dört yüze,  
Bir gün gelen-gelmäniň bir bolar sen adamzat.

Peýda bolmaz bu jana, ogul-gyzdan, gardaşdan,  
Münker-Nekir sorarlar „Men Rebbük“ diýp bu läşden,  
Perman bolar, bu läşe jan girip gaýta başdan,  
Ol garaňky gabyrda direler sen adamzat.

Aşyky, sen dünýäde, gel, bigam gezme beýle,  
Otuz ýaşa ýetişdiň, ne gördüň yzyň oýla,  
Taňla sowal-sorag bar, halyň seniň waweyla,  
Erte ýowmul-jezada soralar sen adamzat.

## UNUDAR SEN ADAMZAT

Baş günlük ömr içinde müň günlük pikir eder sen,  
Dolsa peýmana – baryn unudar sen adamzat.

Dünýä ýeldir eglenmez, gapyllakdan bilmer sen,  
Pişe söýüp bir başı unudar sen adamzat.

Ýagşylardan daş galyp, zalymlara uýar sen,  
Sogap üçin rahat bar, günä üçin köýer sen,  
Ölmejekdir hyýalyň, dirilikni söýer sen,  
Şum ajaly ýadyňdan unudar sen adamzat.

Amanatdyr, mydama goýmazlar tende jany,  
Gapyl bolup dünýäni, terk eýleme adamzat.  
Rehmiň gelsin bu jana keýp eýleme günäni,  
Towpuk bile tomany unudar sen adamzat.

Halal-haram diýmez sen yhlas edip usýana,  
Ölenden soň ökünseň peýda bolmaz puşmana,  
Dost tutar sen, uýar sen, ýalançy bipeýana,  
Taňla ýowmul-jezany unudar sen adamzat.

Gybat eýläp götär sen bir gaýrynyň günäsin,  
Satyn alyp günäni terk eder sen adamzat.  
Köşgi-eýwan salar sen, ölmezligiň binasyn –  
Ahyretiň saraýyn unudar sen adamzat.

Aşkyky, Hakdan özge dost diýmegil her ýöni,  
Taňla alar hasaplap goýmaz sende girewni,  
Mähribanlyk kylar sen, hoş görüşip birewni,  
Rehm etgüji Rahmany unudar sen adamzat.

## ŞER BİLÄNI

Adam ogly ýygnajak sen dawa-jedel, ber biläni,  
Haýyr işe barmaz goluň, keýp eder sen şer biläni.

Niçe gez ahyr öler sen, Lukman deý ömür biläni,  
Hyjalata galma taňla, haýryň alyp ýör biläni.

Halal-haram herne ýygnan, paýlaşarlar hanymanyň,  
Sen elin ýuwar çykar sen, onda azap çeker janyň,  
Ogul-gyz diýp, ýelip-ýortup, terk eýledin din-imanyň,  
Ömrün öterin bilmediň ýüz mün derdeser biläni.

Owsun urup, zährin saçar, zekatsyz mal mardyr onda,  
Haram, pasyk, şer gezene barça gabyr dardyr onda,  
Gapyl gezme adam ogly, müşgil işler bardyr onda,  
Haýra – rahat, günä üçin köýdürerler nar biläni.

Baş wagtyňy terk eýleseň, Hakyň emrini tutmaýyn,  
Pitre-zekatyň bermeseň emri-magrufa bitmeýin,  
Nebs yzynda gapyl gezseň, ölseň toba ýat etmeýin,  
Imanyňy berdin göýä, söwdalaşyp zer biläni.

Pany dünýä biwepadyr, bir gün goýar zara seni,  
Dost biler sen bir gün çeynöp, goşar häkisara seni,  
Hyraç edip hanymandan atar bir kenara seni,  
Ýeldin her ýan ýedi başly bir adamhor ner biläni.

Her ne agmalyň çeker sen, habar almazlar halyňdan,  
Gezen ömrün düş mysaly, dünýä çykar hyýalyňdan,  
Nesip etse adam ogly hemme gazanan malyňdan,  
Ýaka-ýeňsiz biz geýinip, ýer bolar sen gör biläni.

Ajal elin ýakaňda gör, başyňda dünýä gaýgy-gam,  
Sanalgydyr, eda bolar her günde on iki mün dem,  
Herne ryzkyň, süren ömrün, ölçeglidir gapyl adam,  
Aşyky diýr, dolsa bir gün, bolduň ýegsan ýer biläni.

## ÝAKAR GIDER

Nesihatym: daş gaçawer, dostuna kast eden „mertden”,  
Ýagşylyk, abraý isteme, ýaman – otdur, ýakar gider.  
Tä ölinça hemra bolup, jan ber, ýagşydan aýrylma,  
Iki dünýäde ýagşynyň şerapaty ýokar gider.

Bir ýaman sözden bozular ger iki dostuň arasy,  
Ýaman – dostuň duşman eder, gylykdyr dostluk öresi,  
Tyg ýarasy biter ahyr, bitmez dil salan ýarasy,  
Bir ýaman sözüň hanjary bogun-bogun söker gider.

Hasaply ryskalyň dolar, ol sanagly demin eda,  
Baýlar malyndan aýrylar, ol şalar tagtyndan jyda,  
Ölenden soň barça deňdir, baý-u garyp, şah-u geda,  
Gabra salmazlar pulundan, ýygan malyň döker gider.

Halal-haram dandamadyň, her ne görünse gözüňe,  
Talaň urup paýlaşarlar, halaldyr ogul-gyzyňa,  
Hemaýat bolmaz hiç kimden, ynsabyň gelsin özüňe,  
Bihuda galar sen görde, jan azabyn çeker gider.

Eziz ten garylyp guma, gara toprak dolar göze,  
Bir ötermen ýolagçymyz, eý gara ýer, öwme, bize,  
Bir gün üstünden geçermiz, läşimiz bergidir size,  
Keserip maly-watandan, elin ýuwup çykar gider.

Aşyky diýr, dosta-ýara ölen günün ýat bolar sen,  
Ötenlerden gör ybraty, sen hem guma garylar sen,  
Ne gördüň otuz ýaşyňda, eý bigam, pikir et, öler sen!  
Bir gün jesetden jan çykyp, telmuryban bakar gider.

## MEKANA GELDIŇ

Gelip ata sulbundan, adam ogly, adamzat,  
Owwal ene mährine, menzil-mekana geldiň.  
“Mazaryndan goş – diýdi – bir muşty-häki” Rahman,  
“Sakla”diýdi, emr etdi, kyrk günde gana geldiň.

Medet bergin, ýetişgin, ýa ymamlar – güzeşte!  
Penahynda saklady, perwa etdi perişte,  
Gan bolansoň adamzat kyrk günde döndi göşte,  
Gudrat birle kyrk günde surat-nyşana geldiň.

Üç agzany ýaratdy bu tende Özi Suhan,  
Gudratyndan ýaratdy ol ki seri, dil-zyban,  
Kyrk günden soň, ýaranlar, tamam boldy ustuhan,  
Ýüz otuz dört günden soň dirilip, jana geldiň.

Bir pynhandan jan berip, mesgen eýläp ýatyrdy,  
Perwa eýläp daşyňda ryskalyňy ýetirdi.  
Dokuz aýda – iki ýüz ýetmiş günü ötürdi,  
Azm edip ondan soňra pany-jahana geldiň.

Bir-ki ýaşda tanadyň ata bilen enäni,  
Dört ýaşyňda bilmediň ýagşy bilen ýamany,  
Alty-ýedi ýaşyňda okyp aýat-Gurhany,  
Sekiz bilen dokuzda goşulyp, sana geldiň.

Onki ýaşa baraňda, göz aýladyň şaýlanyp,  
On başde gyz-geline nazar saldyň aýlanyp,  
On sekizde gyz guçduň, ýazgydyňdan öýlenip,  
Ýigitlik bir messana, joşgunly käne geldiň.



Güýç-kemala ýetişdiň, bardyň ýigrimi sala,  
Ýigrim üç bir sermestlik, ýüz küý geler hyýala,  
Ýigrim başde ýetişdiň joşgunly daşgyn sile,  
Bedew münüp, segredip, rahy-rowana geldiň.

Otuz ýaşda öwç edip, titreder dagy-daşy,  
Kyrkda käse doluşyp, jemleşer akyl-huşy,  
Elli bile altmyşda serde agardy rişi,  
Öten işler geň bolup, indi puşmana geldiň.

Ýetmiş ýaşa ýetensoň bimazadyr şirin jan,  
Bil бүкүlip segsende, sana geler ustuhan,  
Göz çöňňelip togsanda, dargaşar akly ýegsan,  
Ejiz düşüp, adamzat, sen bu nogsana geldiň.

Ýüz – bir pillä ýetensoň, jem bolar kowmy-zürýat,  
Naçarlaryň saç ýaýyp, ederler dady-perýat,  
Ahyrynda boljagyň budur seniň, adamzat!  
Aşyky diýr, garaňky şol gabrystana geldiň.

## EÝLEDIŇ<sup>1</sup>

Neýlemişdim pelek saňa mesgenim zyndan eýlediň,  
Munça dertler ýazyp maňa, gözümni girýan eýlediň.

Her kim eger sorsa seni, sen ýuwdar sen ahyr ony,  
Ysmaýyl dek her gün meni ýüz katla gurban eýlediň.

Her kim saňa köňül baglar – gije-gündiz, köýüp ýyglar,  
Bilbilli, bossanly baglar sen ony hazan eýlediň.

---

1 Goşgynyň soňy golýazmalarda gabat gelmedi.



Hany ol hezreti Adam, hany ol Serweri-Älem,  
Resullara bolan hatam, sen ony pynhan eýlediň.

Dil ramyny gan ýygladyp, göz ýumup, dünýäden ötüp,  
Hiç ölmedim wagtym ýetip, gözümni girýan eýlediň.

### **ABAT ETMEDIŇ**

Munda eýläp köşki-eýwan, baky binýat etmediň,  
Gapyl olduň ahyretniň mülkün abat etmediň.

Bu sowapdan daş gaçyp, usýana yhlas eýleýip,  
Ýazygyň ýat edibän, dady-perýat etmediň.

Mal bilen magrur bolup sen hemra olup haýwan bile,  
Bu ejiz-tapsyz teni dowzahdan azat etmediň.

Bu Syrat, sorag-sowal, dowzah – azaben-nar bar,  
Unudyp bu ahyretni tuşe haýrat etmediň.

Ýüwürip-ýortup, selpäp, ýalançylykda hars urup,  
Aýrar maly-watandan diýp, ölümi ýat etmediň.

Es-sahy lä ýedhulun-närel-hadysy ger görüp,  
Nan berip, haýrat edip, gamly köňli şat etmediň.

Aşyky diýr, bermiş aýsy, hüýri-gulman jenneti,  
Maly-janyňny Huda ýolunda berbat etmediň.

### **ŞONDADYR**

Baş gün keşt eýle köňlüm, azmy-seýran şondadyr,  
Din Horezmi – bar pazylat aýsy-döwran şondadyr.

Hak Resul aglada gördi, din Horezmi nuruny,  
Diýdiler: „Gupbatyl-yslam – pazly-reýhan şondadyr“.

Paýyz bile garky-nur, daýym säher bidarlar,  
Ylmy-hal, ylmy-ledün, mürşidi perran şondadyr.

Binowaga destigir jennetde seýran etgüji,  
Ol sahy-sahyp mürewwet haýryl-yhsan şondadyr.

Akly danyş, pür hünär, azadaýy käsipler,  
Dürli reň ýüz mün matalar nyrhy arzan şondadyr.

Şährul-agzam, şişe gümmez, zer warakly jaýlar,  
Zernigär agla saraý – kasry-zerefşan şondadyr.

Aşyky, guwwas ile girseň tarykat bahryna,  
Magdany dürli jöwähir, göwheri-kän şondadyr.

### **BILMEDIM**

Wa daryg işim meniň usýan ekendir, bilmedim,  
Küýe salan nebs ile şeytan ekendir, bilmedim.

Nebbs ile gapyl gezerdim, pikir edip ölmezligi,  
Bir salymsyz dünýä bipeýan ekendir, bilmedim.

Terk edip emri-Hudany mal-u zen, perzent üçin,  
Mal-u öwlat taňla bir duşman ekendir, bilmedim.

Aýşy-eşret arzuw eýläp bihuda gezdim subhy-şam,  
Dünýä bir daryl-kapas weýran ekendir, bilmedim.

Şumlugymdan has Beýtulla<sup>1</sup> – köňüller tapdy yza,  
Bende köňli hanaýy-Rahman ekendir, bilmedim.

Ýok ogul-gyzdan hemaýat gelse şum jellat ajal,  
Ýoldaş – iman, haýr ile yhsan ekendir bilmedim.

Aşyky diýr, ha gany bol, ha geda, ha patyşa,  
Ahyry bu dünýäniň arman ekendir, bilmedim.

### **NE BU GÜNDÜR, NE SABA**

Ýetişer hijr apatyndan, ne bu gündür, ne saba,  
Aýrylar ten rahatyndan, ne bu gündür, ne saba.

Ne akyldar bu ne eşret nige horram bolamyz,  
Bilemiz jan çyksa tenden, ne bu gündür, ne saba.

Tiz geler tygy-kaza, gör ne beladan ýasalan,  
Katg eder jany bu tenden, ne bu gündür, ne saba.

Tabydyň taýýar ederler, aýrallyk pikriň bilen,  
Gol ýuwar maly-watandan, ne bu gündür, ne saba.

Sensenetli, soltanatly patyşalar aýrylar,  
Aýşy-döwran, döwletinden, ne bu gündür, ne saba.

Aşyky ötgen imiş diýp, eşider dosty-ýarlar,  
Gör, ne dürli kysmatyndan, ne bu gündür, ne saba.

---

1 Has Beýtulla – Allanyň hakyky öýi. Bu ýerde Allanyň hakyky öýi diýlip, adamyň köňli göz önünde tutulýar.

## YNSAN GELER

Eý ýaranlar ýylba-ýyldan, pitne gör, çendan geler,  
Mala magrur-gümra, Hakny bilmegen ynsan geler.

Ylma hormat eýlemezler, alyma hem yzzaty,  
Sylag eýläp ähli-saza hüjm edip ýeksan geler.

Binowa bir ähli-Hak, gelse garyp, mün gam bilen,  
Ähli-gümrah aýdyşarlar „Bir gedaýy-nan geler“

Paç alyp meşgapçy ilden, gelse bir zulm etgiji,  
Öýni ara eýläp önden, göýä bir soltan geler.

Soňradan taýýar eder näzi-nygmaty, şerbeti,  
Diýr ezizi-erjümeni, agaýy-myhman geler.

Gelse bir alym eziz ýüz mün pazylat ylm ile,  
Gerçi aýdarlar „Müridi-hassaýy-şeytan geler“.

Aşyky-zergär şenaht, gadry-göwher – jöwheri,  
Akmaga gury owaz, akla dürri-galtan geler.

## YZZATDYR NAMAZ

Haka gul, ymmat bolana zikri adatdyr namaz,  
Dar gabyrda – eşretiň, dünýäde yzzatdyr namaz.

„Halysan lillä“ diýip girseň, salata sydk bilen,  
Döküler jürmi-günähiň, derýaýy-rehmetdir namaz.

Nebs ile şeytana uýduň, keýp edibän şerni sen,  
Ençe müň sansyz günälere keffaratdyr namaz.

Mesgeniň jennet mysaly hüýri-gulman hemdemiň,  
Nury-röwşen dar gabyrda, aýşy-rahatdyr namaz.

Gabr içinde diýseler soragçylar: „Men Rebbiküm“,  
Destigir bolgaý saňa, onda hemaýatdyr namaz.

Mündürip bargaý Resulga her namazyň bir Byrak,  
Ol Syratdan azm edip geçende ganatdyr namaz.

Aşyky diýr, penj wagtyň, ýedi dowzah gulpudyr,  
Bir hadysda görmüşem miftahy-jennetdir namaz.

## REMEZAN AÝLARY

Merhaba, geldi mübärek, bu remezan aýlary,  
Barça aýlar seýýididir bu remezan aýlary.

Owwal ony<sup>1</sup> rehmet ermiş, orta ony magfýret,  
Eýleýir dowzahdan azat, bu remezan aýlary.

Hiç pygamber ymmatyna bermedi bu rozany,  
Rehm edip emr etdi bize, bu remezan aýlary.

Leýletil-Gadyrny bu aý içre pynhan eýledi,  
Indirer Hak rehmetini, bu remezan aýlary.

Taňla magşarda howandar pul-Syaratda destigir,  
Hem garaňky görde goldar, bu remezan aýlary.

---

<sup>1</sup> Bu ýerde ilkinji on günü diýen manyda gelyär.

Dowzah agzy bent bolap, jennet gapysy açylar,  
Ençe asy ýarlykanar, bu remezan aýlary.

Dar gabyrnyň röwşeni, diniň-imanyň goldawy,  
Ahyretiň ýoldaşdyr, bu remezan aýlary.

Taňla magşar sejde eýläp, arz eder Hakdan diläp,  
Ýetirer maksat-myrada, bu remezan aýlary.

Gitse gamgyn, gelse şat ol Aşyky yhlas ile,  
Eý şükür geldi mübäreke, bu remezan aýlary.

### NE PEÝDA

Hak emrinde toba bilen ölmeseň,  
Bitobasyz, Biribardan, ne peýda.  
Nebse uýup, günä işden galmasaň,  
Selman kimin bolan pirden ne peýda.

Peýmanaň dolansoň, wagtyň ýetensoň,  
Ýapragyň düşensoň, ömrüň ötensoň,  
Şum ajal telmirip, ýakaň tutansoň,  
Lukman deý tebibî-ärden ne peýda.

Halyň ejiz düşüp, saralsa ýüzüň,  
Dilleriň gatylsa, bolmasa sözüň,  
Jan ajygy gelse, telmirse gözüň,  
Gardaş, dogan, dosty-ýardan ne peýda.

Ýelip, ýortup, ölmejekdir bu başyň,  
Halal-haram ýygyp gazanmak işiň,

Azap çeker janyň, gabyrda – läşiň,  
Ogul-gyzdan käribardan ne peýda.

Sur urulyň, ahyrzaman gurulsa,  
Gün bir naýza boýy asmana gelse,  
Munda bigam gezip, haýratsyz ölse,  
Onda aglamak, ah-zardan ne peýda.

Aşyky, baş wagty getirgin ýada,  
Taňla magşar kimse ýeter bu dada,  
Sünnetin terk etseň pany dünýäde,  
Haýrul-Beşer – pygamberden ne peýda.

### LÄŞDEN AÝRYLSA

Eý ýaranlar, dünýa geldiň, gelmediň,  
Bu şirin jan eziz läşden aýrylsa.  
Ýalançyda baş gün gezdiň, gezmediň,  
Wagt ýetişip, käse huşdan aýrylsa.

Garrylyk bir gyşdyr, köňlün oýanmaz,  
Ýürek gaýnap, yşkyň ataşy ýanmaz,  
Bil бүкүler, iki dyzyň daýanmaz,  
Kuwwatdan, mydardan, güýçden aýrylsa.

Ýer-asman dek parhy adam-adamdan,  
Kimiň sözi zäher, bal damar kimden,  
Ýüz mün elwan, dürli her bir tagamdan,  
Lezzet gider, dahan-dişden aýrylsa.

Her ne hajatyňy dilegin Hakdan,  
Gudraty güýçlüdir, bar etdi ýokdan,

Goç ýigit kem görner guldan-gyrnakdan,  
Gallaç bolup, maldan, başdan aýrylsa.

Pikir eýle owwalyn, soňun her işiň,  
Ýogsa gitmez başdan gamyň, teşwüşüň,  
Käse dolar, aklyň, jemleşer huşuň,  
Kyrka ýetip, otuz ýaşdan aýrylsa.

Galynça bir merdiň naşy zürýady,  
Il içinde galsa ýegdir hup ady,  
Ýaşadykça gider gadyr-gymmaty,  
Heserdeşden, deňden-duşdan aýrylsa.

Biwepaga uýma, köňül üzewer,  
Haýyr gazan, günä işden ýazawer,  
Aşyky, bir pasyl messan gezewer,  
Joşgun geçer, ýigrim başden aýrylsa.

## MYHMANDYR

Pelegiň gerdişi, dünýä nobaty,  
Ýagşy-ýaman barça, bara myhmandyr.  
Gözüň hanjarlygy, göwre kuwwaty,  
Bege, hana, äre, pire myhmandyr.

On baş, on altyda yşga düşer sen,  
Ýigrim başde messan gaýnap daşar sen,  
Bir gün dogduň, Gün deý bir gün ýaşar sen,  
Ýalan dünýä – bikařara myhmandyr.

Ýakynyň – daş, kyrkdan ellä atan soň,  
Gojalar kuwwatyň, altmyş ötensoň,



Gadyr-gymmat gider, ýetmiş ýetensoň,  
Hormatyň heserdeş, äre myhmandyr.

Segsende agralar göwre galynmaz,  
Söz gelişmez, geňeş-sala salynmaz,  
Wagt ýakyndyr, uzak mekan bolunmaz,  
Gelen geçer, gara ýere myhmandyr.

Ne abat saraýlar, ýüz mün hünärler,  
Ne azym şäherler, sapaly ýerler,  
Ötdi ne zaty-päk Rüstem deý ärler,  
Bilbil – güle, güller hara myhmandyr.

Pikr et munda, niçik horram gülmesi,  
Jan biteniň bir gün bardyr ölmesi,  
Dostuň-ýaryň köpelmesi, gelmesi,  
Elde harja, golda bara myhmandyr.

Aşyky diýr, barça garylار guma,  
Ganymat bil, şükür kylyň bu deme,  
Nesihatýň ýokmaz akmak adama,  
Sözün akyl dosta-ýara myhmandyr.

## **BÜKÜP BARADYR**

Çoh kimseler pany dünýäden geçip,  
Elip deý kamatyn бүкүp baradyr.  
Kimse dawa ýasap, nähak ant içip,  
Ahyrýet öýüni ýykyp baradyr.

Doýmaz näçe ýygsaň dünýä ýüzüni,  
Bir gysym gum doldyr adam gözünü,

Gara ýer bir aňdar, açyp agzyny,  
Owsunlap, barçany çakyp baradyr.

Bu dünýä baş günlük ýashana jaýdyr,  
Iki güni şatlyk, üç güni waýdyr,  
Gelene düşelge kerwensaraýdyr,  
Gelen ýük ýazdyryp, geçip baradyr.

Ham hyýala gitme, aýlandyr akly,  
Ömür bir daragtdyr, ýeke pudakly,  
Dünýä bir kör syçan garaly, akly,  
Kökümüzden bir-bir gyrkyp baradyr.

Kim aýşy terk eder ýatmaz uzanyp,  
Kimse eşret sürer bigam bezenip,  
Haram iýip, jürmi-usýan gazanyp,  
Kimseler imanyn ýakyp baradyr.

Nebsiň bir megesdir, mal bir asaldyr,  
Dünýä bir garaňky derýa mysaldyr,  
Duran ýeriň girdap, ömür bir saldyr,  
Ençäni agdaryp, akyp baradyr.

Aşyky, toba kyl Haka ugraşyp,  
Gel ne gördüň otuz ýaşa ulaşyp?  
Oňalmady nebsiň bir merdan aşyp,  
Keýp edip, usýana bakyp baradyr.

## ÝUWDUP DURUPDYR

Eý ýaranlar binurbatsyz gara ýer,  
Öz balasyn özi ýuwdup durupdyr.

Dünýä iki işikli bir kerwansaraý,  
Kimse gelip, kimse gidip durupdyr.

Gapyl bolma, bir gün düşer sen dama,  
Keraman-kätibin elinde hama,  
Her haýsy bir sypat eýleýip nama,  
Haýyr-şeriň garşy bitip durupdyr.

Onda azap bardyr jürme, harama,  
Rahat bardyr hyzmat eden awama,  
Bir perişde ryskyň ölçäp mydama,  
Biri demiň hasap edip durupdyr.

Ölmejek sen gapyl gezip howaýy,  
Ejap eýle, häzir bilgin Hudaýy,  
Bihabarmyz, ajal gezäp ok-ýaýy,  
Ýazdyрмаýyn gadap, itip durupdyr.

Bir günü watanyň bolar gabrystan,  
Gara gumdan dolar dür seçen dahan,  
Erir näzik teniň, saýraýan zyban,  
Toz edip özüne gatyp durupdyr.

Dünýä gelen bolar ýer bilen ýegsan,  
Hany Hakyň dosty Resul deý janan,  
Aşyky diýr, hany togsan ýaşagan,  
Gapyl adam ömrüň ötüp durupdyr.

## ÖTÜP DURUPDYR

Dünýä bir düşelge kerwensaraýdyr,  
Gelen ýük ýazdyryp, ötüp durupdyr.

Kimlere toý, kime ýashana jaýdyr,  
Aşymyza awy gatyp durupdyr.

Hany şa Süleýman, asmandan uçan?  
Hany Hakyň dosty – din ýolun açan?  
Üç ýüz altmyş akly-garaly syçan,  
Ömür kökün bir-bir kertip durupdyr.

Geçdi ýüz ýigrimi dört mün pygamber,  
Iýip-içip doýmaz-dolmaz gara ýer,  
Ýedi başly owsunjy ýalmawuz aždär,  
Geleni ýüwürip ýuwdup durupdyr.

Niçe günlük ömrüň ryskal tagamy,  
Ezelde ölçegli, hesipli demi,  
Ajäl şiri kowup gapyl adamy,  
Günde onki mün gadam ädip durupdyr.

Könlüne dolduryp gaflatyň habyn,  
Taňla biýr sen halal-haram hasabyn,  
Gapyl adam günä edip sogabyn,  
Usýana barabar satyp durupdyr.

Taňla tap eýlemez teniň ataşda,  
Hak emrine gaýrat eýle dyryşda,  
Keraman-kätibin iki perişde,  
Haýyr-şeriň garşy bitip durupdyr.

Aşyky diýr, dünýä duýdurmaz, geçer,  
Ata-ogul, dost-ýar arasyn açar,  
Görkezip maly-zer albaýlar, gaçar,  
Tutdum-tutdum bilen gidip durupdyr.

## GELE BAŞLADY

Ahyr alamaty pygamber sözi,  
Zahyr bolup, bir-bir gele başlady.  
Resul ornundaky begi, kazysy,  
Zulum etgüji zalym bola başlady.

Ulama hak sözüň üstün ýaparlar,  
Hökm ederler, musulmany çaparlar,  
Sopular saýlamaý, haram gaparlar,  
Din-yslam sus olup, gala başlady.

Baýlar gözi haram maldan dolmady,  
Derwüşler dogasy kabul bolmady,  
Gyz-enede mähir-şyfkät galmady,  
Ogul atasyna söýlä başlady.

Dogan-gardaş sormaz bir-birniň halyn,  
Pakýra şer ýanap, alarlar malyn,  
Ejizden çykarlar zalym agmalyn,  
Ýalandan ýol ýasap, gowga başlady.

Zalymlaryň işi rowaç gün-günden,  
Şer yzlaýyp, dawa tutar ýalandan,  
Binurbatsyz zalymlaryň zulmundan,  
Musulman mazlumlar ýygla başlady.

İşi rowaç bolmaz şergi tutanyň,  
Yhlas birle Hak emrini biteniň,  
Nobatý gelipdir güýç-güýç ýeteniň,  
Zor ejiziň malyn ala başlady.



Aşyky diýr, şerigatdan gaçarlar,  
Bir şaý üçin, ýüz hatyrdan geçerler,  
Şert edişip, nāhak antlar içerler,  
Bir-birine ýalan dawa başlady.

## ZAMAN GALMADY

Eý ýaranlar, gelen pany dünýäýe,  
Bir pasyl eglenmeý zaman galmady.  
Göz gören deň-duşlar, gonan bu jaýa,  
Ten topraga döndi, ýegsan galmady.

Hany Jemşit, dünýä bölen Peridun?  
Hany Taňry men diýp, Şetdady, Hamun?  
Kasdymyzda gezer çarh uryp gerdun,  
Ýagşy gidip, ölmeý ýaman galmady.

Hany Isgender Karneýin – ol şahy-jahan?  
Döw-perä hökm eden Rüstem päliwan?  
Ýele, suwa hökmün süren Süleýman?  
Derde alaç eden Lukman galmady.

Elli müň ýyl dolup, ötdi Benijan,  
Sap-sap gelip geçdi, dolmady jahan,  
Çoh elli müň ýyl geçdi, öwrüldi zaman,  
Dünýä durdy, gelen bir jan galmady.

Hany Gowsyl-agzam<sup>1</sup> – Hakyň magsugy,  
Ol tapdy ýat edip, ýaşlykda Haky,  
Hany münüp magraç aşan Byragy,  
Habybulla Fahry-Jahan galmady.

---

1 Gowsyl-agzam – Abdylkadyr Gilanynyň lakamy.

Aşyky diýr, aldap däne düşediň,  
Kim bilen dost bolup, uzak ýaşadyň,  
Bir günü tor çekip, daşyn guşadyň,  
Ötdi gan ýyglaýyp, gülen galmady.

## KADYR OGAN

Gudrat bile ezelde tä ýaradyldy ruhy-rowan,  
„Elestü“ diýp, sorady bizden „El-misakda“ Kadyr Ogan.  
„Kalu bela“ aýdyp onda neda kyldy bir niçe jan,  
Kapyr, mynapyk, musulman şol zamanda boldy aýan.

Möminil-aglaga Taňry husnuny kyldy jilweger,  
Görmeýin Hak jemalyn galdy perişde bihabar,  
Göterildi perde-hyjap, ynsan olan kyldy nazar,  
Galandyr adam ogluna ýürekde yşk onda nyşan.

Şahy-adyl, hökmi-kazy, şergy-adalat eýlese,  
Nebsini nist edip sopy huzury adat eýlese,  
Baýlar hüşür-zekat berip, haýyr-sahawat eýlese,  
Inşa Alla, ata kylar taňla behişt-i-jawydan.

Gybat olup dilde sözi, kylsa ki menlik özüne,  
Nähak kişi malyn alyp, zulum salan il ýüzüne,  
Barysy bitoba ölüp, inkär eden Hak sözüne,  
Taňla azap-ukubete, salarlar oda biguman.

Näçe gezseň bir gün ölüp, yzyňy goýar sen waýa,  
Bir pasyldyr, armanlyja gelen gider bu saraýa,  
Gelip ne gördüň dünýäde üç ýüz otuz alty aýa,  
Aşyky diýr, pikir eýleşem dünýä gözüme bipeýan.

## ÝA KERIM

Bir „elip“ ismiň ulugy, gudratyňdan, ýa Kerim,  
„Bi“ bilermiz birligiň, wahdanatyňdan, ýa Kerim.  
„Ti“ tanyrmyz bar kylgan sungatyňdan, ýa Kerim,  
„Si“ subuty uşbu sekiz sypatyňdan, ýa Kerim.

„Jim“ jem olmaz aklymyz bu dünýä bir gamhanadyr,  
„Hi“ hulkuma gelse jan, arman işiň puşmanadyr,  
„Hy“ harap abat imes ahyr soňy weýranadyr,  
„Dal“ daş kyl uşbu şeýtan lagnatyňdan, ýa Kerim.

„Zal“ zerre ýok amal mende hemaýat etgüji,  
„Ri“ Rahym bir adyňyz, merhemet-rehm etgüji,  
„Zi“ zar ýyglatma bendäň, Gudratyn görsetgüji,  
„Sin“ sowalyň kylgyl asan, şiddetiňden, ýa Kerim.

„Şin“ şerigat içre sakla, rozy kyl nury-iman,  
„Sad“ syratyl-mustakymdan taňla tiz ötür rowan,  
„Zat“ zerurat günde<sup>1</sup> bolsa, Arşy-agzam saýawan,  
„Taý“ tahurdan gandy ol gün şerbetiňden, ýa Kerim.

„Zaý“ zulmuňdan gutaryň, diýdiň „Gafurar-rahym“,  
„Aýn“ afuw etgil hatamy, kylmagyl naryl-jehim,  
„Gaýn“ gam-gussa getirer, uşbu şeýtanyr-rajym,  
„Fi“ pena ber iki dünýä apatyňdan ýa Kerim.

„Kap“ Gurhany hatm edip, kyslam öwülýäden medet,  
„Käp“ Kelamulla sypatyň, Kulhuwallahu Ahat,  
„Lam“ „lä taknatu“ diýp, aýatyň geldi mümit,  
„Mim-u“ mömin „...min rehmetilläh“ hormatyňdan, ýa Kerim.

---

1 Zerurat gün – bu ýerde kyýamat günü göz önünde tutulýar.



„Nun“ „Nasrulla“ diýip, girsem tarykat ýoluňa,  
„Waw“ waweýla, „hi“ heläk, ýygla Aşyky agmalyňa,  
„Lam elip“ „lä şerike“ deňdeşiň ýok halyňa,  
„Ýa“ ýetirgil maksadyma rehmetiňden, ýa Kerim.

## JELIL

Ynsy-jyns ýokdan, tamam älemi bar etgen Jelil,  
Her kime bir rozygär ol bir mydar etgen Jelil.  
Her kimi küýe salyp bir işe ýar etgen Jelil,  
Kimi gümra, kim Özüne intizar etgen Jelil,  
Kimni bigam, kimni girýan, kimni zar etgen Jelil.

Ýedi başly dünýäni bir ýalmawuz mar eýlediň,  
Ol Halylylla tenine otny gülzar eýlediň,  
Kapyra Musa asasyn ajdarha-mar eýlediň,  
Kimi soltan, kimseleri binowa-har eýlediň,  
Kimleri baý, kimsäni bir pulga zar etgen Jelil.

Pozy kyldyň jenneti kim bolsa Ahmet ymmaty,  
Rehm edip inderdi Hak „... min rehmetilläh“ aýaty,  
Bir peşä emr eýlediň Nemruda saldyň apaty,  
Ner kime bir hüý berip Sen, her kime bir kysmaty,  
Kime rehmet inderip, kimsäge gahr etgen Jelil.

Ol ene mährinde ýokdan ten ýaratdyň, ustuhan,  
Gudratyňdan kyrk gün olgaç eýlediň ol suwy gan,  
Ýüz otuz dört günde surat boldy zinde – berdi jan,  
Dokuz aýda inderip, adamny der pany jahan,  
Kimni geda, kimni şah, kimlerni har etgen Jelil.

Aşyky diýr, kasdymyzda gije-gündiz öwrülip,  
Kimse zinde, kimse galdy toprak içre garylyp,

Hut kowmuny kyldy ýegsan bir azap ýel sowrulyp,  
Karuna gahr eýlediň, ýuwtdy gara ýer ýarylyp,  
Özi pynhan, gudratyny äşigär etgen Jelil.

## REPBIM JELIL

Ýokdan bar eýleýip teni-jan eden Repbim Jelil,  
Çar anasyrdan goşup, ynsan eden Repbim Jelil.  
Gara ýerde ryzkymyzny dan eden Repbim Jelil,  
Kim gidip kim gelmäge perman eden Repbim Jelil,  
Dünýä bir kerwensaraý, myhman eden Repbim Jelil.

Dürli-dürli jan biten ryzkyn ýetirdiň tirgizip,  
Başga-başga dil berip Sen, ýokdan jana girgizip,  
Röwşen etdiň katra suw birle jahany görkezip,  
Ol Süleýmanyň gezerdi, tagtyny ýel ýörgüzip,  
Bir ýüzük birle jahana han eden Repbim Jelil.

Nuh kowmuny gyrdy tupan, ýer ýüzüni aldy suw,  
Ýunusy kyrk gije-gündiz, saklady garnynda luw,  
Ýakmaga Nemrudy-merdut ol Halylyllany bu,  
Manjanykdan taşladylar, ot içinde diýdi: „Hüw“,  
Ol ody Ybraýyma bossan eden Repbim Jelil.

Kesme diýp Ysmaýylyň bogazynda tyg tutduryp,  
Inderip bir sebze reň goçgarny gurban etdirip,  
Ýusuby-Syddykny gör, ol bir gudukga atdyryp,  
Kem baha – bir on sekiz ýarym deremge satdyryp,  
Ahyrynda Müsr ezizi-soltan eden Repbim Jelil.

Gör, magallak eýlediň, dokuz pelek, ýedi ýeri,  
Murdadan zinde çykardyň, suwdan ataş-enweri,

Musaga eýläp asa, Pyrguna kyldyň ajdary,  
Gije maşgal, ýatsa sakçy, gyrdy sansyz leşgeri,  
Ol asanyň mugjyzyn çendan eden Repbim Jelil.

Gudrat ile Salyha düýe çykardyň daşdan,  
Soraşardy habar Isa ol düz bolan läşden<sup>1</sup>,  
Ýusuba kyldyň güwäh, beşikde ýatan ýaşdan,  
Mustapa kyldyň medet, Aý paralandy Arşdan,  
Aýşy terk ymmat üçin, girýan eden Repbim Jelil.

Aşyky diýr, ýokdan eýläp, hem berip jansyzga jan,  
Ýok idi bar eýledi bu on sekiz älemde an,  
Arşy-kürs, arzy-sema, dowzah, behişt-i-jawydan,  
Alty günde ýaradyp kyldy tamamyn der jahan,  
Gudratyn äşgär, Özün pynhan eden Reblim Jelil.

## ÝARALDYŇ

Ýa Muhammet nuruňdan halk etdi bu tamamy,  
Jümle eşýadan burun barça owwal ýaraldyň,  
Hakyň Özi lutupundan ýedi derýa ýaratdy,  
Iki ýüz segsen müň ýyl zikri-senada bolduň.

Peýda kyldy nuruňdan on sekiz müň jahany,  
Sekiz jennet, Aý, Güni, lowhy, galam, semany,  
Arşy-Kürsi, tamamy sidretil-müntehany,  
Owwal bolup Dost üçin, ahyr eýýama galdyň.

---

<sup>1</sup> Bu ýerde Isa pygamberiň ölüleri direldende, onuň garşydaşlarynyň: „Sen täze ölüleri direldýäň, hakyky pygamber bolsaň bir eýýäm çüýräp giden ölüleri direkt“ diýip, oňa Nuh pygamberiň ogullarynyň biriniň tep-tekiz – düz bolup, ýitip giden mazaryny görkezendikleri, Isa pygamberiň ony direldendigini we Nuhuň oglunyň olaryň soraglaryna jogap berip, ýenede jan tabşyrandygy baradaky rowaýat ýatlanýlar.



Isa çykyp aşansoň ol dördünji asmana,  
Alty ýüz ýigrimi ýyl geçdi aradan zamana,  
Haýrul-Beşer ondan soň inip geldi jahana,  
Duşenbe gün azm edip, pany-jahana geldiň.

Owwal-ibtida başladyň ymmat diýp sözüňi,  
Ötdüň ene ýüzünden, nazar etmeý gözüňi,  
Hudaýa nalyş edip, ýere goýduň ýüzüňi,  
„Ymmatym, ymmatym“ diýp, ah bile nala kyldyň.

Ýigrim (baş) ýaşda boldy ol Hatyja başdaşy,  
Pygamberlik ýetişdi kyrka ýetende ýaşı,  
Gar içinde Hyrada remezanyň on başi,  
Barmak yşarat eýläp, ol Arşdan Aýy böldüň.

Kyrkdan soňra elli wagt namazy kyldyň pişe,  
Bu baş wagta getirdiň, bardyň elli iki ýaşa,  
Soňra roza parz boldy, ýetende elli başe,  
On bir ýyl baş wagt namaz, sekiz ýyl roza bolduň.

Luw ýylynda Hak Özi berdi Byragy engam,  
Arşy-agladan aşdy Hak Özi berdi salam,  
Raz aýdyşyp Hak bilen togsan dokuz mün kelam,  
„Habybym“ diýp ezelden Arşy-agla bitildiň.

Ýowmul-jezada bolgul Aşykynyň haraýy,  
Ýigrim dört batman arpa ölünçä boldy paýy,  
Duşenbe gün on biri rebigul-owwal aýy,  
On sekiz gün dert çekip, altmyş üç ýaşda öldüň.

## ÝA RESUL

Kyldy Hak agzam seni şahy-zamanym ýa Resul,  
Iki älem rövşeni, genji-nahanym ýa Resul.  
Hem şerigat, hem tarykat, bahry-känim, ýa Resul,  
Şyfkatym, puşty-penahym, bakyýanym, ýa Resul,  
Kyblagähim, wirdim, senam, zikri-zybanym, ýa Resul.

Hemmeden owwal ýaratdy, barçadan agla seni,  
Wasp eder Ýasini-agzam, süreýi-Taha seni,  
Üç ýüz on üç mursal içre kyldy Hak öwla seni,  
Hak tagala dost üçin diýdi Habybulla seni,  
Gupbatyl-yslam şergi, dini-imanym, ýa Resul.

Mugjyz ile Arşdan Aýy böldüňiz barmak bilen,  
Leýletil-magraç tüni Refref münüp Byrak bilen,  
Kaby-köwseýne baryp, bolduň neşin Halyk bilen,  
Lä mekanda sözleşip togsan dokuz müň, Hak bilen,  
Arşy-Kürsi fis-sema Fahry-Jahany, ýa Resul.

Kyrk ýaşynda pygamberlik ýetişdi Ahmede,  
Goýdy Hak söýgen sebäpli täji-manzar başyda,  
Jebraýyldan süreýi-Ykrany gönderdi Huda,  
Ol Hatyja – diýp iman boldy musulman ibtida,  
Depderi nury-Huda sahypkyranym, ýa Resul.

Dört don indi semadan hylgaty-löwläk oňa  
Içdiňiz „aýnan-tüsemäh“ şerbeti geldi saňa,  
Hak nübüwwet hormatyn goýdy mübärek puştuňa,  
„Ýa Habybulla“ bitildi ol ezelde ruhuňa,  
Hak habbyby zaty-päk, dürri-ýegany, ýa Resul.



„Köydürer Hak ymmatyň“ diýp Jebraýyl kyldy seda,  
Ýyglaban ýüzlendi çöle: „Ymmat-a, waý, ymmat-a“,  
Gözýaşyndan ýüzni laý, etdi şirin janyn pida,  
„Gal ýeriňden, ýarlykadym ymmatyň“ diýdi Huda  
Ymmata ýüz mün eneden mähribanym, ýa Resul.

Seýýidil-köwneýin özüň, aldyň hasa, meswäkni  
Rehmetel-lil-älemin, agzam ýaratdy Hak seni  
Ymmatym diý, kyl medetge men deý asy bendäni  
Aşkyky diýr, eýlegil ýowmul-jeza şyfkät meni  
Taňla siz puşty-penahym, saýawanym, ýa Resul.

### SENDEN MEDET

Ýa Kerim, Rahman, Rahym-a owwaly Senden medet,  
Üç ýüz on üç enbiýalar mursaly senden medet.  
Ýa Bahawyl haky weddin Saýyly senden medet,  
Şyhy-Abdylkadyr-a, ýa Şiraly senden medet,  
Piri-Selman, Bişr Hafý-kämili senden medet.

Ýa kuwwat ders aýdara ýüz mün fakyha subhy-şam,  
Ol Ylahydan ýetişse berseler (bir) doly jam,  
Ylmy-hal, ylmy-ledünde dersimi kyslam tamam,  
Hatmy kyslam ruhyga, köňlümde ýat olsa Kelam,  
Lut-u, Salyh, Ýunusy, Babyry senden medet.

Ýa Muhammet, enbiýalar serweri, Fahry-Jahan,  
Möwlewi, çilten, Hoja Ahmet, Meşrebi-syrry-nehan,  
Läle Agzam, onki ymam, diwana Burkut kelan,  
Dawut, Isgender, Süleýman äleme hökmi risan,  
Mansury, ol Halyly, Ysmaýyly senden medet.

Çagyryp Ysmamydy – Pälwan ata, Pirýary ýat,  
Ýa nebi Idrisi, Isa, Hydry, Ylýasy ....<sup>1</sup>  
Tahyr-a, ýa Kasym-a, ýa Ibni-Ahmet päki-zat,  
Baýezit, Soltan Weýis, ýa Nejmeddin, ýa myrat,  
Ýa Abu Bekri, Omar, Osman, Aly senden medet.

Şyhy-Attar, şyhy-Safwan, ýa ezizi-Zülkefl,  
Şyhy-Basry, parsa, abdal, şyhy-Bähülly bedel,  
Bedr ata, Halat weli, şyh-Seriri ýa bezel,  
Aşkyga rozy kyl ylmy-ledün Sakyýy-Ezel,  
Üç ýüz altmyş alty är, ýedi weli senden medet.

## DURSUN DIÝP

Halk eýledi, gudratdan ýokdan bara getirdi,  
„Tä ölinçä gul bolup, gullugymda dursun“ diýp.  
Halal-haram ýygar sen aýşy-eşret arzuwlap,  
Ýaratdymy, eý gapyl, „Dünýä bezmin gursun“ diýp.

Maňlaýyňa ýazyldy näçe dem, rysgal, iman,  
Ondan soňra dirilip, jeset içre berdi jan,  
Haýwan etmeý bizlerni, kyldy pazlyndan ynsan,  
Inderdi pany dünýä, „Bendeçilik sürsün“ diýp.

Dört ýüz kyrk dört süýek-de üç ýüz altmyş damarlar,  
Ýüz segseni deprener, lerzan urar bikarar,  
Jeb eýledi jaýba-jaý, ýörirge kyldy taýýar,  
Ýaradypdyr „Emrime, permanyma ýörsün“ diýp.

Berdi munda dünýäniň aýşy-eşret, sapasyn,  
Dahan içre bildirdi näzi-nygmat mazasyn,

---

1 Golýazmanyň zaýalanandygy sebäpli soňky sözi okap bolmady.

Häzir bolup, goýmagyl daýym zikri-senasyn,  
Göýä kyldy diliňi „Zikrim aýdyp dursun“ diýp.

Haýwandan artyk eýläp, akyl berdi bilerge,  
Gulak berdi eşidip, emri-magruf alarga,  
Gol beripdir hem haýyr, bendeçilik kylarga,  
Aýak berdi „Şükr edip, tagatyma barsyn“ diýp.

Nejis nebse bulaşmaý, bilip, halal yzlagyn,  
Ýagşy tutup niýetiň ybadatyň gizlegin,  
Göz beripdir, görübän, dogry ýoldan azmagyn,  
„Kelam okyp, akl edip, sungatymy görsün“ diýp.

Aşyky diýr, baş goýar bir gün garaňky göre,  
Barça geçer, şa-geda, gör-gabrystana bara,  
„Men Rebbük“ diýp ýetişer Münker-Nekir şol ýere,  
Perman bolar: „Ol bende jogabyny bersin“ diýp.

## BEÝANA GELDI

Hezar ötdi, ýakyn ant, ýowuk ahyr kyýamat,  
Pygamberiň hadysy bir-bir beýana geldi.  
Renji-bela köpeldi, geldi mergi-mufajat,  
Ýok, aýryksy bet işler, görüň jahana geldi.

Ýylba-ýyldan kemeldi, karz-amanat alyşmak,  
Kapyr bilen din üçin galdy gazat kylyşmak,  
Mähri-şyfkát galmady, hemaýatçy boluşmak,  
Bir-birine tyg urup, kast şirin jana geldi.

Mömin başy kesilip, ganjygadan asyldy,  
Ýiti hanjar tyg ile gara kelle kesildi,



Musulmanlar ýyglaşyp, gözde ýaşyny syldy,  
Eýýämden din aýryksyp, döwür ýamana geldi.

Kazy hökmi satylyp, şöhrat tapmaý adalat,  
Göterildi bereket, kemdir haýyr-sahawat,  
Keýp ederler günäni, galdy azan-u kamat,  
Din susalyp, şer artyp ahyr nyşana geldi.

Ýalan dawa köpelip, şert edip, ant içdiler,  
Ýesir edip bir-birin, nāhak ganlar saçdylar,  
Harap edip ölkäni, zalym hetden aşdylar,  
Jebir, sütem, zulm artyp, öлке weýrana geldi.

Boýun goýup buýrugä Haka ryza galmady,  
Hak emrine yhlasly, zikri-sena galmady,  
Gyz-gelinde ybaly şerim-haýa galmady,  
Eý gardaşlar ýakyn bil, ahyrzamana geldi.

Mün iki ýüz bu sene, ýetmiş başde bitildi,  
Aşky diýr, zalymdan jebir-jepä ýetildi,  
Musulmanlar ýesiri, gör, arada satyldy,  
Uýmazlar hana, şerge döwri-zamana geldi.

## BIZNI

Nebsi-şeytan dünýäde kyldy awara bizni,  
Rehmetiň duş etmeseň bu günäkäre bizni.  
Albaý bular mal bile, dünýä – mekgara bizni,  
Dil bir bela, göz güwä, goýar azara bizni,  
Waweýla hal, garaňky salsalar göre bizni.

Kazy bolup Hak Özi ulug diwan gurular,  
Halala hasap biýr sen, haýyr-şeriň sorular,

Haram üçin azap bar, otly gürzi urular,  
Gyldan inçe çekilen Syrat üzre sürüler,  
Ýa Rep, hidaýat eýle, goýma azara bizni.

Şeýtan şerini taşlap, ýagşylara hemra bol,  
Alymlar wagzyn eşdip, nesihata gulak sal,  
Gabrystanda oturyp, ölenlerden ybrat al,  
Eziz teniň toz bolar, bu habý-gaflatdan gal,  
Ajál kerwen, bir günü çeker hatara bizni.

Bihabar gapyl adam, ýüz müň söwda serinde,  
Dilde gybat, ýalan söz, küýüň şeýtan şerinde,  
Amanatdyr, myhmandyr, durmaz bu jan ornunda,  
Akyl – ejiz, nebsiň – köp, jismiň günä bahrynda,  
Towpykyňa duş eýläp, çykar kenara bizni.

Dolap üç gat kepene, dar lahada girilse,  
Sowal üçin gabyrda eziz teniň dirilse,  
Söz bolmaz, lal bolar dil gazap birle sorulsa,  
Aýmasaň, ejiz tene otdan gürzi urulsa,  
Hal müşgildir diýmeseň: „Bende“ biçäre bizni.

Özüň oda döz geldiň, şere goýduň päliňi,  
Şirin jana gyýmadyň jepa çeken malyňy,  
Paýlaşarlar, iýerler, ölseň urup talaňy,  
Ogul-gyzyň mähriban, habar almaz halyňy,  
Gün-günden ýat bolarmyz salsa mazara bizni.

Aşyky diýr, gapylmyz, ejabat ýok dogada,  
Alymlarmyz kem amal, bolmaz hamdy-senada,  
Haýrymyz kem, günämiz günbe-günden zyýada,  
Resul ymmat diýmese kimgе bararmyz dada,  
Ejiz tendir tap etmez, salsalar nara bizni.

## BILMEZMIŇ

Eý gapyl ten, topraga garylaryň, bilmezmiň,  
Ýüz-müň söwda başyňda, ger öleriň bilmezmiň.  
Haýyr-şer üçin mizan gurularyn bilmezmiň,  
„Wel-bagsu bagdel-möwt“ – dirilerin bilmezmiň,  
„Men Rebbük“ diýp gabyrda soralaryn bilmezmiň.

Ten tap etmez azap bar, günä üçin her merge,  
Jepa bilen jan çykamaz, göwre dönüp kömürge,  
Ulaşar sen uzyn ýyl sansyz ölmez ömürge,  
Hamsyna elfi sene, pikir etgin emrige,  
Her günün elli müň ýyl, ger, bolaryn bilmezmiň.

Azygyňy taýýar et, wagtyň giçdir erte, bol,  
Sap-sap gelip-geçendir, ötenlere nazar sal,  
Adamdan gapyl ne bar, jan bitenden ybrat al,  
Gyz-gelinde nazaryň, nämähreme degrip gol,  
„Hamimun azaben-när“ saçylaryn bilmezmiň.

Bir haýratyň on bolup, hülle bolup don geler,  
Saýa bolup halaldan aja beren nan geler,  
Howa gyzar mis kimin, tene ölmez jan geler,  
Kim suwsuzlyk, azapda, kime eşret kän geler,  
„Wasakahum şeraban“ berilerin bilmezmiň.

Munda kylan haýratyň, taňla bolar medetkär,  
Sogapdan daş gaçar sen, günä bilen pür humar,  
Müşgildir ymmatym diýp, almasa Şahy-Muhtar,  
„Sümme fi silsiletun zergahä feskulu“ bar,  
Otdan zynjyr ejiz ten çekilerin bilmezmiň.



Ýelip-ýortup nebs üçin, Hak emrine galmaz sen,  
Şer işi arzuw eýläp, haýyr bile bolmaz sen,  
Şeýtan bile baş goşup, dogry ýola gelmez sen,  
Jan şirindir, ataşa tap getire bilmez sen,  
„Ýa, leýteni-turaban“ aýdylaryn bilmezmiň.

Gör ne tutum ölmezlik Aşykynyň hyýaly,  
Ýaragyň tut, azyk al, ýol uzakdyr, gowgaly,  
El-aýagyň şahadat, eden işiň güwäli,  
Hak „Şedidun-ykab“ diýr, waweýla bende haly,  
Ejiz tene ot gürzi, urularyn bilmezmiň.

### **BOLMAZDAN BURUN**

Tut ganymat garrylyk gerdan bolmazdan burun,  
Hassalyk gadryny bil, bijan bolmazdan burun.  
Garrylyk şükrüni bil efgan kylmazdan burun,  
Möwte şükür et gara ýer zyndan bolmazdan burun,  
Gabra şükür et direlip, perman bolmazdan burun.

Jan guşy durmaz, kapasdan bir gün armanly uçar,  
Ol ogul-gyz, mähriban gardaş-dogan senden gaçar,  
Geýinip ýeňsiz kepen, tabyt münüp läşiň göçer,  
Menzil üç, döwran sagat, ömür baş gündür geçer,  
Ýatma gaflat, gör era çendan bolmazdan burun.

Şum ajalyň zähmetinden reňni-roýuň saralar,  
Ýuwtgaly agzyn açyban ol gara ýer ýarylar,  
Onki bendiň lahşa-lahşa bir-birinden aýrylar,  
Zerre-zerre bolunyban toprak içre garylar,  
Azygyň tut ýer bilen ýegsan bolmazdan burun.

Gelgeý ol naýza boýy bu başyň üzre apytap,  
Bu haram üçin azap bar, ol halal üçin hasap,  
El-aýak, göz-dil güwa etgen işiň, bergeý jogap,  
Mal olar duşmanyň taňla, wepadaryňdyr sogap,  
Kyl haýyr bu ten turap weýrana bolmazdan burun.

Gapyl bolma Aşyky, tä baryda jan tende, sen,  
Şum ajaly bilmediň haýsy aý, haýsy günde sen,  
Üç ýüz aýy ötüribän, ne görüpsiň munda sen,  
Bir Hudany ýat edibän, ýyglagyl her tünde sen,  
Taňla bu ten direlip, haýran bolmazdan burun.

### GALMADY

Olmaýyn gapyl köňül bu ten era jan galmady,  
Dört ýaran Bu Bekr, Haýdar, Omar, Osman galmady.  
Tagty asmandan uçan şahy-Süleýman galmady,  
Zal-u Isgender mysaly Rüstemi san galmady,  
Begde-handa tä ebet eşretli döwran galmady.

Asly bu Adam safýnyň, bad-u ab, ataş, turap,  
Boldy peýda çoh weli, ol çoh nebi mursal döräp,  
Çoh öwlüýä, ençe büzürg, ençe ýüz müň şyhy-şap,  
Şum ölumiň zähmetinden barçasý boldy harap,  
Ençe ýüz müň zaty-päkler geçdi ýegsan galmady.

Adam ogly ölmejek sen, nebs yzynda ba howa,  
Gapyl-a, sanagly bu sagatda müň demdir eda,  
Her ne bardan aýrylar, bir gün jesetden jan jyda,  
Geçdiler arman bilen baý-u pakyr, şah-u geda,  
Gör Hakyň dosty Muhammet, şeýle janan galmady.

Gizlenip Nemrut ölümünden kyrk gabat saldyrды jaý,  
Kyldy barçasyn heläk gudratyn emr etdi Hudaý,  
Şum ölümiň pyrkaty bir gün kylar yzyňy waý,  
Ak otag, abat şäher, nagşy-zerefşanly saraý,  
Now şüküfte ter çemen, bagy-gülüstan galmady.

Aşyky, duşman daşyňda çarh uran dünýäni gör,  
Men diýen ärler gara ýer boldy, gabrystany gör,  
Şa idi boldy geda Ybrahym Edhem hany gör,  
Sydk ile ýalbar Haka, Isaýy-Ruhullany gör,  
Şum ölüme çäre tapmaý geçdi Lukman galmady.

## PELEK

Dat heý, bidat eliňden, çoh eken aly pelek,  
„Men seniň“ diýp dost bolup, owwal berip baly pelek.  
Ahyrynda ýuwtdurar sen zähri-kattaly pelek,  
Merde – zyndan, şa-geda çoh senden armanly pelek.

Boldy maldan aýrylyban bir niçe baýlar gedaý,  
Kyldy Taňry, berdi döwlet birniçe ýoksulny baý,  
Kimse gamgyn, kimse şat, bir ýerde toý, bir ýerde waý,  
Günde çendan öwrülip, durmady bir zaly pelek.

Görkezip tylla, derem, aldap zyndan ýeldirer,  
Bir günü haldan salyp, ter-nowça meňziň soldurar,  
Görkli göwräň gum kylyp, häkden gözüňi doldurar,  
Etmişň ýyglatma nunhor, şeýle keç, ganly pelek<sup>1</sup>.

---

1 Bu bendiň „Maly-dünýä görkezip, aldap zynda ýeldirer,  
Biwepa, rehm eýlemez, bir gün basalap öldürer,  
Ahyry haldan salyp, häkden gözüňi doldurar,  
Etmişň çoh barçalarga, şeýle keç, ganly pelek“ – diýen nusgasy hem bar.

Rüstem, Isgender geçendir döw-perini titredip,  
Galmady şahy-Süleýman, ýer ýüzüne hökm edip,  
Günde göçdür ýollanar, kimse gelip, kimse gidip,  
Geleni garşy ýuwdup sen, doýmadyň häli pelek.

Tor çekipdir daşymyza, dandamaz, doýmaz, ýuwdar,  
Aýyryp maly-watandan bir günü taraç eder,  
Bilmez ol gapyl başyň, ger öwrüler ömrüň öter,  
Gije-gündiz asyýa deý misli-tymsaly pelek.

Galmaz ol barça gelen, perrende hem derrendeler,  
Pikr eder ölmezligi, dünýäni söýen gendeler,  
Ömr ötir magrur olup bihuda gapyl bendeler,  
Tä ölünçä aýş ile ýüz dürli gowgaly pelek.

Aşky, gör aýlanar kasdyňda dünýä çarh urup,  
Dünýäniň pikr et wepasyn, bar-da gabrystan görüp,  
Ençe ömr içre ne gördüň, yzyňy pikr et durup,  
Duýmadym, ömrüm ötürdi, aýlanyp saly pelek.

### ARMAN, DÜNYÄ SEN

Baýy-garyp, barça şahy-gedaga,  
Bir günü goýar sen arman, dünýä sen.  
Akmaga meňzär sen eşretli бага,  
Akylla – gamhana, zyndan, dünýä sen,

Hany asmandan uçan şa Süleýman?  
Hany Zal, Rüstem, ol piri-Selman?  
Hany müň ýyl ýaşan hezreti Lukman?  
Baryn gara ýere salan, dünýä sen.

Bir gazap aýaty gönderdi Hudaý,  
Resul ýyglaп çykdy: “Waý, ymmatym, waý”.

Gözýaşyndan kyldy nurdan ýüzün laý,  
Nalyşyndan bolan lerzan dünýä sen.

Jirjisi gör, ýüz müň para edildi,  
Ýunus bent edilip, derýa atyldy,  
Ýusup gul diýp, ilden-ile satyldy,  
Etmişin ýyglatma, girýan, dünýä sen.

Ýakup ýyglap, ötürendir kyrk ýyly,  
Kör boldy gözleri, ham boldy bili,  
Ogly atasyndan, atadan ogly –  
Bir-birewden aýra salan, dünýä sen,

Mansur deý janany dardan asdyryp,  
Derisin soýduryp, başyn kesdirip,  
Çoh zaty-päklerni gumga basdyryp,  
Tomaşakär, horram bolan, dünýä sen,

Kerbelada Ýezit ençe janana,  
Zar etdi içim suwa, bir parça nana,  
Jan tabşyrdy, nalyş edip Suhana,  
Ýedi gün ýas baglap, ýyglan, dünýä sen,

Aşyky diýr, öler her niçe ýaşan,  
Hany erkin Taňry bile sözleşen?<sup>1</sup>  
Hany Hakyň dosty magraja aşan?<sup>2</sup>  
Ençe jananlardan galan, dünýä sen.

## BU DÜNYÄ

Dünýäni dost tutan gapyl gardaşlar,  
Barçanyň serinden geçer bu dünýä.

---

1 Bu ýerde Musa pygamber göz önüne tutulýar.

2 Bu ýerde Muhammet pygamber göz önünde tutulýar.



Akyl saklap pul ýygnagan syrdaşlar,  
Ýygnan malyň bir gün seçer bu dünýä.

Ne hyýalda dünýäni dost tutar sen,  
Munça ýygnap, ahyrynda neter sen,  
Ajal gelse, ýüz dönderip gaçar sen,  
El bulap, al bilen tutar bu dünýä.

Gahba pelek salar üstüňden güzer,  
Dünýä harys bolma, oturma zynhar,  
Jan bir gymmatbaha, ajal – hyrydar,  
Gelse hyrydaryň satar bu dünýä.

Hasapda kem bolar baş bile onuň,  
Dünýäge azm edip, tutjakdyr göwnüň,  
Bir gün ajal gelip, ahyret donuň,  
Kaza arşyn bilen biçer bu dünýä.

Aşyk Oraz aýdar, ne akyl-huşdur,  
Dünýä bil baglamaň ahyry puçdur.  
Gara ýer aźdarha adam bir noşdur,  
Eý dostlar barçany ýuwdar bu dünýä.

## DÜNYÄ SEN

Owwaly abat, düýbi weýran, ähdi ýalan dünýä sen,  
Zalym-u zulm ediji, bar işi usýan dünýä sen.  
Dost bolar sen owwaly, ahyrda duşman dünýä sen,  
Bir kararda ýörmegen, bir mesti-haýran dünýä sen,  
Ençeleri eýlediň ýer bile ýegsan dünýä sen.

Iki dünýäniň çyragy hezreti Serwer hany,  
Äleme hökmün ýöreden, Rüstem, Isgender hany,

Tagty asmandan uçan, şahy-Süleýman är hany,  
Din üçin kapyrlary gyrgan Aly Haýdar hany,  
Goýmadyň ýagşy-ýamany, düýbi weýran dünýä sen.

Çarh urar sen asyýa deý, kasdymyzda bikarar,  
Gije-gündiz gan içer sen, eýlemek işiň mazar,  
Haznaly bir ajdarha sen, göýä bir owsunjy-mar,  
Doýmadyň garşy ýuwdup, çohlarny kyldyň häkisar,  
Murda-zinde, şa-gedaga, goýduň arman, dünýä sen.

Talygyňny agtaryp men, ahyryn gördüm harap,  
Aldaýyp garşy çeker sen, mal bilen albaý bulap,  
Husnuňa magrur edip sen, özüňi zerden bezäp,  
Gözüňe sürme çekip, ruhsaryňa sürtüp güläp,  
Al-u ýaşyl bezenen, kaddy hyraman dünýä sen.

Göýä bir düýş sen görüngen, galmyşam saýyl bolup,  
Ne görüp sen pikir et yzyň, ömrüň ençe ýyl bolup,  
Aşyky, sen bada berme, ömrüňi jahyl bolup,  
Arzuwlap bihuda gezdim şowkuňa maýyl bolup,  
Akla – zyndan, akmaga bir bagy-bossan dünýä sen.

## DÜNYÄNIŇ

Gapyl adam bilmez ol, bir gün öterin dünýäniň,  
Akyl erseň bawer etme ygtybaryn dünýäniň.  
Ýanyňa ýoldaş gazangyl, taşla kârin dünýäniň,  
Ýer bolar „Men-men“ diýip alan humaryn dünýäniň,  
Bar-da gabrystany gör, pikir et mazaryn dünýäniň.

Ýedi ýüz-de elli ýyl Adam behiştde ýördüler,  
Azyban bugdaýy iýdi, dünýäge inderdiler,

Gezdiler üç ýüz ýyl aglap, çoh ömür-ýaş sürdüler,  
Hem Howa Adam sebäp, çoh enbiýa öndürdiler,  
Galmady hiç birisi, tapmaý bararyn dünýäniň.

Ahmedi – Haýrul-Beşer, duşenbe dünýä geldiler,  
Mugjyzatyn görkezip, kapyry dine saldylar,  
Jan çekip ymmat üçin, aj-u ýalaňaç boldular,  
Ymmat üçin berdi oglun, kehruba deý soldular,  
„Ymmat-a, ymmat“ diýip terk etdi baryn dünýäniň.

Ol Ýezit saldy Hüseyiniň başyna ahyrzaman,  
Ýedi günläp ýas tutup, älem ýüzün tutdy duman,  
Ençe günler bir içim suw, tapmadylar aşy-nan,  
Ahyry zar aglaşyp boldy şehidi biguman,  
Çekdiler jebri-jepa çoh, ahy-zaryn dünýäniň.

Aşyky diýr, bir günü Ybrahym Edhem patyşa,  
Gör, Ylahydan ýetişdi, geldi gaýypdan seda,  
Atlasyn şalga berip, jinde geýip boldy geda,  
„Hüw“ diýip boldy galandar, maly-mülkünden jyda,  
Taşlady ol täji-tagty, zernigärin dünýäniň.

## DÜNYÄDIR

Doslarym berme köňül yşky wepasyz dünýädir,  
Ozaly aldar seni, ahyr sapasyz dünýädir.  
Rahaty ýok, mähneti köp intihasyz dünýädir,  
Dynmaýyn wa-hasrat-a sanmaň jepasyz dünýädir,  
Misli baýguşhanadyr weýran, binasyz dünýädir.

Ozaly güldür ýaranlar, ahyry hardyň biliň,  
Kimni göreşe gaş kakar, aldançy haýýardyr biliň,

Her mahal zülpün darap, çun belli betkärdir biliň,  
Mekr bilen aldar seni, jadyçy mekgardyr biliň,  
Hefderi her dem hyýal loly, haýasyz dünýädir.

Egnine atlas geýip, zerbap bürener başyna,  
Biline şitde orap, ýüz öwrüler dört daşyna,  
Hynalap on barmagyn, sürme çeker göz-gaşyna,  
Bil ki nadan bolsa bährin getirer öz gaşyna,  
Çohlary noş eýlegen, doýmaz gynasyz dünýädir.

Fe izä haşmyn çekip, hünjini asmyş boýnuna,  
Tä ýüz zaňly tumar-heýkelini dakmyş aldyna,  
Dandamaz ýagşy-ýaman, her kimi tartar goýnuna,  
Aryp olganlar ynanmaň, bu bezzazyň aýnyna,  
Hiç möwtüň abady ýok, bibat, binasyz dünýädir.

Aşyky diwana, bilgil, dünýä bir kerwensaraý,  
Bu ajal – derýa urup, ömrüň bozulgaý sanma-san,  
Panyga berseň köňül, magşarda bolgaý başagaý,  
Zarp urup, çarhy-pelek bir gün goýarlar haý-waý,  
Jan biten baryn ýuward, ajyg nowasyz dünýädir.

## ÄHDI-PEÝMANA INDI

Ahyr alamat gelip, doldy jahana indi,  
Wada-ygrar galmady, ähdi-peýmana indi.  
Bet işe keýp ederler, uýup şeýtana indi,  
Hemaýatçy köpeldi, zalym-ýamana indi,  
Gün güýçlüňki, rehim ýok, nurbat-amana indi.

Dünýä ýygmak, ýygnamak zikri-sena dillerde,  
Ýamanyň ody sönmez, pisat artyp illerde,

Ejizge jebr ederler, sütem artyp illerde,  
Güýç-güýç ýeten zamandyr, garakçylar ýollarda,  
Zalymlar çarh urarlar oýan-buýana indi.

Tarykatnyň sopusy şerti kaýsy bilmezler,  
Amal kylyp ylyma, hakykaty aňmazlar,  
Şer işe keýp ederler, haýra gulak salmazlar,  
Toba, istigfar aýdyp, şerigatda bolmazlar,  
Amal etmez alymlar, uýmaz Gurhana indi.

Hiläge ýol açarlar, dogry ýoly örterler,  
Parh etmezler haramy, dandamazlar ýuwardlar,  
Halaly yzlagan kim, haram üçin ýortarlar,  
Musulmanlar ýesirin kapyrlara satarlar,  
Bir-birlerin öldürip galdylar gana indi.

Şerigaty yzlaýyp, magrypeti bilmezler,  
Wagyz-nesihat diňläp, gelip gulak salmazlar,  
Ejizi ýygldarlar, ýetim köňlün almazlar,  
Garyplar har aýakda, mähir-şyfkat kylmazlar,  
Pukarany goýarlar zary-girýana indi.

Haýyr işden daş gaçyp, şere gadam goýuldy,  
Saýlamazlar halaly, haram lukma iýildi,  
Ýalan dawa köpelip, ant içip, hak köýüldi,  
Hak söze ynanmazlar, ýalana rast diýildi,  
Keýp ederler jemleşip jürmi-usýana indi.

Baýlaryň nebsi artyp, kylmaz haýry-sahawat,  
Adalat kem beglerde, derwüşlerde kanagat,  
Dini-yslam susuldy, kemdir azan-u kamat,

Uluglarda hormat ýok, kiçilerde diýanat,  
Galypdyr kada-kaýym, edep-erkana indi.

Kyrk kişiden bir kişi bilermiş dini-iman,  
Namaz, roza kylmazlar, bolarmyş nämusulman,  
Bezenişip köý-köçe, gyz-gelin bişerm an,  
Gardaş-dogan bolarlar sowuk-sala, kineden,  
Bir-birine aýdyşyp, ençe efsana indi.

Aşyky diýr, alamat zamana ahyrynda,  
Uzak ömür kemeler, ýetmez köp ýaşa bende,  
Bulur yzzat tamamy sazandaýy-göýende,  
Nähak ganlar döküler, zulum artyp jahanda,  
Bu gün-ertemi, bilmen, ahyrzamana indi.

### **GELDI KYÝAMATDAN NYŞAN**

Bir-bir ol geldi, görüň, ahyr alamatdan nyşan,  
Bisebäp ingeý jahana renji-apatdan nyşan.  
Sus bolup, yslamy-din, kemdir jemagatdan nyşan,  
Galmaz ermiş düýşden özge, hiç keramatdan nyşan,  
Halysan, ýok biryýa haýry-sahawatdan nyşan,  
Mal ýygar baýlar haram, galmaz kanagatdan nyşan,  
Şek degildir, dostlarym, geldi kyýamatdan nyşan.

Kim golunda sazy bolsa, yzzat ählidir besi,  
Kimlere şergiň sözi, misli gulagna har sesi,  
Derwüşü dünýä söyler, parany – müfti, kazysy,  
Saýlamazlar lukmany, aç börüler deý sopusy,  
Üşür, nezrulla zekaty – hile boldy barysy,  
Ýagşyny diýrler ýaman, ýagşy diýerler näkesi,  
Şek degildir, dostlarym, geldi kyýamatdan nyşan.

Bir alamat – il era haýr-u bereket kem bolar,  
Zalymyň zulmy rowaç, barça musulman gam bolar,  
Betpygyl ýyl-ýyldan artyp, şergi-yslam sem bolar,  
Tagata gapyl bolup, bet işe akly jem bolar,  
Emri-Hakny terk edip, dünýä höwür-hemdem bolar,  
Paç alyp meşgapçy ilden, begler işi zulm bolar,  
Şek degildir, dostlarym, geldi kyýamatdan nyşan.

Baýlara yzzat kylarlar, ýarly gözge ilmegeý,  
Hatyn – ärge, ogul – ata barça hormat kylmagaý,  
Bir-birewge halk içinde mähri-şyfat galmagaý,  
Bezenip gyzy-juwanlar, ger haýa-şerm olmagaý,  
Tapgaý ol betha orun, ýagşyda yzzat bolmagaý.  
Kyrk kişiden bir kişi bilgeý namaz ýa bilmegeý,  
Şek degildir, dostlarym, geldi kyýamatdan nyşan.

Kem bolup howpy-rija, artar pisat ol bigüman,  
Jet bolar iki musulman, döküler nahak bu gan,  
Är bilerler özüni, kim bir bet iş etse ýaman,  
Söwdagär bolgaý zyýada, rast – kem, artar – ýalan,  
Kem bolar sözlegüji tesbih-u tehlil-u Gurhan,  
Kylmaz alymlar amalny, kem bolar dini-iman,  
Şek degildir, dostlarym, geldi kyýamatdan nyşan.

Aşyky diýr, haýrymyz kem, jürüm derýa deý daşar,  
Ýagşylardan daş gaçyp, barça ýamanga baş goşar,  
Yzzat eýläp, är bilerler kimniň işi bolsa şer,  
Ol otuz-kyrkdan kim aşar – ömrüdir Haýrul-beşer,  
Gyş uzar, ol aýy-günler ýylba-ýyldan kem düşer,  
Artar ol jebri-sütem, barça musulman aglaşar,  
Şek degildir, dostlarym, geldi kyýamatdan nyşan.

## JYDA

### *(Nowaýynyň gazalyňa tahmys)*

Ah, kim wale kimin, serwi-huramandan jyda,  
Gözlerim durar ol gülbergi handandan jyda.  
Sakatdyr jan dagy ol hüýri-ryzwandan jyda,  
Ne nowa-saz eýlegeý, bilbil gülüstandan jyda,  
Eýlemez toty tekellüm şekeristandan jyda.

Wah, niçe yşk ody jismide süýekni örtegeý,  
Köňülňi habybyga ot salgan etekni örtegeý,  
Şuglalyk ahym semadan tä semekni<sup>1</sup> örtegeý,  
Ol kuýaş hijrinde gorkar men pelekni örtegeý,  
Her şerary kim bolar bu otlug efgandan jyda.

Wah ki bagrym dökdi gözler ýolydan pergala köp,  
Zagf edip men bes ki dökdi gamlyg eşkim läle köp,  
Göz hem ol gül hijrinden ýagdyrды gülgün jala köp,  
Diýme hijranymda çekmeý sen pygany-nala köp,  
Jisim eýlärmäni pygan, bolgan nebsi-jandan jyda.

Kylgaly mahrumy-jany waslydan janan meni,  
Talhy-käm etmiş tirik badasyndan jan meni,  
Her zamany öldürer gam zähriden hijran meni,  
Hijri ölümden talh imiş, mundan soň eý gerdan meni –  
Eýlegil jandan jyda, leýk, etme asmandan jyda.

---

1 Semadan tä semek – asmandan balyga çenli. Bu söz tutuş, barlyk älemini aňladýar. Gadymy gündogar düşünjesine görä ýeri sary öküž, öküzi bolsa bir uly balyk göterýärmişin. Bu ýerde asmanyň üstünden ýeriň astyna çenli ähli barlyk älemi göz önünde tutulýar.





Bagryma eý hary-hijran, her zaman sanjylmagyl,  
Eý, köňül ýüz hüýr baksa gözge gaýryn salmagyl,  
Meniň bile sözlese eý jan, ýardan aýrylmagyl,  
Bolsa janym ýüz müň algyl, eý, hijr leýkin kylmagyl –  
Ýa ony menden jyda, ýa hut meni ondan jyda.

Jany, ondag yşkyň ody şuglasy kül kyldy kim,  
Jism – onuň dek şuglaýy-ruhsaryga ýakyldy kim,  
Şerhi-halyga olarnyň bu rakam ýazyldy kim,  
Wasl era perwana örtendi, hamana bildi kim –  
Kylgu dekdir subh ony şemgi-şebistandan jyda.

Aşyky, kim bolgaý, ol bir şowhy-gül ruhsarsyz?  
Eýle bilbildir ki, ol galmyş güli-gülzarsyz,  
Waý, ol bidilge kim, bolgaý tirik dildarsyz,  
Bir eýesiz it bolup erer Nowaýy ýarsyz.  
Bolmasyn ýa Rep ki hergiz bende soltandan jyda.

## Arzuwy armanly şahyr

### Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow:

*Türkmenistanyň hemmetaraplaýyn ösüşleriň hem-de galkynyşlaryň täze sepgitlerini nazarlaýan zamasynda türkmen halkynyň adamzadyň edebi-ruhy hazynasyny baýlaşdyran milli mirasy düýpli öwrenilýär; dünýä edebiýatynyň, sungatynyň, medeniýetiniň ösüşine ägirt uly goşant goşan köpöwüşginli edebi-çeper gymmatlyklary dünýä ýaýylyar.*

XIX asyr türkmen edebiýatynyň taryhynda in az, has takygy, ömri we döredijiligi ýeterlik öwrenilmedik şahyrlaryň biri hem Aşkydyr. Şahyryň ömrüne we döredijiligine bagyşlanyp ýazylan işleri barmak basyp sanaýmaly. Bu işlerde hem köplenç şol bir maglumatlar, şol bir pikirler gaýtalanýar diýen ýaly. Geçmiş şahyrlarymyzy öwrenmäge ilkinjileriň hatarynda girişen akademik B.A.Garryýew Aşky meselesinde hem işjeňlik görkezipdir. Ol 1943-nji ýylda „Aşky“ atly ýörite makalany çap etdirýär.<sup>1</sup> Şol ýyl B.A.Garryýew Aşkykynyň goşgular ýygyndysyny hem neşir etdirýär.<sup>2</sup>

B.Garryýew kitaba ýazan „Sözbaşysynda“: „Aşky türkmen şahyrlarynyň in talantlylaryndan biri bolsa-da, onuň gözel-gözel eserleri henize çenli hiç ýerde çap edilen däldir. Hakykatyna garanymyzda, Aşky Seýdi, Zelili, Kemine, Mätäji, Kätibi ýaly klasyklarymyz bilen bir hatarda durmaga, bütinleý, hakly şahyrdyr“<sup>3</sup> diýmek bilen, hakykatdan hem Aşkykynyň ýüni ýeten şahyrdygyny

1 B.A.Garryýew. Aşky. „Sowet edebiýaty“ jur. 1943, № 1

2 Aşky. Lirika, Aşgabat – 1943 ý.

3 Aşky. Lirika. Birleşen türkmen döwlet neşir. Aşgabat – 1943, 5 sah.

adalatly belleýär. Alym şahyryň adynyň Oraz, Oraz şahyr, Molla Oraz bolandygyny nygtamak bilen, şahyryň Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Milli golýazmalar institutyndaky 1-nji bukjada saklanýan diwanyndan:

*Müň iki ýüz ýetmiş başde bitildi,  
Aşyky, zalymdan jepa ýetildi –*

diýen setirlerine salgylanyp, 1275-nji hijri ýylynyň miladynyň 1858-1859-njy ýyllaryna gabat gelýändigine esaslanyp, şeýle hem şahyryň şygrylaryndaky öz ýaşy hakynda maglumat berýän setirleri mysal getirip, Aşyky, takmynan 1830-njy ýyllarda doglupdyr diýen netijä gelýär<sup>1</sup>. Alym şahyryň aradan çykan ýylynyň nämälimdigini aýdyp, şeýle-de bolsa XIX asyryň 70-80-nji ýyllary diýip çaklaýar. Alym bu pikirlerini şol ýylda, ýagny, 1943-nji ýylda „Sowet edebiýaty“ žurnalynda çykan „Aşyky“ atly makalasynda hem nygtaýar<sup>2</sup>. B.Garryýew „Türkmen edebiýaty biziň guwanjymyzdyr“ atly makalasyň Aşyka bagyşlan sahypasynda hem bu pikirlerini tassyklaýar.<sup>3</sup> Bu maglumatlar soňra B.Garryýewiň gatnaşmagynda neşir edilen okuw kitaplarynda, edebiýat boýunça çap edilen hrestomatiýalarda hem gaýtalanýar.

Edebiýatçy alym Geldi Nazarowyň „XIX asyr Horezm türkmen edebiýatynyň taryhyndan“ atly kandidatlyk dissertasiýasynda XIX asyrdaky Horezm, häzirkiki Daşoguz welaýatynda dowam eden türkmen edebiýatynyň ösüş derejesi Aşyky bilen Çary Afzalyň döredijiliginiň mysalynda seljerilýär. Dissertant işinde Aşykynyň çyn ady Oraz diýip tassyklaýar. Şol ýerde hem şahyryň adynyň Ho-

1 Şol ýerde 5-6 sah.

2 B.A. Garryýew. „Aşyky“. „Sowet edebiýaty“ žurn. 1943 N-1, 59 sah.

3 B.Garryýew. Türkmen edebiýaty biziň guwanjymyzdyr. „Sowet edebiýaty“ žur. 1945, N 4-5, 43 sah.

janyýaz agsak bolandygy barada maglumatyň bardygyny hem ýüz ugra belleýär<sup>1</sup>.

G.Nazarow ýokardaky mysal getirilen setirlere salgylanyp, şahyryň doglan senesini takmynan, 1825-1830-njy ýyllar, dünýäden öten wagtyňy 1870-nji ýyllaryň töweregi diýip çaklaýar. Ol bu pikiri Ýagmyr şahyryň:

*Ölmez, ýitmez, bela ýetmez özüňe,  
Biygtyýar, ynam ýokdur sözüňe,*

*Gul Ýagmyr diýr, mergi çyksyn bogzuňa,  
Aşyk Oraz ýaly jany ýuwutdyň –*

diýen bendi bilen esaslandyrýar. Şol ýerde hem alym Ýagmyr şahyryň 1870-nji ýyllarda aradan çykandygy baradaky çaklamany aýdýar.<sup>2</sup> Ol bu pikirini Ýagmyr şahyryň Ahalyň hany Garaoglana bagyşlap ýazan odalary bilen esaslandyrýar. Garaoglan han bolsa 1857-nji ýylda aradan çykypdyr. Şol döwürlerde Ýagmyr şahyr şygry sungatynda kämillik derejesine ýetipdir.

G.Nazarow „Aşykynyň sosial we tankydy eserleri“ atly makalasynda şeýle ýazýar: „Ol (Aşyky-A.A.) takmynan 1820-1870-nji ýyllarda häzirki Daşhowuz oblastynda ýaşap geçipdir“<sup>3</sup>. Alym bu makalasynda bu seneleri haýsy maglumatlaryň ýa-da çeşmäniň esasynda alandygyny ýazmandyr.

Aşykynyň 1967-nji ýyldaky ikinji neşirini çapa taýýarlan alym A.Çarygulyýewa kitaba ýazan „Sözbaşysynda“ şahyryň doglan senesini 1829-njy ýyl diýip kesgitleýär. Şol ýerde hem şahyryň

---

1 G.Nazarow. XIX asyr Horezm türkmen edebiýatynyň taryhyndan (Aşyky we Çary Afzal). Aşgabat – 1966, 121 sah.

2 Şol ýerde, 123 sah.

3 G.Nazarow. Aşykynyň sosial we tankydy eserleri Türkmenistan SSR Ylymlar akademiýasynyň habarlary.jemg.ylymlary seriýasy. 1966, N 1, 82 sah.

aradan çykan ýylynyň näbellidigini belleýär.<sup>1</sup> A.Çarygulyýewa „Türkmen edebiýatynyň taryhynyň“ Aşyka bagyşlanan bölüminiň hem awtorydyr. Bu ýerde alym şahyryň doglan senesi hökmünde 1824-1829-njy ýyllary alýar. Şahyryň aradan çykan wagty barada bolsa şeýle ýazýar: „Aşykynyň näwagt aradan çykanlygy belli däl. Ýöne onuň XIX asyryň orta gürplerinde, ýagny, Misgingylyç, Dosmämmed, Abdyssetdar Kazy, Kätibi ýaly şahyrlar bilen bir wagtyrakda ýaşap geçenligi belli“<sup>2</sup>. Şundan görnüşi ýaly, A.Çarygulyýewa şahyryň aradan çykan wagty barada anyk bir pikire gelmändir.

Dil-edebiýat ylymlarynyň kandidaty K.Durdyýew „XIX asyr hem-de XX asyryň başyndaky türkmen edebiýatynyň taryhyndan oçerkler“ atly kitabynda Aşykynyň doglan wagty hakynda hiç hili pikir aýtmadyr. Ýöne ol şahyryň dünýäden öten wagty hakyn-da şeýle diýýär: „Diýmek, Aşyky XIX asyryň ikinji ýarymynda, 1860-njy ýyldan soňra aradan çykypdyr“ diýip, G.Nazarowyň „XIX asyr Horezm türkmen edebiýatynyň taryhyndan (Aşyky we Çary Afzal)“ atly kandidatlyk dissertasiýasyndaky pikiri goldaýar.<sup>3</sup>

Kakajan Durdyýew „XIX asyr türkmen edebiýaty“ atly kitabyny-da Aşykynyň ömri hakynda ozal aýdylan pikirleriň çygyrynda pikir ýöredýär. Kitapda şahyryň doglan ýyly hakynda hiç hili çaklama aýdylmaýar. Ýöne onuň aradan çykan wagty dogrusynda şeýle diýilýär: „Diýmek, Aşyky XIX asyryň ikinji ýarymynda, 1860-njy ýyldan soň aradan çykypdyr“<sup>4</sup>.

Görnüşi ýaly, Aşyky bilen baglanyşykly ýazylan esasy işlerde şahyryň doglan we aradan çykan senesi hakynda alymlaryň arasynda anyk bir gelnen netije ýok. B.Garryýew Aşykynyň ömür ýoluny 1830 we XIX asyryň 70-80-nji ýyllary diýip kesgitlese, G.Nazarow

---

1 Aşyky. Saýlanan eserler, „Ylym“ neşirýaty, Aşgabat-1967, 7 sah.

2 Türkmen edebiýatynyň taryhy, III tom, 2-nji kitap, „Ylym“ neşirýaty, Aşgabat – 1978, 124 sah.

3 Kakajan Durdyýew. XIX asyr hem-de XX asyryň başyndaky türkmen edebiýatynyň taryhyndan oçerkler. Aşgabat. „Magaryf“ – 1987, 215 sah.

4 Kakajan Durdyýew, XIX asyr türkmen edebiýaty, Aşgabat, „Magaryf“, 1994, 318 sah.

kandidatlyk dissertasiýasynda Aşykynyň doglan wagty hökmünde 1825-1830-njy ýyllary, aradan çykan döwri hökmünde hem 1870-nji ýyllary alsa, „Aşykynyň sosial we tankydy eserleri“ atly makalasynda öz pikirini has anyklaşdyryp, 1820-1870-nji ýyllary getirýär.

Eýsem bu seneler nämäniň esasynda alyndy?<sup>1</sup>

Biz ýokarda Aşykynyň 1275-nji hijri ýyly bilen senelenen şygryny mysal getiripdik. Şol goşgy esasynda, alym B.Garryýew şeýle netije çykarýar: „Diýmek, XIX asyryň ellinji ýyllary Aşykynyň şahyrçylyk kuwwatynyň kämilleşen ýyllary eken... Eger-de biz Aşykynyň „Jahana geldiň“ goşgusyny hem 30 ýaşlarynda ýazandyr diýsek, onda onuň eneden doglan ýyly 1830 töwerekleri boljak“.<sup>2</sup> B.Garryýewiň bu pikiri şu mahala çenli ýazylan işlerde ol ýa-da beýleki görnüşde dowam etdi.

Aşykynyň dünýäden öten wagty hökmünde 1860-1870-nji ýyllaryň alynmagy Ýagmyr şahyryň ýokarda mysal getirilen bendi bilen baglanyşykly. Edebiýaty öwreniş ylmynda XIX asyrdaky ýaşap geçen 2 sany Ýagmyr atly şahyr mälüm. Olaryň biri barada „Türkmen edebiýatynyň taryhynda“ şeýle maglumat berilýär: „Bar bolan maglumatlara görä, ol (Ýagmyr – A.A.) Kaka raýonynyň territoriýasynda XIX asyryň ortalarynda ýaşap geçipdir. Şahyryň goşgularynda onuň ady Ýagmyr, Gul Ýagmyr, Mestana Ýagmyr diýen görnüşinde gelýär“.<sup>3</sup> MGI-däki 793, 62-nji bukjalarda Ýagmyr şahyryň XIX asyryň ortalarynda Ahalyň hany bolan Garaoglan taryplap ýazan şygrylary gabat gelýär. Taryhy we edebi çeşmeler Garaoglan hanyň 1857-nji ýylda aradan çykandygy hakynda maglumat berýär. Garaoglan han hakynda Ýagmyr şahyrdan hem başga Mollanepes, Mätäji ýaly XIX asyr şahyrlarynyň birnäçesi goşgy ýazypdyr. Edebiýatçy alym G.Nazarow Gul Ýagmyryň „Ýuwutdyň“ atly goşgusyndaky:

---

1 K.Durdyýew. XIX asyr türkmen edebiýaty. Aşgabat „Magaryf“ – 1994, 313-327

2 Aşky. Lirika. Aşgabat – 1943, 5-6 sah.

3 Türkmen edebiýatynyň taryhy, III tom, 2-nji kitap, „Ylym“ neşirýaty, Aşgabat-1978, 238 sah

*Ölmez, ýitmez, bela ýetmez özüňe,  
Biygtybar, ynam ýokdur sözüňe,  
Gul Ýagmyr diýr, mergi çyksyn bogzuňa,  
Aşyk Oraz ýaly jany ýuwutdyň –*

diýen setirlerini mysal getirip, Aşykynyň Ýagmyr şahyrdan ozal aradan çykandygyna esaslanylýp, Aşykynyň 1870-nji ýyllar töweregi aradan çykandygyny çaklaýar. Has takygy ol şeýle diýýär: „Bu fakt birinjiden, Aşykynyň Ýagmyr şahyr bilen gatnaşykda bolanygyny görkezse, ikinjiden, Aşykynyň takmynan 1870-nji ýyllaryň töwereginde aradan çykandygyny çaklamaga esas döredýär. Sebäbi Ýagmyr şahyryň özi hem 1870-nji ýyllaryň töwereginde aradan çykandyr diýip çaklanýar“<sup>1</sup>.

Ýöne G.Nazarow Kaka etrabynyň Alili obasynda doglan Ýagmyr şahyryň 1870-nji ýyllarda dünýäden ötendigi hakyndaky çaklamanyň kim tarapyndan öňe sürlendigini görkezmändir. Megerem, bu çaklama G.Nazarowyň öz çaklamasydyr. Her hal, XIX asyrdan Kaka etrabynyň Alili obasyndan Ýagmyr şahyryň dörandigi jedelsiz. Bu hakda MGI-däki 61 we 793-nji bukjalar ýeterlik esas berýär.

Indi, Ýagmyr atly ikinji şahyr hakynda.

Türkmen edebiýatyny öwrenmäge uly goşant goşan akademik A.N.Samoýlowiç „Türkmen edebiýatynyň taryhyndan oçerkler“ atly göwrümlü makalasynda şeýle ýazýar: „...умершийлет 10 тому назад Ягмур-сопи, рода кызыльдже, ак-атабай, служил „юз-баши“ в персидской армии“<sup>2</sup>. Görnüşi ýaly, 1928-nji ýylda ýazylyp alnan maglumata görä, türkmenleriň ýomut taýpasynyň ak-atabaý tiresiniň gyzylyja şahasynan XIX asyryň ikinji ýarymynda Ýagmyr atly bir şahyr döräpdir we ol 1918-nji ýyllar töwereginde aradan çykypdyr. Bu şahyr hakynda „Türkmen ede-

1 G.Nazarow, XIX asyr Horezm türkmen edebiýatynyň taryhyndan (Aşky we Çary Afzal), Aşgabat – 1966, 123 sah.

2 Туркмения, том I, изд-во АН СССР, Ленинград – 1929, 135 стр.

biýatynyň taryhynda“ 2-3 sözlem ýazylypdyr“ <sup>1</sup>. Gyzyletrek etrabynda ýaşap geçen Ýagmyr şahyr barada başga maglumatlar gabat gelmedik. Biziň pikirimizçe, ýokarda mysal getirilen „Ýuwutdyň“ atly goşgynyň awtory şu Ýagmyr bolsa gerek. Sebäbi Daşoguz we Balkan türkmenleri özara ýakyn gatnaşyk saklapdyrlar. Muňa Şabendäniň Balkan welaýatynda XVIII asyrdaky ýaşap geçen türkmen hany Hojamberdä bagyşlap ýazan hesret dessany hem belli derejede şaýatlyk edýär. Şonuň üçin hem Aşykynyň dünýäden öten wagtyny kesgitlemegi Kaka etrabynda ýaşan Ýagmyr şahyr bilen baglanyşdyrmak, megerem, dogry bolmasa gerek.

Geliň indi, Aşyky barada toplanan halk maglumatlaryny synlalyň. Edebi mirasy toplamakda taýsyz iş bitiren Molla Püri Abam ogly 1942-nji ýylyň oktyabr aýynda Aşykynyň iki şygryny, ýagny „Aýrylsa“ we „Dünýä sen“ atly goşgularyny ýazyp alypdyr. „Gazaly Aşyky, Molla Oraz“ diýip hem goşgularyň ýokarsynda ýazypdyr. Goşgularyň gutarýan ýerinde Molla Püri Abam ogly şeýle maglumatlary beripdir: „Aşykynyň öz ady Molla Oraz bolan. Özi Daşhowuz türkmenlerinden bolan we hem-de Aşykynyň özi Hywa medreselerinde okapdyr. „Aşyky“ atly kitaby Hywada okaýan wagtlary ýazan. Ýazan Molla Püri Abam ogly“.<sup>2</sup>

Aşykynyň il içindäki adynyň Oraz, Molla Oraz, Oraz şahyr bolandygy hakynda Molla Püri ilkinjileriň hatarynda maglumat berýär.

Tagta (häzirki Görogly) etrabyň Lenin adyndaky kolhozynyň Karl Marks uçastogunda ýaşayan Saryýw Oraz bolsa 1964-nji ýylda Aşyky barada şeýle maglumat beripdir: „Oraz Aşyky Tagta raýonynda ýaşap geçen bolmaly. Ol ýomutlaryň uşak taýpasyndan bolmaly. Aşyky dessan ýazmandyr. Diňe goşgy ýazypdyr. Aşykynyň Mollamurt atly agtygy bolup, onuň hem şahyrçylykdan başy çykýan eken. Mollamurt hem garrap aradan çykan bol-

---

1 Türkmen edebiýatynyň taryhy, III tom, 2 kitap, „Ylym“ neşirýaty, Aşgabat – 1978, 239 sah.

2 MGI-245-9



maly“.<sup>1</sup> Molla Püri hem, B.Garryýew hem Aşykynyň il içindäki ýörgünli adynyň Oraz, Molla Oraz, Oraz şahyr bolandygyny beläpdir. G.Nazarow hem Aşykynyň çyn ady Oraz diýip bellese-de, ilkinji bolup şahyryň çyn adynyň Hojanyýaz bolandygy hakyndaky täze pikiri ylmy dolanşyga girizdi. Dogry, dissertant bu meseläni anyklaşdyrmakçy bolmandyr, ýöne maglumat beripdir. Bu hem gowy zat.

Aşyky şahyryň edebi tahallusy. Umuman, türkmen edebiýatyna Aşyk, Aşyky, Aşyk şa, Aşyk Misgin, Aşyky Şeýda, Aşyk Bahry ýaly edebi tahallusly şahyrlar gabat gelýär. Sopusylyk düşüňjesi bilen bagly bu tahallusy käbir şahyrlar öz atlarynyň önlerinden getirip ulanypdyrlar. Gürrüňini edýän şahyrymyz Aşyky şu mahala çenli Oraz Aşyky diýen at bilen ylma belli bolup, Oraz şahyryň çyn ady hökmünde nygtalyp gelindi. Emma soňky döwürlerde toplanan maglumatlara görä, has takygy, şahyryň öz neberelerinden ýygñalan maglumatlara görä, şahyryň hakyky ady Hojamberdi bolupdyr. Aşykynyň ýuwlugy Musa magsymyň berýän maglumatyna görä, Hojamberdiniň kakasyna Hudaýberdi, Hudaýberdiniň kakasyna Goçmämmet Serdar diýlipdir. Aşykynyň Oraz adynyň ýörgünli bolmagynyň sebäbi, onuň oraza aýynda doglanlygy üçin ejesiniň onuň adyny Oraz diýip tutmagy bilen baglanyşykly. Aşykynyň aýalynyň ady Ogulbeg bolan. Aşykynyň 2 gyzy, 5 ogly bolupdyr. Şahyryň gyzlarynyň ady Sapargül, Durdygül ogullarynyň ady Hudaýguly, Gurbanguly, Mämmetguly, Tuwak, Batyr bolan. Şahyryň çagalary hakynda türkmen halk döredijiligini, aýratyn hem Garagalpagystanda we Daşoguz welaýatynda ýaşayan türkmenleriň halk döredijiligini toplamakda uly işleri bitiren Allaberen Kadyrow 1964-nji ýylda şeýle maglumat beripdir.

„Batyr – Aşykynyň ogly bolmaly. Batyryň ogly Molla Hojat (Hojat Molla). Onuň esasy oturymy Tagta raýonynyň Maksim Gorkiý adyndaky kolhozy (öňki Garabaýew adyndaky kolhoz).

---

1 MGI-2991 bukja

Hojat mollanyň ejesi bilen Suhanberdiniň ejesi Ogulbibi ikisi bir eneden dogan. Şonuň üçin Molla Hojat Suhanberdi aga „çykan“ diýip, ýüz tutar eken. Suhanberdiniň aýtmagyna görä, Aşykynyň çyn ady Oraz däl-de Hojaberdi bolmaly. Onuň bir aýagy agsak bolmaly. Molla Hojadyň bir ogluna Allaperdi (aýdylyşy ýaly ýazdym) diýýärler. Onuň aýalyna bolsa Mama (Mamyş) diýýärler. Mama köneçeden sowatly bolmaly. Ol Suhanberdi bilen bile okap, köneçeden bilipdir. Allaperdi (aýdylyşy şeýle) bolsa häzir Daşoguz oblastynyň Tagta raýonynyň Temeç Oba sowetiniň häzirki Maksim Gorkiý adyndaky kolhozynyň Garabaýew uçastogunda ýaşaýar. Aşykynyň arap haty bilen ýazylan ullakan golýazmasyny Suhanberdi okapdyr. Meniň atam Kadyrberdi Suhanberdä käýäp, sögüp Aşykynyň goşgularyny okatdyrýan ekeni. Syhanberdi bolsa (ol atamyň inisi. Häzir bar) kitap okaman, oýnamaga gaçyp gidenini gowy görýär ekeni“<sup>1</sup>. Bu maglumaty „Daşoguz habarlary“ gazetinde çap edilen „Bendilikde ýazylan şygrylar“ atly makala hem tassyklaýar. Has takygy, onda şeýle diýilýär: „Aşykynyň çowlygy Mama ejäniň (ol häzir Hüdük Myradow adyndaky kolhozyň Garabaýew uçaskasynda ýaşaýar) gürrüň bermegine görä, şahyryň neberesi aşakdaky tertipde bolmaly: „Oraz Aşykynyň Batyr diýen ogly, Sapargül diýen gyzy, Razak, Reýim diýen ogullary dünýä inen. Bularyň ählisi hem hatly-sowatly bolupdyr. Molla Hojat Batyryň ogly bolup, Aşykynyň hem agtygydyr.“<sup>2</sup>

Biziň pikirimizçe, Molla Hojadyň ady Hojamberdi bolmaly, başgaça edip aýdylanda, Aşykynyň – Hojamberdiniň ady dakylan bolmaly. Hojadyň hem şahyr bolandygy barada, has takygy, Aşykynyň agtygynyň ýowuz ykbaly barada Amangeldi Muhadow „Şahyryň şahyr agtygy“ atly makalasynda şeýle ýazypdyr: „Diýmek, şahyr 1931-nji ýylyň rebigilowwal aýynyň 27-ne alnyp gidilipdir. Şol tutha-tutluk ýyllarynda şahyryň neberesinden jemi 14 adam gi

1 MGI-1153.H.d.

2 A.Muhadow, Bendelikde ýazylan şygrylar. „Daşoguz habarlary“ gaz., 1992 ý. 6 oktyabr.

dipdir. Molla Hojadyň özi, iki sany öýli-işikli ogly hem-de çagalary Ukraina topragynda hemişelik galýar. Diňe üç adama 16 ýyldan soň öz dogduk diýaryny görmek miýesser edýär. Üçlerden ýalňyz biri häzir Tagta raýonynyň Kuýbyşew adyndaky kolhozynyň „Altyn köl“ uçastogyn-da ýaşap ýör. Ol hem Oraz Aşykynyň çowlygy, 83 ýaşly Mama eje bolmaly<sup>1</sup>. Şu maglumaty göre, Aşykynyň çowlugy Mama eje 1911-nji ýylda doglan bolmaly.

Musa magsymyň – Aşykynyň gowlugynyň berýän maglumatyna göre, Hojamberdi – Oraz Aşyky Gazawat söweşinde 48 ýaşyn-da aradan çykypdyr. Keseýerli basybalyjylara garşy söweşde şehit bolan Aşykynyň mazary häzirki Akdepe etrabyňyň O.Ärsaryýew Geňeşliginde. Musa magsymyň maglumatyna esaslanyl-sa, Aşyky 1873-nji ýylyň tomsunda aradan çykan bolmaly. Çünki Gazawat söweşi 1873-nji ýylyň tomsunda bolup geçýär. Eger şahyr 48 ýaşda aradan çykan bolsa, diýmek onda ol 1825-nji ýylda doglan bolýar.

Aşykynyň şygyrlarynda onuň öz ýaşy hakyndaky maglumatlar hem gabat gelýär. Şahyr özüniň 25 ýaşandygy barada „Läşden aýrylsa“, „Myhman tapylmaz“, „Ýaşyl, gyzyly, al bolsa“, „Bolmazdan burun“ atly goşgularynda habar berýär:

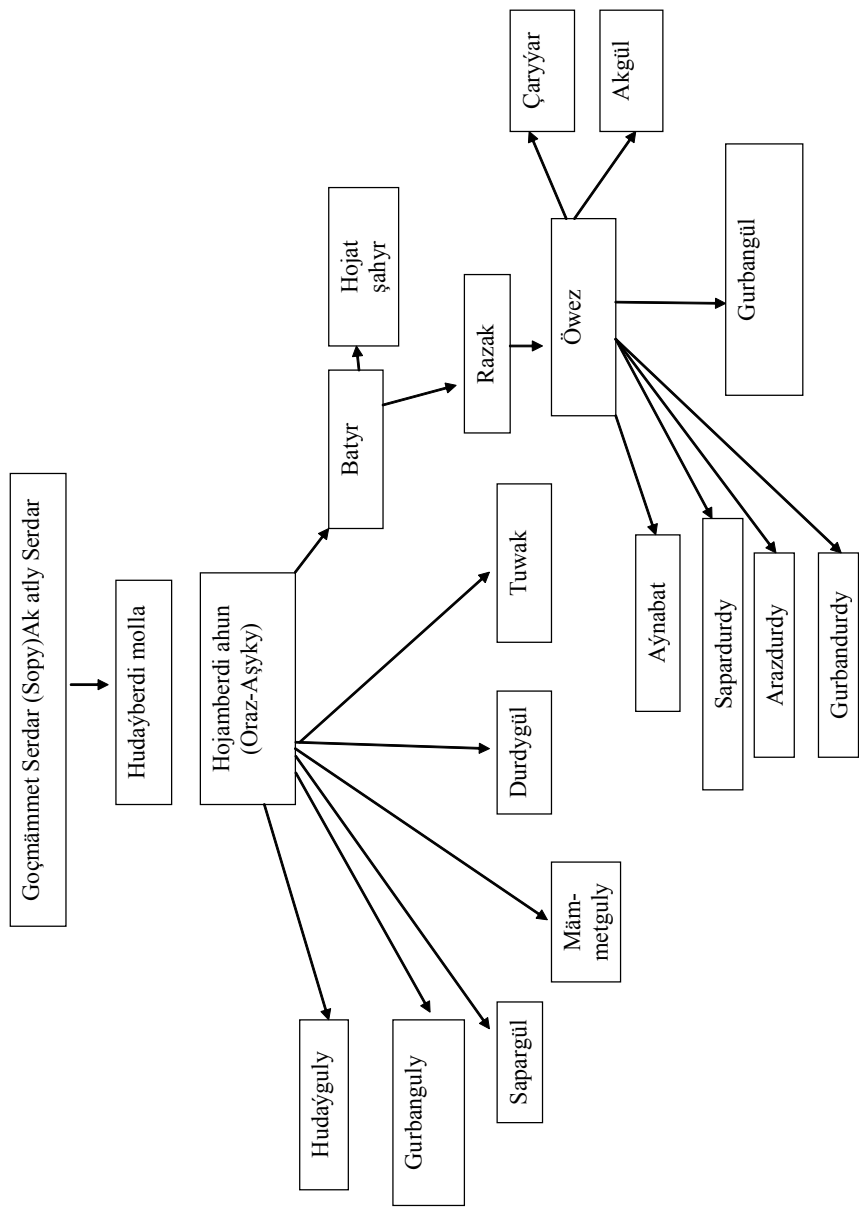
*Aşyky, bir pasyl mestan gezewer,  
Joşgun geçer, ýigrim başden aýrylsa.*

Ýene:

*Aşyky sen, nesihat kyl özüňe,  
Bu dünýä bir loly zendir gözüňe,  
Ömrüň geçdi, nazar aýla yzyňa,  
Kyrka ýeter, ýene on baş sal bolsa.*

---

1 Amangeldi Muhadow, Şahyryň şahyr agtygy. „Mugallymlar gazeti“ gaz., 1992 ý. 3-nji fewral.



Hajomberdiniň - Oraz Aşkykynyň nebereleri

Şahyr 30 ýaşa ýetendigini „Büküp baradyr“, „Ýaşyň gider“ „Şady-horram bolmasa“, „Ýakar gider“, „Kadyr Ogan“ atly goşgularynda nygtaýar. Aşykynyň sygyrlaryny içgin synlanyňda onuň 25-30 ýaşynda juda öndümlü işländigine göz ýetirýärsiň.

Oraz Aşykynyň „Hormaty artar“ atly goşgusy şahyryň 40 ýaşandygyny habar berýär:

*Aşyky, toba kyl, Haka şükr eýle,  
Kyrka ýetip, gel, ne gördüň, pikr eýle!*

Aşykynyň bize mälim bolan 124 goşgusynda şahyryň ýaşy bilen baglanyşykly başga goşga gabat gelmedik. Häzirki bar bolan sygyrlarda Aşykynyň 50 ýa-da 60 ýaşandygy barada hiç hili maglumat, üm duýlanok. Bu bolsa Aşykynyň neberesi Musa magsymyň şahyryň 48 ýaşda şehit bolandygy baradaky maglumatyna belli derejede esas berýär. Häzirki bar bolan maglumatlara esaslanyp, Aşyky 1825-1873-nji ýyllar aralygynda ýaşap geçipdir diýse bolar.

Hojamberdi – Aşyky häzirki Daşoguz welaýatynyň Görogly etrabynda dünýä inipdir. Muny halk maglumatlaryndan hem başga şahyryň:

*Aşyky, istegi köpdür bu janyň,  
Aslyň türkmen, Horezmdir mekanyň –*

diýen setirleri hem tassyklaýar. Şahyryň Gündogar edebiýaty, taryhy bilen, aýratyn hem beýik şahyr Magtymguly Pyragynyň döredijiligi bilen içgin tanyşdygyny onuň sygyrlary tassyklaýar. Türkmen edebiýatyny ilkinji öwrenijileriň biri Ahundow Gürgenli Aşykynyň MGI-däki 1-nji bukjada saklanýan diwanynda şeýle

ýazgy galdyrypdyr: „Éý Muhtar Kary, dünýä we jemgyýet hakyn-daky şygrylar. Şahyr Magtymgulynyň täsirini şu Aşky şygryla-rynda tapmak isleseň, oka! Gürgenli, türkmenkult, 19.06.35 ý.“

Aşky Hywa medreseleriniň birinde okap, döwrüniň sowatly adamy bolup ýetişýär. Onuň durmuşda näme kär bilen meşgulla-nandygy barada anyk maglumatlar bolmasa-da, halk maglumatla-rynda şahyryň Molla Oraz, Hojamberdi ahun diýlip atlandyryly-şyndan çen tutup, onuň oglan okatmak bilen meşgul bolandygyny çaklasa bolýar. Geçmişdäki nusgawy şahyrlarymyzyň ählisi ýaly, gerek ýerinde, mähriban watanyň, halkyň üstüne howp abananda Aşky galamyny gylyja çalşypdyr. Muňa, şehit şahyryň durmuşy aýdyň mysaldyr.

Halk maglumatlarynda Aşkyynyň Ogulbeg diýen gyza öýle-nendigi aýdylýar. Ýöne şahyryň durmuşynda Han Enar atly gyzyň öçmejek yz goýandygy mälim. Şahyr magşugynyň ýoluna göz di-kip, haýsydyr bir sebäp bilen Han Enar gelmedik wagty otly köý-nek geýýär:

*Ýedi aşykdan zyýat yşkym ýoluňda Han Enar;  
Aşky diýr, biwepa, arzuwly ýarym gelmedi.*

### **(„Intizarym gelmedi“)**

Şahyr magşugy – Han Enara duşan mahaly dünýä onuň üçin ala-ýaz. Onuň şatlygy, begenji hiç bir zadyň çaky däl:

*Han Enar diýp örtenmäge takdyr ezel ýazylmyş,  
Aşkyynyň şanyna pany jahana geldiň.*

### **(„Geldiň“)**

*Gözlerim röwşen tapar görsem jemalyň názli ýar;  
Hiç hylapyň tapmadym men syn edip nagşy-nigar,*

*Nalyşym tursam-otyrsam, dilde zikrim Han Enar,  
Şol peri-peýker, melek simaýy gözlär gözlerim.*

### **(„Gözlerim“)**

Aşykynyň diliniň senasy – Han Enar. Şahyr sähel salym magşugyny görmese otly köýnek geýýär, görende bolsa gül-güle açylýar.

Ýöne, ykbal nusgawy şahyrlaryň aglabasyna ters bakyşy ýaly, Aşyka-da gyýa göz bilen garapdyr. Oňa dünýä baýlygyna çalyşmajak, ýele-güne dözmedik Han Enary bilen durmuş gurmak miýesser etmändir. Muňa şahyryň „Ýardan aýyrdy“ atly otly-pygana eýlenen şygry güwä geçýär:

*Duşmanyň gözleri, rakybyň sözi,  
Mähribanym söwer ýardan aýyrdy.  
Aýralyk oduna köýdürip bizi,  
Näzli dilber – wepadardan aýyrdy.*

Biziň pikirimizçe, Han Enar diýen adyň birinji sözi, ýagny „Han“ sözi gyzyň goşma adynyň bir bölegi däl. Megerem, gyzyň ady Enargül, Nargül, ýa-da şoňa meňzeşräk bir at bolup, onuň öňünden „han“ sözünüň getirilmegi, türkmen edebiýatynyň Etrek – Gürgen edebi mekdebiniň, has takygy Magtymgulynyň edebi mekdebiniň täsiri bolmaly. Çünki, beýik şahyr Magtymgulynyň Meňlä bagyşlap ýazan şygrylarynda şahyr oňa „Meňli hanym“ diýip ýüzlenýär. Soňra bu däbi Zelili (Döndi hanym), Seýdi (Hatyja hanym, Soltan Hatyja) dowam etdirýär.

Türkmen edebiýatynyň Etrek-Gürgen mekdebi, has takygy, Magtymgulynyň edebi mekdebi Horezm türkmen edebiýatyna, umuman, XVIII-XIX asyr türkmen edebiýatyna güýçli täsir ed-



ýär. Bu edebi mekdebiň Horezm türkmen edebiýatyna aýratyn täsir etmegi bolsa Etrek-Gürgen türkmenleri bilen Horezm türkmenleriniň ýakyn gatnaşyklary bilen baglanyşykly. Onuň hem üstesine Magtymguly, Zelili, (belki-de Seýdi hem) Horezm medreselerinde okapdyr. Şabendäniň öz aýalynyň ölümüne bagyşlap ýazan hesret goşgusynda Meňli han diýip aýalyny ýatlamagy hem şol täsiriň netijesi. Aşyky hakynda aýdylanda bolsa, ol Magtymguly ussadyň täsirine onki süňni bilen düşendigi, onuň mynasyp şägirdidigi jedelsiz. Magtymgulynyň söýgi lirikasynda ýazan ähli şygryrlaryna, Meňlä bolan yssy mähriň siňişi ýaly, Aşykynyň hem bu mowzukdaky eserlerine Han Enaryň keşbi siňipdir. Aşyky haýsydyr bir gözeli taryp etse-de, ondan Han Enaryň keşbini gözleýär:

*Ismiň üç harp üç lam, bir elip, dört käp,  
Han Enar sypatly, husnuň mahy-tap.*

### **(„Perizat“)**

*Ýüz ýigrimi alty sany, baş harpdan ismiň bar,  
Aşykyny köýdürdiň Han Enara keşbiň bar,*

### **(„Bilmen ýar“)**

Biziň Han Enaryň ady baradaky çaklamamyza ýeterlik esas bar. Şahyr Han Enar hakyndaky döreden ilkinji goşgularynda magşygynyň adyny agzamaýar-da, türkmen edebiýatyndaky ýörgünli däbe eýerip ony, harplaryň üsti bilen aňladýar:

*Aşyky diýr, ismi pynhan „nun“, „ri“, esni „elip“,  
Gam köňlümi şat edip ýylgyrmyşyn gördüm bu gün.*



### **(„Bu gün“)**

*Aşyky diýr, „nun“, „ri“, esna „elipge“ uçaşyp,  
Hanyman terkin kylyp, men bu şirin jandan geçip,*

### **(„Hüýri-gulmanym gelin“)**

*„Nun“, „ri“, esna „elip“ ol nägäh jandan uçaşyp,  
Aşyky sermest olup men gaýnaýyp, gähi daşyp,*

### **(„Aşyk bolmuşam“)**

Mysal getirilen üç goşgynyň üçüsinde hem arap elipbiýiniň üç harpy, „nun“, „ri“, „elip“ getirilýär. Bu harplary yzly-yzyna goýsaň, onda Nra diýen at emele gelýär. Ýöne şahyryň bu ýerde tarypy edilýän gyzyň adyna adaty adamlaryň düşünmezligi üçin şeýle edipdir. Şahyr „ri“ harpyndan soň „esna“ diýen arap sözünü getirip, tarypy edilýän magşugyň adynyň Nardygyny äşgär edýär. Çünki, „esna“ diýen arap sözi, ara, aralyk diýen manylary aňladýar. Şahyr bu setirlerde „Nun“, ýagny „n“ harpy bilen „ri“ ýagny „r“ harpynyň aralygyna „elip“ ýagny „a“ harpyny goý diýip bu setirdäki harplaryň üsti bilen aňladyljak bolunýan gyzyň Nardygyny äşgär edýär. Wagtyň geçmegi bilen, ýa-da başga bir sebäplere görä, şahyr öz magşugyny Han Enar görnüşinde öz şygryrlarynda beýan edip başlaýar. Biz şeýle ýagdaýy „Intizarym gelmedi“, „Geldiň“, „Dilber“, „Bilmen ýar“, „Gözlerim“, „Näzli gelin“, „Öldüm-öldüm“ ýaly goşgularda synlaýarys. Umuman, Aşykynyň şu ýygynyda giren we söýgi lirikasyna degişli 33 goşgusynyň 19-ynda Han Enar agzalýar. Bu bolsa şahyryň söýgi lirikasynyň Han Enar bilen aýrylmaz baglanyşyklydygyny subut edýär. Aşykynyň Han Enar bilen baglanyşykly goşgularyny, umuman, söýgi lirikasyndaky şygryrlaryny çişňin synlap, şahyryň ot-elek bolup



söýen magşugyna gowuşmandygyny aňmak bolýar. Şahyryň arzuwy armana öwrülip, onuň şygrylaryna siňýär.

Şu mahala çenli Aşykynyň eserleri 2 gezek neşir edilip, halka ýetirildi. Şahyryň ilkinji ýygryndysy 1943-nji ýylda neşir edilip, onda 35 goşgy ýerleşdirilipdi. Kitaby çapa taýýarlan B.Garryýew ýygrynda ýazan „Sözbaşysynda“ Aşykynyň 100-e golaý goşgusyynyň bardygyny belläpdir.<sup>1</sup> Şahyryň şygrylary ikinji gezek 1967-nji ýylda çap edilýär we onda 54 goşgy ýerleşdirilipdir. Ýygryndyny çapa taýýarlan A.Çarygulyýewa Aşykynyň edebi mirasyndan 100-e golaý goşgynyň häzirkî döwre gelip ýetendigini belläpdir.<sup>2</sup> Şahyryň eliňizdäki 3-nji neşirine 124 şygyr girizildi. Başga hili edilip aýdylanda, Aşykynyň ylma belli we jedelsiz Aşykynyň eseri hasaplanylýan goşgularyň ählisi bu ýygrynda girizildi. Bu ýygryndynyň tapawutly tarapy, oňa şahyryň ylma mälüm eserleriniň ählisiniň girizilmeginden hem başga, öňki ýygryndylara girizilen şygrylaryň tekstologik derňewden geçirilmegidir.

Şahyryň meşhur „Perizat“ goşgusy öňki ýygryndylarda, şeýle hem bagşylaryň aýdymlarynda şeýle setirler bilen başlanýardy:

*Synasy rōwşendir, göwsi jōwherden,  
Lebi lagyl, sadap dişleri dürden,  
Jan alyjy jellat gözi hanjardan,  
Endamyna nur çayylan perizat.*<sup>3</sup>

Elbetde, edebiýat ylmyndan, has takygy şygyr sungatyndan baş çykarýan islendik adam goşgynyň başky bendiniň ýoklugyna aňsatlyk bilen göz ýetirýär. Çünki, goşgy düzmegiň dörtleme-murapbar görnüşinde goşgynyň birinji bendi “a, b, a,b” görnüşinde

1 Aşky, Lirik, Aşgabat, 1943

2 Aşky. Saýlanan eserler. „Ylym“ neşiraty. Aşgabat – 1967, 3 sah.

3 Şol ýerde, 13 sah.

sazlaşyp gelýär. Diýmek, Aşykynyň öňki neşirlerinde şygry doly däl eken. Bu ýygynyda goşgy şeýle görnüşde başlaýar.

*Jemalyň çyragdyr, ýüzüň gülgüzar,  
Göreni perwana kylan perizat.  
Bizi aşyk Garyp edip intizar,  
Şasenem dek ýary saýlan perizat.*

Görnüş i ýaly, goşgy şygry düzmegiň dörtleme-murapbag görnüşine doly laýyk gelýär. „Perizat“ atly goşgudaky özgerişlikler diňe şunuň bilen tamamlanmaýar. Aşykynyň 1967-nji ýyldaky neşirinde bu goşgynyň 3-nji bendi şeýle tamamlanýar:

*Toba kyldym **derzaýyny** biçene,  
Nusga bolup, dünýä gelen perizat.*

Bu setirlerdäki „derzaý“ sözünüň manysy bize nämälim. Bu setirler eliňizdäki neşirde aşakdaky görnüşde duşar:

*Toba kyldym kaddy-terziň biçene,  
Nusga bolup dünýä gelen perizat.*

Bu ýerde şahyr boý-sypatyňa, ýaraşyk berýän keşbiňe men haýran diýmekçi bolýar. Bu goşgy bilen baglanyşykly başga-da tekstologik tapawutlar bar. Biz bu ýerde diňe bir goşgudan mysal getirdik. Şeýle tokstologik tapawutlara beýleki goşgularda hem gabat gellersiňiz.

Oraz Aşykynyň şu ýygynyda giren 124 goşgusynyň 33-si söýgi lirikasynda degişli. Aslynda turuwbaşdan bir hakykaty bellemeli. Aşykynyň söýgi lirikasy şahyryň ýüzi, onuň naýbaşy eserleriniň toplumy. Elbetde, şahyryň beýleki mowzukda döreden eserleri

hem peslär ýaly däl. Ýöne biziň pikirimizçe, Aşyky söýgi lirika-synda öz ýüzüni has äşgär görkezýär. Şahyryň söýgi lirikasyna de-gişli goşgular toplumyna 1 gazal, 25 dörtleme, 7 başleme degişli. Aşykynyň döredijiliginde tahmys janrynda ýazylan bir goşga hem gabat gelinýär. Has takygy, Aşyky Nowaýynyň „Şekeristandan jy-da“ gazalyna tahmys ýazypdyr. Tahmys ýazan şahyr özünden öň ýaşap geçen meşhur şahyryň eseriniň täsirinde, şonuň bilen äh-li babatda, ýagny, many, ölçeg, sazlaşyk babatda sepleşýän eser döretmek bilen birlikde, şol şahyryň ussatlygyna at goşýar. Has takygy, ol şahyrçylyk sungatynda özüniň kämillige ýetendigini alamatlandyrýar. Aşyky bolsa şygyr sungatynda kämillige ýeten şahyr. Goşgy düzmegiň islendik görnüşinde, şahyr, özüni erkin duýýar. Şahyr „Bu gün“ atly gazalynda şertlilik, meňzetmäni öz-boluşly çeper görnüşde bermegiň hötdesinden gelipdir:

*Iki hindi jan alan jellät elinden, dat hey,  
Aýny hanjarny çekip, öldürmişin, gördüm, bu gün.*

Mysal alnan beýdiň birinji setirinde şahyr magşugyň gara gö-züni (iki hindi) şertli suratda yşkyň jelladyna meňzetse, ikinji se-tirde ýene-de magşugyň gözi (aýny) hanjaryn (kirpiklerin) çekip aşygy oda salýar. Gazal şeýle jemlenýär:

*Aşyky diýr ismi pynhan „nun“, „ri“, „esna“ „elip“,  
Gam köňlumi şat edip ýylgyrmysyn gördüm bu gün.*

Harplar bilen magşugyň adyny gizlin bermek, aňlatmak türk-men edebiýatynda ýörgünli bolan. Bu şahyryň öz köňül beren magşugynyň adyny ile äşgär etmezlik maksady bilen dörän tär.

Aşyky hem bu ýerde şol täre ýüzlenýär. Umuman, bu täre şahyryň beýleki goşgularynda hem gabat gelinýär. „Bu gün“ gazalynyň ahyrky bentleri bolsa Nar diýen has ady aňladýar.

Aşykynyň söýgi lirikasyna degişli goşgularynda iki ýagdaýy synlamak mümkin. Birinji ýagdaýa, ýa-da topara degişli goşgularda liriki gahryman belli bir pursatda özüniň duýgusyna güýçli täsir eden gyza-gözele duşýar we ony wasp edýär. Ikinji toparda, anyk magşugyň ady getirilýär we onuň liriki gahryman bilen gatnaşygy suratlandyrylýar. Aşykynyň söýgi lirikasyna Magtymgulynyň söýgi lirikasy güýçli täsir edipdir. Biz bu ýerde diňe bir iki şahyrda-da gabat gelýän „Aşyk bolmuşam“, „Gözüm düşdi“ ýaly atdaş goşgulary däl, eýsem Aşykynyň tutuş söýgi lirikasyndaky täsiri göz önünde tutýarys. Eýsem, şol täsir nähili ýagdaýlarda duýulýar?! Bu ýagdaý ilki bilen, liriki gahrymanyň öz magşugyna bolan garaýşynda ýüze çykýar. Magtymgulynyň hem, Aşykynyň hem liriki gahrymany üçin olaryň magşuklary taýsyz, olaryň dünýäde deňi-taýy ýok. Aslynda bu usul nusgawy türkmen şahyrlarynyň ählisine mahsus häsiýet. Biz bu ýerde „Magtymguly gözlerime, ýeke Meňli han görüner“ diýýän şahyryň döredijiliginde şeýle täriň has aýdyňlygy bilen güberçekläp görünýändigini üçin Aşyka täsirini ýatladyk. Göwnümize bolmasa, Aşyky öz söýgi lirikasynda Magtymguly bilen at goşýan ýaly. Aşykynyň bu mowzukdaky şygrylaryny okanyňda onuň öz halypasyna aňry ýany bilen mynasyp şägirtdigine göz ýetirýärsiň. Geliň, şahyryň „Gözüm düşdi“ atly goşgusynyň bir bendini synlalyň:

*Içde ýürek joş ursa, daş eseri dil söýlär,  
Sen gökdäki dolan Ay, aşyk görüban neýlär?  
Göz görse-de gol ýetmez ah ile pygan eýlär,  
Aşyklary mest etgen mestana gözüm düşdi.*

Bize nusgawy şahyrlarymyzyň döredijiliginde „Içde ýürek joş ursa, daş eseri dil söylär“ görnüşde liriki gahrymanyň ruhy ýagdaýyny suratlandyran setirler nämälim. Bu Aşykynyň ussatlygynyň ýüze çykması. Magtymguly bilen Aşykynyň adybir „Gözüm düşdi“ goşgulary bolsa biri-birinden gözel, biri-birinden täsirli duýgulardan bogulan çemen. Goşgularyň ikisinde-de liriki gahrymanyň joşgunly hyjuwynyň önünde durar ýaly däl. Bu goşgular beýik daglardan gelýän joşgunly sil. Olary biparh okamak mümkin däl. Şeýle ýagdaýy iki şahyryň adybir „Aşyk bolmuşam“ goşgusy babatynda hem aýtmak bolar.

Şahyryň söýgi lirikasynda nusgalyk derejesine göterilen ajaýyp sygyrlaryň birnäçesi gabat gelýär. Biz bu ýerde „Perizat“, „Bir peri“, „Bize gelin“, „Saçly gyzlar“, „Gel maňa garşy“ ýaly onlarça çeperden näzik, akgyňly, ynsanyň duýgusyna täsir edip, ruhuny göterýän goşgulary göz önünde tutýarys. Hut şu sebäplere görä, „Perizat“, „Saçly gyzlar“, „Gel maňa garşy“ ýaly goşgular şirin aýdyma öwrülip, häzirki güne çenli ruhy lezzet berip gelýär. Islendik gözel zat adamyň duýgy dünýäsine aralaşyp, onda ýakymly duýgy, ýakymly keýp, durmuşa söýgi oýarýar. Adam ajaýyp güllere bürenip oturan sährany görse, öz özünden aýdyma gygyrýar. Özünüň gözel keşbi, näzik sesi bilen saýraýan bilbili, käkili-gi, tawusy göreninde hem adam şeýle duýgulary başdan geçirýär. Eger-de ynsana tebigat gözelligi şeýle täsir edýän bolsa, onda älem gözelliginiň şasy bolan uzyn boýly, onki synasy ýerbe-ýer, nâz-kereşmäniň, inçe duýgularyň özeni bolan gyzlaryň adama, onda-da duýgular dünýäsiniň soltany bolan şahyrlara nähili täsir etjekdigi öz-özünden düşnükli. Biz şeýle ýagdaýa Aşykynyň döredijiliginde hem ýygy-ýygydan gabat gelýäris. „Perizat“, „Saçly gyzlar“, „Bir peri“, „Bize gelin“, „Gel, maňa garşy“, „Gaçan

gyz“ ýaly goşgular hut şeýle pursatlaryň miwesi. Liriki gahryman gözellik nyşanlarynyň ählisini özünde jemläň bir gyza, ýa-da bir geline tötänleýin gabat gelýär. Gözellik liriki gahrymany öz er-kine goýmaýar. Ol özüne sataşan gyzyň ýa-da gelnäň gözelligini synlaýar:

*Aşyga ot salar kereşme-näzi,  
Dertli gula derman bilbil owazy,  
Kä açar sen gamdan jennetiň ýazy,  
Kä ýylgyryp, bagrym dilen perizat.*

Şu ýerde bir meňzetmäniň üstünde aýratyn durmak isleýäris. Elbetde, türkmen edebiýatynda owadan gyzlaryň perä deňelme-gi ýörgünli. Şol jähtden Aşykynyň „Perizat“, „Bir peri“ atly goş-gularynda, şeýle hem beýleki söýgi lirikasyndaky goşgularynda gyzyň-owadan gözeliň peri bilen deňeşdirilmegi bu edebi täzelik däl. Muňa siz islendik nusgawy we nusgawy däl şahyrlarymyzyň döredijiliginde el uran ýeriňizde duşarsyňyz. Eýsem Aşykynyň ýokarda mysal getirilen bendindäki täzelik niredede? Şahyryň ede-biýata girizen täzeligi:

*Kä açar sen gamdan – jennetiň ýazy –*

diýen setirde ýüze çykýar. Dini we dünýewi edebiýatyň şaýatlyk etmegi boýunça, jennet – bu ähli gözelligiň, nepisligiň, näzikli-giň, mahlasý iň gowy durmuşy we hyýaly zatlaryň jemlenen ýeri. Jennet – bu adamlaryň bu dünýäde gazanan haýyr-yhsanlarynyň netijesinde Alla tarapyndan ol dünýäde olaryň eşretli ýaşamaklary üçin döredilen ýer, Nusgawy edebiýatda jennetiň, ýa-da ondaky

gül-gunçalygyň, bag-bakjalaryň waspy isledigiňçe gabat gelýär. Ýöne, „jennetiň ýazy“ diýen jümlä, has takygy, adaty gözeliň jennetiň ýazyna meňzedilmegine gabat gelinmeýär diýen ýaly. Bu bolsa Aşykynyň türkmen şygyrýetine girizen täzeligidir.

Şahyryň şygyrlaryna özboluşly bir çeperçilik öwüşginini çayýan tärleriň biri hem şygyrdaky esasy sözün özboluşly gaýtalanyp gelmegidir:

*Görüň begler, bäräk bakyp –*

**Gözledi** ýarym, gözledi.

*Ýeňin dişläp, eräp-akyp,*

**Gözledi** ýarym, gözledi.

Bentdäki „**gözledi**“ sözi liriki gahrymanyň ähli ýürek joşgunyny, şatlygyny özünde jemleýär we şygra özboluşly gözelligi berýär. Biz şeýle ýagdaýy „Bihabar“ atly şygyrda hem synlaýarys:

*Derdim artar gül ýüzün görsem, bolar men hassa-hal,*

*Artdyrar köydürmesini ataşa degse şemal,*

*Arzuw eýläp, aýlanar men oda düşen gyl mysal,*

*Yşk oduna köydügimden **bihabar**, ýar **bihabar**.*

Şygyrda her bendiň ahyrynda refren bolup gelýän „bihabar, ýar bihabar“ jümlesi şygryň akgynlylygyny, şireliligini artdyrmakdan hem başga, liriki gahrymanyň ruhy ýagdaýyny has äşgär, ynandyryjy suratlandyrýar. Derňelen şygyrlarda şahyryň içki joşgunyny aňladýan „gözledi“ we „bihabar“ sözleriniň arasyna „ýarym“ we „ýar“ sözleri goşulyp, ählisi bilelikde her bendiň ahyrynda üýtgeşsiz gaýtalanyp gelýär. Emma „Öldüm-öldüm“, „Keýpiňden



öldüm-öldüm“ atly goşgularda şygryň **baş sözi bolan** „öldüm“ sözüniň arasyna başga söz goşulman, esasy söz gaýtalanyp, refren görnüşinde gelip şygryň şahyranalyk ruh çaýýar:

*Köýüp aşyklyk dagyna,  
Döze bilmeý **öldüm-öldüm.**  
Şeýda bilbil men, bagyňa,  
Gire bilmeý **öldüm-öldüm.**  
(„**Öldüm-öldüm**“)*

*Eý boýlary huraman,  
Keýpiňden, **öldüm-öldüm.**  
Yzynda çekdim arman,  
Derdiňden, **öldüm-öldüm.**  
(„**Keýpiňden, öldüm-öldüm**“)*

Mysal alnan bentde okyjynyň ünsüni özüne çekýän ýene bir meňzetme bar. Biz bu ýerde „Arzuw eýlap aýlanar men, **oda düşen gyl mysal**“ diýen setiri göz önünde tutýarys. Aşykynyň lirika-synda liriki gahrymanyň belli bir pursatdaky ýagdaýy, has takygy magşugyny zarlap örtenýän pursaty oda düşen gyla meňzedilýär. Bu meňzetme şahyryň belli bir pursatdaky ýagdaýynyň ýüze çyk-masy bilen birlikde, türkmen edebiýatynda heniz ulanylmadyk edebi meňzetmedir. Özi hem bu täriş Aşykynyň işjeň ulanan täridir:

*Bilbilem hijrande galan, **oda düşen gyl mysal,**  
Saçy sünbül, ýüzi gül, pasly-baharym gelmedi.  
(„**Intizarym gelmedi**“)*

*Göýä ki kaknus kimin köýdüm eda boldum ýanyp,  
Oda düşen gyl mysaly her tarapa tolganyp,  
(„Peri“)*

Aşykynyň döwri – türkmen halkynyň agyr sütemde ýaşan döwri. Keseki ýurtly basybaljylaryň häli-şindi edip duran talaňçylykly çözüslarynyň hem üstesine, özara agzalalyk halkyň ýagdaýyny has-da agyrlaşdyrypdyr:

*Mömin başy kesilip, ganjygadan asyldy,  
Ýiti hanjar tyg ile gara kelle kesildi,  
Musulmanlar ýyglaşyp, gözde ýaşyny sylды,  
Eýýämden din aýryksyp, döwür ýamana geldi.  
(„Weýrana geldi“)*

Magtymguly Pyragynyň agzybirlik, özbaşdak türkmen döwletini gurmak baradaky pikirleri XIX asyr şahyrlary tarapyndan ündelse-de, onuň käbir oňyn netijeleri durmuşa geçip başlasa-da, entek ajaýyp şahyryň arzuwlary arzuwlygynda galýardy. XIX asyr Horezm türkmenleriniň durmuşyndaky baş-başdaklygy, agzalalygy gören Aşyky „Gylyç bilen aş gerekdir“ atly şygrynda:

*Häkimsiz ýurt galar zora,  
Parasatly baş gerekdir –*

diýip, halkyň parahat durmuşa, erkin ýaşamagy üçin döwletiň zerurdygyny nygtapdyr. Azadydan gözbaş alyp gaýdýan döwlet gurmak, döwleti dolandyrmak meselerini özboluşly dowam etdiren Aşyky döwleti dolandyryýan häkimiň her bir hereketiniň oýla-

nyşykly bolmalydygyny, şeýle ýagdaýda halkyň ähli meselä ýerbe-ýer boljakdygyny ýörite nygtaýar:

*Serenjamly il düzere,  
Äre akyl-huş gerekdir.*

Halkyň rahat durmuşy, watanyň erkinligi hakynda gürrüň açan nusgawy şahyrlarymyz, bu temany mertlik-namartlyk, ejizlik-batyrlyk düşüňjeleri bilen baglanyşdyryp beýan edipdir. Biz şeýle ýagdaýy Aşykynyň mysalynda hem görýäris:

*Ýow günü mert bolar ilin galasy,  
Namardyň ýetişer ile belasy,  
(„Iren mysaly“)*

Elbetde, il derdine ýaraýan, halkyň üstüne ýowuz bela abananda onuň daşyna gala bolýan gerçekler şahyryň göz guwanjy, köňül buýsanjy. Halkyň ýow gününde howandarlary mähriban toprak, halk üçin jandan geçmäge taýýar:

*Bir ar-namys üçin mertler,  
Jandan, maldan, başdan geçer.*

Namartlary ýazgarmak, mertleri taryplamak, esasan söweş, ýagny halkyň üstüne duýdansyz çozan ýaga garşy göreşmek bilen baglanyşykly dörän garaýyş:

*Aşyky, bolmaz iş bolsa, oýlama,  
Diş bir gala, dil bir bela – söýleme!*

*Ýeke görüp, merde sütem eýleme,  
Ýa alar, ýa öler merdana, begler.*

**(„Mestana begler“)**

Türkmen nusgawy edebiýatynda, şol sanda Aşykynyň döredijiliginde mert we namart düşüňjeleri giň mana eýe. Bu düşüňjeler ulumsy-pestäl, gysganç-sahy, ýalançy-dogruçyl, zalym-rehimdar ýaly manylarda hem ulanylypdyr:

*Namart işi gybat, mert aýbyn açar,  
Ýow güni baş-ony bir mertden gaçar,*

**(„Gert bile“)**

Aşykynyň döredijiliginde öwüt-nesihata ýugrulan şygrylaryň hem onlarçasy gabat gelýär.

Aşyky adamlaryň özara gatnaşyklarynda birek-birege mylaýym, hoş sözli bolmalydygyny, aýratyn hem dost bilen dostuň arasyndaky gatnaşykda ynamyň, hormatyň, dostlugyň mizemez sütünidigini şeýle setirlerde beýan edýär:

*Bir ýaman sözden bozular ger iki dostuň arasy,  
Ýaman – dostuň duşman eder, gylykdyr dostluk öresi,  
Tyg ýarasy biter ahyr, bitmez dil salan ýarasy,  
Bir ýaman sözüň hanjary bogun-bogun söker gider.*

**(„Ýakar gider“)**

Durmuş hakyndaky, adamlaryň özara gatnaşyklary hakyndaky halk pelsepesine ýugrulan „Ýakar gider“ atly goşguda şahyr turuwbaşdan öz okyjylaryna şeýle ýüzlenýär:

*Nesihatym: daş gaçawer, dostuna kast eden „mertden“,  
Ýagşylyk, abraý isteme, ýaman – otdur, ýakar gider.  
Tä ölünçä hemra bolup, jan ber, ýagşydan aýrylma  
Iki dünýäde ýagşynyň şerapaty ýokar gider.*

Türkmeniň edep mekdebiniň sapaklaryny berýän Aşykynyň öwüt-ündew, nesihat-pent goşgulary halkyň durmuş tejribesinden süzülip alnypdyr.

Dünýä, ömür, ölüm düşüňjeleri nusgawy edebiýatymyзда şahyrlarymyzyň durmuş garaýyşlaryny ýüze çykarýan düşüňjeler. Dünýäniň panylygy, pany dünýäde berlen az ömri manyly geçirmek, ajal ýetende il-halkyň önünde bitiren işleriňe buýsanyp gözleriňi ýummak nusgawy şahyrlaryň baş arzuwy bolupdyr. Ýöne şol arzuwlary her şahyr özüňe beýan edipdir, maksat-niýet welin ählisinde bir. Adam, sen dünýä geldiň, ömrüň saňa az pursatlyk berlendigini bilýäň, şu berlen az pursatda akyldar Magtymgulynyň aýdyşy ýaly „köp günäler gazandym, az pursatly ýyllarda“ diýip ahmyr etmez ýaly, durmuşda ýaşa, ýaşaýşyň manysy bolsa il-güne, adamlara haýyr-yhsan etmek, ahyrky netije – gözüňi buýsançly ýummak. Bu pelsepewi garaýyşlar Aşykynyň döredijiliginiň içinden hem eriş-argaç bolup geçýär. Biz bu ýerde şahyryň bu mowzukda ýazan onlarça sygryndan mysal getirip oturman, „Bilmez sen“ atly goşgusyndan bir mysal getirmek bilen çäklenmekçi:

*Ömür ýel mysaldyr – geçer,  
Ýigitlik çyragdyr – öçer,  
Bu dünýäni kowsaň gaçar,  
Per baglap, ýete bilmez sen.*

Şahyryň bu bendini okan islendik okyjy Aşykynyň dünýä, ömür, ölüm düşüňjeleri bilen baglanyşykly pelsepeleri uly zehin, şahyрана ussatlyk bilen beýan edendigine göz ýetirer.

Türkmen edebiýatynda göçme ýordumlar esasynda döredilen iri göwrümlü eserleriň, poemalardyr dessanlaryň baş gahrymanlary bolan Ýusup, Züleýha, Leýli, Mejnun, Zöhre, Tahyr, Şasenem, Garyp, Warka, Gülşa we ş.m. ýşky eserleriň gahrymanlary häli-şindi ýatlanylýar. Edil şonuň ýaly, geçmişdäki pir-weliler ýa-da beýik şahsyýetler hasaplanylýan Lukman, Rüstem, Jirjis, Şebli, Nesimi, Eýýup ýaly şahsyýetler türkmeniň nusgawy şahyrlarynyň şygrylarynda häli-şindi gabat gelýär. Ýöne her bir şahyryň ýokarda atlary agzalan adamlara öz eserlerinde orun berşi dürli-dürli. Mysal üçin, Magtymgulyda Lukman, Mejnun köp gabat gelse, Aşkyda aşyk Garybyň, Jirjisiň, Şebliň atlary köpüräk duş gelýär. Bu ýagdaý şahyrlaryň ol ýa-da beýleki şahsyýetlere bolan garaýyşlary, has takygy öz ruhy hallarynda olara ýakynlyk duýmaklary bilen bagly.

Biz ajaýyp şahyr Hojamberdiniň – Oraz Aşykynyň XIX asyr türkmen durmuşyny, duýgy-düşünjesini, gaýgy-aladasyny, şatlyk-buýsanjyny suratlandyrýan şygyr dünýäsine gysgajyk syn saldyk. Bu ajaýyp şahyryň döredijiligi bolsa düýpli, ýörite öwrenilmäge mynasyp.

**Annagurban Aşyrow,  
dil-edebiýat ylymlarynyň doktory.**

## Sözlük

### A

A:m – adaty, ýönekeý; umumy, hemme.

Ab – suw.

Aby-asal – bal suwy.

Aby-haýat – ýaşaýyş suwy, dirilik suwy.

Adam safy – saýlanan, Adam ata.

Afytaby-haweri – Gündogar Güni.

Afytap – Gün, Kuýaş.

Agla – beýik, uly, belent.

Agmal – işler, etmişler.

Agzam – beýik, uly.

Ahy-efgan – ahy-nala, pygan.

Akym – 1. Güýçli ýel, gazaply,gyzgyn şemal; 2. Kyýamat.

Arşy-agla – beýik Arş.

Arşyn – ölçeg birligi.

Aryp – sopy, bilimli, dana.

Arzy-sema – ýer we asman.

Asal – bal.

Aşufta – perişan, haly harap, tolgunçly.

Asy – günäkär, etmişli, ýazykly.

Asyýa – degirmen, haraz.

Ata kylmak – bagyş etmek, bermek, eçilmek.

Ataş – ot.

Awam – halk köpçüligi, sada adamlar.

Aýnan tüsemäh – „Çeşme bardyr. Onuň ady (selsebil)“ Gurhany-Keremiň 76-njy „Ynsan“ süresiniň 18-nji aýaty.

Aýryksy – nälaýyk, nämynasyp (täze dörän zatlar, ýoňlar, bedgagt)

Azaben-nar – dowzah azaby, ot azaby.

Azm – 1. Niýet, maksat; 2. Ýöriş, hereket ediş, ugrama.

## B

Baakyl – akyllý, dana.  
Bahr – deňiz.  
Bakerem – keremli, sahawatly.  
Bap – gapy, işik.  
Baran – ýagys, ýagmyr, ýagyn.  
Barygäh – köşk.  
Bat (bad) – ýel, şemal.  
Batn – iç, içi, içinde.  
Bawer – ynam, ynanç.  
Beçje – çaga, bala, oğlan.  
Bedel – 1. DereGINE, ýerine, derek, öwezine; 2. Garşylyk.  
Bender – port, deňiz boýundaky şäher.  
Bendiwan – bende, gul ýaly; bagly, daňylgy.  
Berna – ýaş, ýetginjek, juwan.  
Berzeň – berzeňni, galtaman, ýol urýan.  
Beşer – adam, adamzat.  
Beste bolmak – ýapylmak, baglanma, bent edilmek.  
Betha – erbet, bet, ýaramaz.  
Beýtil-magrur – abat öý, abat jaý: gm. behişt, jennet. Arşyň aşagyn-da Kăbăniň gabadynda ýedinji gat asmanda ýerleşýän perişdeleriň ybadat edýän öýi.  
Bezel (Bez1) – eçiliş, bagys ediş.  
Bezzaz – dürli parçalary satyjy, mata satyjy.  
Bähr – nep, peýda.  
Bidar – oýa, ukusyzlyk.  
Bidil – ýüreksiz, kalpsyz, duýgusyz.  
Bimar – kesel, hassa.  
Binurbat – amansyz, rehimsiz.  
Bipeýan – şu dünýä, pany dünýä, peýdasyz, ötegçi dünýä.  
Bogak – bukaw.  
Bu Bekr – Abu Bekr, ilkinji halypa.  
Burjy-sema – asmandaky ýyldyzlar topary.  
Büzürg – uly, beýik, mertebeli.





## Ç

Çar anasyr – dört element (toprak, suw, howa, ot).

Çent – näçe.

Çeşm – göz.

## D

Dahan – agyz.

Dam – duzak, tor.

Dar – öý, jaý.

Daryl-kapas – kapasa, kapas öý.

Der – gapy, işik.

Der – wagt-orun düşüminiň goşulmasy, -da-de.

Derbeder – sergezdan, öýsüz-ilsiz.

Derem – pul, teňňe.

Derrende – ýyrtjylar, wagşy haýwanlar.

Destigir (destgir) – kömek beriji, goldaýjy, goldaw, ýardam.

Destigir bolmak – ýardam bermek, kömek etmek.

Dilkeş – ýüregi özüne bendi ediji, söýgili.

Du – iki.

Dur – daş, uzak, alys.

Dürri-galtan – togalak, gymmat baha dür.

Dürri-ýegan – taýsyz dür.

## E

Eble (ebleh) – nadan, samsyk.

Ebr – bulut.

Ebrişim – ýüpek, ýüpek mata.

Eda bolmak – gutarmak, tamam bolmak.

Eflatun – gadymy Gresiyanyň meşhur pelsepeçisi – Platon (b.e.öň. 427/28-3470)

Elem – gaýgy-gam.

Elestü birabbikum – men siziň Rebbiňiz dälmi? Gurhanyň 7-nji süresiniň 171-nji aýatyndan bölek.

El-misak – ezelde Allanyň ähli adamlaryň ruhuny ýaradyp olardan



diňe Özüne gulluk-ybadat etjekdikleri barada alan sözi-wadasy.

Elwan – reňk, görnüş.

Emri-magruf – haýyr işlere gönükdirmek, dogry ýola salmak.

Enbiýa – pygamberler.

Erjüment – hormatly, sylagly.

Esbaby-raht – geýim-gejim, goş-golam; azyk, ýol goş-golamy, ýol azygy.

Esna – ara, wagt aralygy.

Es-sahy lä ýedhulun-närel-hadysy – sahy dowzaha-oda girmez – di-ýen hadys.

Eşýa – zatlar, barlyklar.

## Ä

Ähli-gümrah – azaşanlar, azanlar.

## F

Fahry-Jahan – Muhammet Pygamberiň sypaty, Jahanyň buýsanjy.

Fakyh – yslam hukukçysy.

Fe izä – birden, tötänden, egerde, haçanda.

Ferda – ertir, erte; kyýamat.

Fis-sema – asmanda.

## G

Gabat – gat. Kyrk gabat – kyrk gat (jaý).

Gafur – Allatagalanyň bir ady. Ýalkaýan, mähriban.

Gafurar-rahym – Günäleri bagyşlaýan rehimdar Alla.

Galbir – iri göz elek.

Gallaç – garyp, mätäç.

Gamgusar – gamhor, mähriban, gaýgy-gamy aýyrjy.

Gamza – näz, kereşme, näzli bakys.

Gar – gowak

Gazat – uruşmaklyk; watan we din üçin duşmana garşy alnyp baryl-ýan söweşler.

Gedi – pes, ýaramaz.

Gende – ýaramaz; erbet.  
 Gende nimçe – nadan, samsyk.  
 Genji-nahan – gizlin hazyna, kân.  
 Gerdan – öwrülme, aýlanma; pelek.  
 Gerdun – 1. Pelek, dünýä, asman; 2. Takdyr, täleý, maňlaý, ýazgyt;  
 3. Aýlanýan, çarh.  
 Gert – tozan, çañ.  
 Gil – toprak, gum.  
 Göşt – et.  
 Göwzek (guze) –ýel goýberme.  
 Göýä (guýa) kylmak – gepletmek, saýratmak.  
 Göýäne – saýraýan, gürleýän.  
 Göýende – 1. Gürrüň beriji, gepleýän; 2. Ýazyjy.  
 Gul – arwah, jyn, şeytan.  
 Gumparoly – söweş ýaragy.  
 Guzugun – dazzarkel, maslykçy.  
 Güftar – söz, gürrüň.  
 Gül ruhsar – gül ýüzli.  
 Gülberg – gül ýapragy.  
 Güli-handan – açylan gül.  
 Güzergäh – geçelge.  
 Güzeşte – geçen.  
 Gynasyz – baýlyksyz, zatsyz, ýoksul; açgöz.  
 Gyýa – ösümlik, ot.

## H

Hab – uky.  
 Haby-gaflat – gaflat ukusy, bihabarlyk, nadanlyk.  
 Halk eýlemek – ýaratmak.  
 Haly – boş, puç.  
 Halysan lilläh – diňe Alla üçin, halys Alla üçin.  
 Ham – бүкүк, egri.  
 Hama – galam.  
 Haman – Musa pygamberiň döwründe ýaşan zalym emeldar.

Hamimun azaben-nar – dowzahyň alawlap duran ody (azaby).  
 Hamr – şerap, çakyr, içgi.  
 Hamsyna elf sene – elli müň ýyl. Gurhanyň 70-nji („Magaryj“) sü-  
 resiniň 4-nji aýatyndan bölek.  
 Hamyz – aýy ot.  
 Handan – gülýän, ýylgyryan.  
 Hanyman – bar zatlar, baýlyk, degişli zatlar.  
 Har – tiken.  
 Harwar – agram ölçegi, Töwrizde 300 kg hasaplanýar, başga birnä-  
 çe ýerde 25 put hasaplanýar; eşek ýüki.  
 Hary-hijran – aýrallyk tiken.  
 Harys – harsydünýä, açgöz.  
 Has – çyn, hakyky; ýörite, aýratyn, saýlantgy.  
 Has Beýtulla – Allanyň hakyky öýi, köňül.  
 Haşm – gahar, gazap.  
 Hassa – aýratyn, ýörite.  
 Hasy-a:m – aýratyn hukukly hem-de hökümdara ýakyn adamlar we  
 köpçülik halk; gm. hemmeler.  
 Hatam – soň, ahyr, soňy.  
 Hatm kylmak – 1. Tamamlamak, soňlamak. 2. Gurhany okap gutarmak.  
 Haýrat – haýyr sözünüň köplük sany. Haýyr-sahawatlar.  
 Haýrul-Beşer – Muhammet pygamberiň sypaty: adamzadyň in  
 haýyrlysy.  
 Hazna – hazyna, genç.  
 Helal – täze dogan aý.  
 Heş (heşt) – sekiz, mukdar san.  
 Hezar – 1. Bilbil. 2. Müň.  
 Hāk – toprak, gum.  
 Hākisar – toprak, toz; zelil, biçäre.  
 Hidaýat eýlemek – dogry ýola gönükdirmek.  
 Hijran – aýrallyk.  
 Hoşreftar – gowy gylykly, oňat häsiýetli; ýörgür, ýorga.  
 Howaýy – boş, biderek.  
 Hökmi resan – hökümi ýöreyän, hökmürowan.

Hunhar – gan içiji, jellat, zalym.  
 Hup – gowy, oňat.  
 Hupbul-mekan – 1. Söýgüli mekan. 2. Jennet.  
 Huraman – sallanyp ýöreýiş; náz bilen sallana-sallana ýöreýän.  
 Hurşyt – Gün, Kuýaş.  
 Hülle – jennetdäki nepis geýim-gejim.  
 Hylap – ters, nälaýyk.  
 Hyra – Mekgede Kābāniň golaýynda bir kiçiräk dagyň ady.  
 Hyraç – çykarma, kowma.  
 Hyraç etmek – çykarmak, aýyrmak.  
 Hyş – kowum-gardaş, garyndaş.

## I

Ibtida – başda, ilkibaşda.  
 Inşa Alla – Alla halasa, işsallasa.  
 Isgender Zülkarneýin – Aleksandr Makedonskiý (b.e.öň 356-323)  
 Gündogarda Isgender Zülkarneýin ady bilen meşhur bolup, Make-  
 doniýa patşasy Filip ikinjiniň ogly.  
 Istigfar – ýalkaw dileme, toba etme.

## J

Jama – geýim, eşik, egin-baş.  
 Jelil – beýik, uly. Alla tagala.  
 Jemşit – Abulkasym Firdöwsiniň meşhur “Şanamasynyň” baş gah-  
 rymany.  
 Jilwe – ýalkym, şöhle, náz bilen görünme.  
 Jilweger – görünme, ýalkym salma.  
 Jim – 1. Arap elipbiýindäki başinji harpyň ady. Ebjet hasabynda üçe  
 deň.  
 Jinde – ýyrtyk geýim, köne geýim.  
 Jirjis – pygamberleriň biriniň ady. Rowaýata görä, duşmanlary tara-  
 pyndan agyr jeza duçar edilipdir.  
 Jöwheri – altyn-kümüşiň, gymmatbaha daşlaryň bahasyny bilýän kişi.  
 Jürm – günä, ýazyk, etmiş.  
 Jyda (jyza) – naýza.



## K

Kaby-köwseýn – ýaýyň iki ujynyň aralygyndaky uzynlyk. Ýakynlyk. Magraç gijesinde Muhammet pygamberiň Allatagala bilen arasyndaky ýakynlyk.

Kaddy-terz – baý we durk,boýy we görnüşi

Kadyr Ogan – Gudratly Taňry.

Kaknus – hyýaly bir guşuň ady. Şu guşuň owazy göýä sazyň tapylmagyna sebäp bolanmyş.

Kalu bela – “Hawa” diýdiler. Gurhanyň 7-nji (Agraf) süresiniň 172-nji aýatyndan bir bölek.

Kasyt – habarçy, çapar, habar ýetirýän.

Käm – isleg, höwes, maksat.

Käribar – iş-güýç, baýlyk, barlyk.

Käsip – kespli-kärli.

Kehrubä – ýantar, sary jisim.

Kelan – uly, beýik.

Kemalat – kämil, kämillik.

Keraman-kätibin – ynsanyň iki egninde bolup, onuň haýyr-şer işlerini ýazýan iki perişde.

Keriman – sahylar.

Kesapat – 1. Zyýan, zerer, gazalyk; 2. Kir, hapa.

Kiş – samyr, samyr derisi.

Köwneýn – iki dünýä.

Kulhuwallahu Ahat – Aýt, Eý Muhammet, (Alla) birdir. Gurhanyň 112-nji(„Yhlas“) süresiniň 1-nji aýaty.)

Kürsi dendan – azy dişleri; berk we hatar-hatar owadan dişler.

Küs kylmak – gaharlanmak; ýok etmek.

## L

Lafz – söz, lebiz, gepleýiş, gürrüň.

Lahat – gör, gabyr.

Leňni-mora – özüni oňarmaýan, sada, ýuwaş.

Leýletil-gadr – gadyr gijesi.

Leýletil-magraç – magraç, gijesi, Muhammet pygamberiň asmana göterlen gijesi.



Lä şerike – şäriğin, taýyň, meňzeşiň ýok.

Lä taknatu – „Umydyňzy üzmäň“. Gurhanyň 39-njy („Zümer“) süresiniň 53-nji aýatyndan bölek.

Läle Agzam – rowaýatlara görä, Görogly etrabynda ýerleşýän lälezem ata gonamçylygynyň gonambaşysy Lälezem atanyň hakyky ady.

Lowh – ýazgytlar, tagtasy.

Löwläk – „Sen bolmadyk bolsaň, ýeri-asmany ýaratmazdym“ hadysy göz önünde tutulýar.

Lutp – mähremlik, mähribanlyk, rehimdarlyk.

Luw – balyk.

Lyka – ýüz, keşp, görnüş.

## M

Mader – ene, eje.

Magallak – başaşak, asyl-asyl.

Magfyret – ýalkaw, bagyşlama.

Magmur – abat, abadan.

Magrur – 1. Ulumsylyk, tekepbirlik. 2. Aldanma. Magrur olmak – men-menlik etmek; buýsanmak.

Mah – 1. Aý, otuz gün; 2. Aý. Mahy-taban – dolan Aý, nurly Aý.

Manzar – görnüş, peýzaž.

Mar – ýylan.

Margyzar – çemenlik, gülzar.

Maşgal – fakel.

Meges – siňek.

Mekgara – mekir, hilegär.

Melamat – käýinç, teýene, iğenç, gyjalat.

Melek – perişde.

Melek sima – perişde keşpli, sypatly.

Men Rebbük – gabyrda Müňker-Nekir – iki soragçy perişde tarypyndan: Repbiň-Hudaýyň kim – diýip soraljak sowal.

Mer – ölçeg, hasap, san.

Merdut – ret edilen, näletlenen.



Mergi-mufajat – tarpa-taýyn ölüm; pajygaly ölüm.  
Meşgap – deriden ýasalan suw gaby, meşik.  
Meşgapçy – meşikçi, suwçy, suw paýlaýjy suw satyjy.  
Meswäk – diş ýuwulýan, diş arassalanýan ösümlik.  
Mezaj – saglyk ýagdaýy; temperament.  
Mäzagal-basar – gözüni sowmady. Gurhanyň 53-nji („Nejm“) süresiniň 17-nji aýatyndan bölek.  
Miftahy-jennet – jennetiň açary.  
Min rehmetilläh – Allatagalanyň rahmetinden.  
Miyan – orta, ara.  
Möminil-agla – uly, beýik möminler, takwa, imanly musulmanlar.  
Möwt – ölüm.  
Muhäl – mümkin däl, bolmajak zat.  
Muntazyr – garaşyp durma, intizar bolma.  
Murda – öli, ölen, meýit.  
Mursal – iberilen; pygamber.  
Muşty-häk – bir gysym toprak.  
Müflis – biçäre, pese düşen, üflas.  
Mümit – medet, ýardam, goldaw.  
Mürşidi-perran – uçýan pirlər.  
Müžgän – kirpikler.  
Mynapyk – iki ýüzli.

## N

Nar – ot, dowzah.  
Naryl-jehim – dowzah ody.  
Naşy – 1. Bilimsiz, nadan; 2. Tejribesiz.  
Ne çe – näme zat, haýsy zat.  
Nebi – pygamber.  
Nekemek – gönükdirmek, ymykly niýet etmek.  
Nemek – duz.  
Nert – ýüzi 24 öýjüğe bölünen düz tagtanyň üstünde nokat goýlan iki sany daş (kubik) bilen oýnalýan oýun.  
Neşin – oturma, oturyşma.



Nezrulla – Allanyň ýoluna aýdylan sadaka, nezir.  
Nägehan – tötänden, birden, garaşylmazdan.  
Nim – ýarym, nim käse – Demirgazyk ýomut dialektinde şakäse manysynda ulanylýar.  
Nist etmek – ýok etmek, aýyrmak.  
Now – täze.  
Nuran-nur – nur üstüne nur, nurlaryň nury.  
Nübüwwet – pygamberlik.

## O

Orlamak – orlaşmak, aglaşmak.

## Ö

Öwla – beýik, ýokary, artyk.  
Öýe – höwürtgä.  
Öýni ara eýläp – öýüni bezäp.

## P

Paýa (paý) – aýak.  
Paýan – soň, ahyr.  
Paýyz – bereket.  
Penj wagt – baş wagt namaz.  
Perran – uçýan, perwaz edýän. Mürşiti-perran – uçýan pir.  
Perrende – guşlar, uçýan zatlar.  
Peş – selle.  
Peýmana – käse, jam.  
Päki-zat – asylzada, ýagşyzada; durky päk.  
Puşt – arka, ýagyryny; nebere.  
Pyrak – aýrallyk, jydalyk.

## R

Ragna – owadan, gözel, näzik, gelşikli.  
Raht – goş-golam, öý esbaplary; ýol esbaplary.  
Rahy-rowan – ýola rowan, ýolagçy.



Rakam – san, hasap.  
 Raz aýdyşmak – gürleşmek, syr aýdyşmak.  
 Rebigul-owwal – dört tirkeşikleriň birinji aýy.  
 Refg – ýokary götermeklik; galdyrmaklyk; galma, göterilme.  
 Refref – Muhammet pygamberiň magraja çykanda münen ikinji aty-  
 nyň ady.  
 Reftar – ýöreýiş.  
 Rehmetel-lil-älemin – älemler üçin rehmet, Muhammet pygamberiň  
 sypaty.  
 Rija – gorky, howp.  
 Riş – 1. Sakgal; 2. Ýara, baş.  
 Rozy – iýmit, gündelik rysk.  
 Rozygär – ýaşaýyş, durmuş.  
 Ruh – ýüz, ýañak, keşp.  
 Ruhsar – ýüz, ýañak.  
 Ruhý-rowan – ruh, jan.  
 Ryzky-rozy – gündelik rysk, ýaşaýyş we rysgal.

## S

Sadranç – küşt.  
 Sagry – ker.  
 Sahyp – eýe, hojaýyn.  
 Sakat – ysmaz.  
 Sakyýy-Ezel – Alla, Taňry.  
 Sal – ýyl.  
 Salasyl (seläsil) – zynjyrlar.  
 Salat – namaz.  
 Saýýat – awçy.  
 Sedi-heftat hüjüri – bir ýüz ýetmiş hüjre.  
 Sema – asman, gök.  
 Semek – gadymy düşünjelere görä ýeri göterýän sary öküziň astyn-  
 daky balyk.  
 Sensenetli – dabaraly.  
 Ser – baş, kelle.

Şerar – uçgun, ot.  
 Serbaz – esger.  
 Serweri-Älem – älemin serweri, Muhammet pygamberiň sypaty.  
 Set – ýüz, mukdar san.  
 Seýýidil-köwneýin – iki älemin jenaby, hormatlysy.  
 Sidretil-münteha – Arşyň sag tarapynda bir agajyň ady. Ondan aň-  
 ryk hiç bir ýaradylan zat geçip bilmeýär.  
 Sima – şekil, keşp.  
 Simin – kümüşden edilen, kümüşsöw. Simin beden – kümüş beden,  
 ak beden.  
 Soltanat – soltanlyk, şalyk.  
 Subhy-şam – ertir-agşam.  
 Sud – haýyr, nep, peýda.  
 Suhan – söz, gep, gürrüň.  
 Suhan (subhan) – Alla, Taňry.  
 Susalmak – sus bolmak, peselmek.  
 Suzan – ýandyryjy, ýanan, köýen, ýakyjy; ýanyp duran.  
 Sümme fi silsiletun zergahä feskulu – „Soňra ýetmiş gezden ybarat  
 zynjyra daňyň“ Gurhanyň 69-njy süresiniň 32-nji aýaty.  
 Süreýi-Taha – „Taha“ süresi.  
 Süreýi-ykra – „Ykra“ süresi. Gurhanyň 96-njy „Alak“ süresiniň bir  
 ady we ilkinji sözi.  
 Syraj – çyra, çem, ysýk.  
 Syýa – gara, gara reňk.

## Ş

Şahadat – şaýat, güwä.  
 Şahy-Muhtar – Muhammet Pygamberiň sypaty, özygtyýarlylaryň  
 şasy.  
 Şamar – uly ýylan, ýylanlaryň şasy: gm. söýgüliniň saçy.  
 Şasuwar – at çapmaga ökde; batyr ýigit.  
 Şaýmaly – şaýly, sepli, bezegli.  
 Şebreň – gije reňkli, gap-gara.  
 Şedidun-ykap – gaty azap, ejirli azap.



Şemgi-suzan – ýakyjy şem.

Şenaht – tanama, bilme.

Şeraban tahir – ... örän päkize şerap... Gurhanyň 76-njy („Ynsan“) süresiniň 21-nji aýatyndan bölek.

Şerapat – 1. Abraý, hormat; 2. Namys, wyždan; 3. Ululyk, mertebe, dereje.

Şerhi-hal – hal-ýagdaýynyň beýany.

Şeýtanyr-rajym – daşlanan şeýtan.

Şähla – mawy owadan göz.

Şährul-agzam – uly şäher.

Şişe – çüýşe.

Şuglalyk – şuglaly, nurly; otly, uçgunly.

Şuglaýy-ruhsar – ýüzüniň şuglasy.

Şüküfte – açylan, güllän. Now şüküfte – täze güllän, täze açylan.

Şyfkät – mähir-muhabbet, mähribanlyk.

Şyhy-şap – garry we ýaş, goja we ýigit.

## T

Tahryma – namaz okalan wagtynda aýdylýan giriş tekbiri, Allahu ekber diýmek.

Talh – aýj. Talhy-käm – maksadyňa ýetmezlik, bagtygaralyk.

Talyg – bagt, täleý, bagt ýyldyzy.

Tara – rahat, ynjalyk, karar.

Taraç – talaň, talama.

Taraç etmek – talamak, çapawullamak, berbat bermek.

Tarh – şekil, görnüş; gurluş, tertip, düzgün.

Tedbir – çäre, em, alaç.

Tekellüm – gürleme, saýrama, gepleme.

Teşwüş – alada, ünji.

Täsip – tarapdarlyk, gaýrat, ar-namys.

Tişi – urkaçy.

Towuş – ses, owaz, seda.

Turap – toprak, gum.

Tuşe – azyk, ýol azygy.

Tüp – goşun, ýygyn (agyr tüp bolup gelmek)

## U

Ukubet – azap, ejir, jebir.

Ulama – alym sözünüň köplük sany. Alymlar.

Ustuhan – süňk, süýek.

Usýan (ysýan) – 1. Günä, ýazyk, etmiş. 2. Topalaň, gozgalaň, baş göterme.

## W

Wa weýla – ah, wah, waý, haýp.

Wale – aşyk, yşga düşen.

Wasakahum şeraban – şerap-şerbet paýlarlar. Gurhanyň 76-njy („Ynsan“) süresiniň 21-nji aýatyndan bölek.

Wazuha – guşluk wagty, ýagty, aýdyň, Gurhanyň 33-nji süresiniň ady.

Wehm etmek – gorkmak, howp etmek.

Wel-bagsu bagdel-möwt – kyýamat, ölenden soň direlmek.

Wel-leýli wen-nehar – gije-gündiz. Gurhanyň „Leýl“ süresinden bölek.

Widaglaşmak – hoşlaşmak.

Wirt – doga, tesbih.

## Y

Ylmy-hal – Hudaý bilen bendesiniň arasyndaky ýagdaýlaryň syrларыny öwrenmeklik ylmy, yşk ylmy, sopuçylyk.

Ylmy-ledün – sopuçylyk taglymatyna görä, bendäniň perişde we pygamber arkaly däl-de, gös-göni Hudaý tarapyn öwrenýän ylmy, Alla tarapyn berlen ylm.

Yzakeşli – yza beriji, yzaly, ezýet beriji.

Yzhar – aýan, beýan, açyk.

Yztyrap – titreme, tolkunma, sandyrama, perişan bolma.

## Ý

Ýa kuwwat – kuwwat ber, güýç ber.

Ýa leýteni-turaban – wah, toprak bolan bolsadym. Gurhanyň 78-nji



(„Nebe“) süresiniň 40-njy aýatyndan bölek.

Ýalmawuz – açgöz, iýip-içip ölüp barýan.

Ýarly – ýarlykly garyp, mätäç, ýoksul.

Ýegan – gowusy ol, ol gowy.

Ýasini-agzam – beýik „Ýasin“ süresi.

Ýowmul-jeza – jeza, ýagny sogabyňa ýagşylyk, günäňe azap beril-  
ýän kyýamat güni.

## Z

Zagf – ejizlik, gowşaklyk.

Zahyr – açyk, aýdyň, belli bolma, aýan bolma.

Zal – garry, goja.

Zaňly – jaňly, jyňňyrdaýan.

Zen – aýal, ýanyoldaş.

Zerefşan – zer öwüşginli, öwşün atýan, ýaldyrawuk.

Zernigär – zer bilen bezelen, altyn bilen zynatlanan.

Zähri-kattal – öldüriji zäher.

Zinde – diri, janly.

## MAZMUN

Göwne — ganat, dile — aýdym .....	3
Perizat .....	7
Bu gün.....	8
Saçly gyzlar.....	9
Bize gelin .....	9
Gara gözli gelin.....	10
Näzli gelin.....	11
Ýarym gözledi.....	13
Öldüm-öldüm.....	14
Keýpiňden öldüm-öldüm .....	15
Toý üstüne.....	16
Ýel mysaly .....	18
Gaçan gyz.....	19
Gel, maňa garşy .....	20
Nabat.....	21
Nurbibi .....	21
Zerbabyň .....	22
Amanmy.....	24
Ýardan aýyrdy.....	25
Zülpüň .....	26
Gara göz gelin .....	27
Geldiň.....	27
Gözüm düşdi .....	28
Aşyk bolmuşam .....	30
Gözlerim .....	31
Ýar aglar.....	31
Bihabar .....	32
Bir peri .....	33
Peri .....	34
Dilber .....	36



Hüýri-gulmanym gelin.....	37
Intizarym gelmedi .....	38
Bilmen ýar.....	39
Sen meniň.....	40
Dynmak bolmaz .....	41
Akyl-huşdan geçer .....	41
Gylyç bile aş gerekdir .....	42
Hoş görüner.....	44
Gören biler .....	45
Şer bolmasa.....	46
Şady-horram getirer .....	47
Hoşy bile .....	48
Şemi öçer .....	50
Ýaşyň gider .....	51
Pişe, begler.....	52
Öňünde.....	53
Içer bir gün.....	54
Degildir .....	55
Bilmez sen.....	57
Ýegan bolaýdy .....	58
Ependim .....	61
Hormaty artar .....	62
Ýaman set galar.....	63
Zor bile.....	64
Göwre läş bolar .....	66
Derlemek bile.....	67
Gert bile .....	68
Ýegsana belli.....	69
Döwran tapylmaz .....	70
Myhman tapylmaz .....	71
Iren mysaly.....	72
Kärine degmez .....	73



Jem bolar .....	74
Bir hünär berdi .....	75
Ýagşydyr .....	76
Ýaşyl, gyzyl, al bolsa .....	78
Mestana begler .....	79
Häsiýeti bolmasa .....	80
Wagty-hoşuň bolmasa .....	82
Ýaz geler .....	83
Harap eýlär .....	84
Guşdur, ýaranlar .....	85
Bendäniň .....	86
Jany ýok .....	88
Tirdany kyrk .....	89
Bize mundan habar ber .....	90
Aryp bolsaň habar ber .....	91
Gudrat işden habar ber .....	92
Mundan habar ber .....	94
Habar ber – beýledir .....	95
Haýsydyr? .....	96
Goşar adamzat .....	97
Adamzat .....	98
Unudar sen adamzat .....	99
Şer biläni .....	100
Ýakar gider .....	102
Mekana geldiň .....	103
Eýlediň .....	104
Abat etmediň .....	105
Şondadyr .....	105
Bilmedim .....	106
Ne bu gündür, ne saba .....	107
Ynsan geler .....	108
Yzzatdyr namaz .....	108



Remezhan aýlary.....	109
Ne peýda .....	110
Läşden aýrylsa .....	111
Myhmandyr.....	112
Büküp baradyr.....	113
Ýuwdup durupdyr .....	114
Ötüp durupdyr.....	115
Gele başlady.....	117
Zaman galmady.....	118
Kadyr Ogan.....	119
Ýa Kerim.....	120
Jelil.....	121
Repbim Jelil .....	122
Ýaraldyň.....	123
Ýa Resul.....	125
Senden medet.....	126
Dursun diýp.....	127
Beýana geldi.....	128
Bizni.....	129
Bilmezmiň.....	131
Bolmazdan burun .....	132
Galmady.....	133
Pelek.....	134
Arman, dünýä sen .....	135
Bu dünýä .....	136
Dünýä sen.....	137
Dünýäniň.....	138
Dünýädir .....	139
Ähdi-peýmana indi.....	140
Geldi kyýamatdan nyşan.....	142
Jyda .....	144
Arzuwy armanly şahyr.....	146

# AŞYKY

*(eserler ýygındysy)*

Teh.redaktor

Ýygjy

Korrektor

*K. Pirjanow*

*Ş. Mämedalyýewa*

*A. Haljanowa*



Ýygnama berildi 17.03.2013. Çap etmäge rugsat edildi 19.06.2013  
A—76065. Möçberi 60x84  $\frac{1}{16}$  Ofset kagyzy. Edebi garnitura.  
Ofset çap ediliş usuly. Çap listi 18,00 Hasap-neşir listi 9,9  
Neşir № 77. Sargyt № Sany 1000.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň «Ylym» neşirýaty.  
744000. Aşgabat, Türkmenbaşy şaýoly, 18.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň «Ylym» çaphanasy.  
744000. Aşgabat, Bitarap Türkmenistan şaýoly, 15